

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Přístup ke státní sociální podpoře
(případ rodičovského příspěvku)**

Denisa Kolářová

© 2018 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Denisa Kolářová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Přístup ke státní sociální podpoře (případ rodičovského příspěvku)

Název anglicky

Anticipation towards state social care (case of parental leave)

Cíle práce

Cílem práce je zjistit jaké aspekty (socioekonomické a demografické, např. věk rodičů, vzdělání, ekonomická situace rodiny, zařazení na trhu práce, bydliště) mají vliv na volbu typu rodičovského příspěvku a zhodnotit tak přístup rodičů k dávkovému systému rodinné politiky České republiky.

Metodika

Autorka bude kombinovat kvalitativní a kvantitativní přístup ke sledování sociální reality, a to zejména s využitím techniky studia dokumentů a dotazování.

Samotné dotazování bude směřováno k populaci rodičů, kteří pobírají rodičovský příspěvek a výsledkem bude zachycení přístupu k této části přímého transferu státu k rodinám s dětmi. V první fázi proběhne kvantitativní forma dotazování (dotazník), jehož výsledky budou v druhé fázi empirické studie doplněny o výsledky získané nestandardizovaným rozhovorem s rodiči. Zvláštní zřetel bude brán na vztah k dávce a přístupu rodičů k trhu práce, což je pro rodinnou politiku důležitý problém – sladování rodinného a profesního života.

Doporučený rozsah práce

90-100 stran

Klíčová slova

dotazování, rodina, rodičovský příspěvek, rodinná politika, sociální politika, státní sociální podpora

---

Doporučené zdroje informací

ČERMÁKOVÁ, Marie. Podmínky harmonizace práce a rodiny v České republice. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. Gender & sociologie. ISBN 80-7330-026-5.

DISMAN, M. – UNIVERZITA KARLOVA. *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.

MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-75-3.

POTŮČEK, M. *Sociální politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-01-.

TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Eva Kučerová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 12. 3. 2018

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 13. 3. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 13. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Přístup ke státní sociální podpoře (případ rodičovského příspěvku)“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí práce Ing. Evě Kučerové, Ph.D., za cenné rady a připomínky, účastníkům kvantitativního a především kvalitativního šetření za jejich čas a ochotu. Poděkování patří i mé rodině za podporu a trpělivost během celého studia.

Přístup ke státní sociální podpoře (případ rodičovského příspěvku)

Souhrn

Diplomová práce se zabývá přístupem rodičů ke státní sociální podpoře – rodičovskému příspěvku. Obsahem práce je objasnění systému státní sociální podpory, kterým se zabývá sociální politika, především rodičovského příspěvku, a zjištění aspektů, které hrají roli při rozhodování rodičů o volbě rodičovského příspěvku. V rámci sociální politiky je zde vyzdvižena především politika rodinná a její nástroje, které mají rodině napomáhat řešit nepříznivé situace, dále je zde rozebírán pouze jeden nástroj, a tím je rodičovský příspěvek, který patří do přímé podpory rodiny. Jsou zde vymezeny možnosti jeho pobírání, vývoj, kterým prošel, také chystané změny v této příjmově netestované sociální dávce.

V rámci empirické části je kvantitativní výzkum v podobě dotazníkového šetření, který je dále doplněn kvalitativním rozhovorem s respondenty. Cílem těchto výzkumů je zjištění, které aspekty (socioekonomické, demografické a jiné) mají vliv na volbu typu rodičovského příspěvku a jak rodiče přistupují k tomuto dávkovému systému, který je poskytován prostřednictvím rodinné politiky České republiky.

Klíčová slova: dotazování, rodina, rodičovský příspěvek, rodinná politika, sociální politika, státní sociální podpora, sociální stát

Anticipation towards state social care (case of parental leave)

Summary

This thesis engages in access of parents to the state social security benefit the parental allowance. The table of contents is to clarify the system of state social security benefit, that is engaged by the social politics mainly the parental allowance and finding out the aspects that play part in parental deciding about the choice of the parental allowance. Under the term of social policy, there is pointed out especially the family policy and its implements that should help the family to solve unfavorable situations, onwards only one implement is being analyzed, the parental allowance that belongs to the direct support of the family. There are defined the chances to draw benefits, its development, and also prepared changes in this income, nontested social benefit.

In the empirical part, there is a quantitative resource, in the questionnaire form, and is completed by a qualitative interview with respondents, the target of this resource is the determination which aspects (socialeconomic, demographic and others) influent the choice of type of parental allowance and how parents approach to this benefit system, provided by the family policy in the Czech Republic.

Keywords: questionnaire, family, paternal allowance, family policy, social policy, state social security benefit, social state

Obsah

Úvod	11
1 Cíl práce a metodika	13
2 Sociální stát a sociální politika	16
2.1 Koncept sociálního státu	16
2.2 Sociální politika	18
2.2.1 Principy sociální politiky a jejich aplikace v rodinné politice.....	19
2.3 Sociální zabezpečení	20
2.3.1 Formy sociálního zabezpečení.....	21
3 Rodinná politika a rodina.....	23
3.1 Rodina	23
3.1.1 Funkce rodiny	24
3.2 Rodinná politika	25
3.2.1 Cíle rodinné politiky	25
3.2.2 Objekty rodinné politiky	26
3.2.3 Aktéři rodinné politiky.....	27
3.3 Nástroje podpory rodin	28
3.4 Přímá podpora rodin.....	28
3.4.1 Finanční dávky adresné	29
3.4.2 Dávky ostatní neboli plošné dávky	29
3.4.3 Peněžitá pomoc v mateřství	31
3.4.4 Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství	32
3.5 Nepřímá podpora rodin	32
3.5.1 Sleva na dani na manželku/manžela	32
3.5.2 Daňové zvýhodnění na vyživované dítě	33
4 Instituce rodičovského příspěvku jako klíčová podpora rodin	35
4.1 Pojem rodičovský příspěvek	35
4.2 Vývoj rodičovského příspěvku v České republice.....	36
4.2.1 Proměna rodičovského příspěvku v 70. letech	36

4.2.2	Proměny rodičovského příspěvku v 80. letech	38
4.2.3	Proměna rodičovského příspěvku v 90. letech	38
4.3	Rodičovský příspěvek v současné době a představách do budoucnosti	40
4.3.1	Podmínky pobírání rodičovského příspěvku v ČR.....	40
4.3.2	Předpokládané změny v oblasti rodičovského příspěvku.....	43
5	Závěr teoretické části.....	44
6	Empirická studie	46
6.1	První fáze empirické části – kvantitativní přístup.....	46
6.1.1	Formulace výzkumné otázky a teoretických hypotéz.....	46
6.1.2	Operacionalizace proměnných.....	47
6.1.3	Výběr respondentů, příprava a průběh dotazníkového šetření	51
6.1.4	Výzkumný soubor.....	52
6.1.5	Výsledky šetření kvantitativního výzkumu	56
6.1.5.1	Vztah respondentů k trhu práce	57
6.1.5.2	Přístup respondentů k systému rodičovské dovolené.....	58
6.1.5.3	Zabezpečení péče o dítě.....	60
6.1.5.4	Finanční situace rodin.....	62
6.2	Kvalitativní šetření	64
6.3	Výběr výzkumného vzorku v rámci populace	64
6.3.1	Okruhy otázek.....	64
6.3.2	Výzkumný soubor.....	65
6.3.3	Výsledky šetření kvalitativního výzkumu	65
7	Závěry empirické části práce	72
8	Závěr.....	75
9	Seznam použitých zdrojů	78
Literatura		78
Internetové zdroje.....		81
10	Přílohy	83

Seznam obrázků

Obrázek 1: Schéma organizace sociální ochrany v České republice.....	22
Obrázek 2: Výdaje na dávky státní sociální podpory (v mil. Kč).....	30
Obrázek 3: Věkové zastoupení respondentů.....	53
Obrázek 4: Zastoupení respondentů v jednotlivých krajích	54
Obrázek 5: Nejvyšší dosažené vzdělání u respondentů	55
Obrázek 6: Rodinný stav respondentů	56
Obrázek 7: Sociální dávky pobírané respondenty	63

Seznam tabulek

Tabulka 1: Typologie sociálních států	17
Tabulka 2: Hypotéza H ₁ – Operacionalizace proměnných pro hypotézu H ₁	48
Tabulka 3: Hypotéza H ₂ - Operacionalizace proměnných pro hypotézu H ₂	49
Tabulka 4: Hypotéza H ₃ - Operacionalizace proměnných pro hypotézu H ₃	50
Tabulka 5: Hypotéza H ₄ - Operacionalizace proměnných pro hypotézu H ₄	51

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
RP	Rodičovský příspěvek
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
Kč	Koruna česká
Kčs	Koruna československá
PPM	Peněžitá pomoc v mateřství
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
Sb.	Sbírka zákonů
ÚP ČR	Úřad práce České republiky

Úvod

Tématem předkládané diplomové práce je efektivita sociálního zabezpečení v České republice. Jde o téma nadčasové a stále aktuální, neboť člověk v sobě od pravěku pěstuje potřebu sociálního bezpečí, které je jednou ze základních lidských potřeb. V dnešní době toto bezpečí alespoň zčásti zajišťuje stát. Současné sociální zabezpečení je v moderní společnosti systematicky budované jako souhrn nástrojů a opatření státu, aby mohla být občanům poskytnuta ochrana a pomoc v sociálně nepříznivé situaci.

Oblast efektivit sociálního zabezpečení je velice obsáhlá a problematická. Vzhledem k tomu by nebylo možné se v rozsahu diplomové práce věnovat všem jejím částem. Proto jsem zvolila pouze jeden typ sociálního zabezpečení, který bude dále podrobně analyzován. Po pečlivém uvážení jednotlivých druhů nástrojů sociální politiky jsem se zaměřila na druh státní sociální podpory definované v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, jako rodičovský příspěvek, který spadá do sociálního zabezpečení státu. Z hlediska klientů sociálního zabezpečení jde o část sociálního zabezpečení zaměřeného na rodiče, kteří celodenně pečují o dítě až do věku čtyř let. K volbě tématu mě vedl zájem o tuto problematiku, o níž uvažuji z pozice rodiče, který bude ve svém životě přemýšlet a rozhodovat se o využívání zabezpečení v rámci státní sociální podpory. Jedná se o problematiku obsáhlou a zajímavou, neboť jde o typ sociálního zabezpečení, které se dotýká velké části společnosti, buď v roli rodiče, který dávku užívá, či nerodiče (zbytek populace), kteří respektují, legitimizují distribuci takové dávky. Odborníci mluví o tzv. horizontální solidaritě mezi rodinami s dětmi a bezdětnými.

Základ každého státu tvoří jeho obyvatelstvo, proto by péče o něj měla být v popředí jeho zájmu, a to již od narození obyvatel, neboť stát tak může napomáhat ke zkvalitnění výchovy dětí a k zajištění jejich dalšího příznivého vývoje, čímž si zajistí kvalitní obyvatelstvo, které se podílí na jeho blahobytu. Podpora rodičovství je v dnešních vyspělých demokratických státech základem sociální politiky. Ta se snaží svými nástroji zamezit nepříznivému demografickému vývoji, se kterým se v současné době mnohé státy potýkají.

Rodičovský příspěvek prošel během posledních desetiletí řadou změn. Pod tímto názvem se v naší legislativě začal používat od 1. října 1990, kdy nabyl účinnosti zákon 382/1990 Sb., o rodičovském příspěvku, ale byl znám již dříve, a to jako sociální dávka nazvaná mateřský příspěvek. Tento zákon byl ale následně zrušen a nahrazen právním

předpisem 117/1995 Sb., zákon o státní sociální podpoře. Od 1. 10. 1995 bylo zavedeno v souvislosti s politikou rovných příležitostí opatření, a to takové, že rodičovský příspěvek mohou pobírat jak ženy, tak i muži (Čermáková, 2002). Vývoj rodičovského příspěvku je spojen jednak s růstem životní úrovně osob, s růstem životního minima, vývojem veřejných financí, sociální politiky a v neposlední řadě také politickými představami a zájmy. Výsledkem je legislativně upravená sociální dávka.

Diplomová práce bude členěna na část teoretickou, která bude provedena literární rešerší, a na část empirické studie. Základním rámcem práce jsou pojmy a témata související s rodinou a její proměnou v moderní společnosti a se sociální politikou jako zdrojem řešení problémů spojovaných s péčí o děti. Podrobněji se budu zabývat rodinnou politikou a politikou sociálního zabezpečení se zvláštním zřetelem na podporu rodiny. Objasním také pojem sociální politika a rodina, vymezím instituci rodiny a její alternativní podoby v současné západoevropské společnosti. V této kapitole stručně nastíním systém sociálních podpor v České republice poskytovaných v rámci rodinné politiky. Stěžejním bude definice pojmu rodičovský příspěvek a vymezení jeho postavení jako nástroje sociální podpory.

Vzhledem ke složitosti tématu a jeho variabilitě by bylo možné provést rozličně zaměřená empirická šetření užívání příslušné dávky, rozhodování o ní, její hodnocení, případně i zneužívání. Proto je velmi důležité dobře zaměřit výzkumnou otázku při studii, která je v rámci diplomové práce omezena. Já jsem se rozhodla zaměřit se na důvody volby nastavení dávky, doby a výše jejího pobírání.

Financování rodinné politiky znamená velkou zátěž pro státní rozpočet, ale na druhé straně výše a způsob čerpání rodičovského příspěvku může ovlivnit porodnost ve státě prostřednictvím sociální situace rodiny. Také úbytek porodnosti by znamenal problém pro fungování státu, neboť do budoucna by přinesl úbytek práceschopného obyvatelstva, které by odvádělo daně, a naplňovalo tak státní pokladnu. Systém rodinné politiky se snaží ovlivnit tuto situaci.

1 Cíl práce a metodika

Důležitým předpokladem celé práce je variabilita sledované části systému státní sociální podpory, jinými slovy klient (v tomto případě rodiče) rozhodují o parametrech dávky (rodičovského příspěvku). Variabilita ve využívání dávky znamená, že se rozhoduje mezi způsobem (kvalitativní stránkou) a mírou (kvantitativní stránkou) naplnění, respektive využití příslušné dávky. Konkrétně rozhodnutí rodiče, kdo z nich a v jaké míře bude dávku pobírat a na jak dlouhou dobu. Takové rozhodnutí zcela ovlivní vztah rodiče k trhu práce, respektive návrat na trh práce. Dávka neboli rodičovský příspěvek je určen rodiči, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě do 4 let věku¹.

Cílem práce je zjistit, jaké aspekty (socioekonomické a demografické, např. věk rodičů, vzdělání, ekonomická situace rodiny, zařazení na trhu práce, bydliště) mají vliv na volbu typu rodičovského příspěvku, a zhodnotit tak přístup rodičů k dávkovému systému rodinné politiky České republiky.

V rámci tohoto cíle budu zjišťovat, jakou délku vyloučení z trhu práce, včetně částečného vyloučení, rodič volí a co ho k tomuto rozhodnutí vede.

V dané práci se budu v rámci cíle snažit zodpovědět otázku, jakou rodiče preferují variantu týkající se délky čerpání rodičovského příspěvku a jakou volí v souvislosti s tím péči o dítě. Zda raději volí delší dobu pobírání rodičovského příspěvku a dítěti poskytnou vlastní přímou péči, či pobírají tuto státní sociální dávku kratší dobu a svěří péči o dítě blízkému členu rodiny (prarodiči), nebo dítě svěří do péče státního či soukromého subjektu k tomu určeného. Dále budu sledovat důležité okolnosti volby související s hodnotami rodičů, zda je výhodnější použít rodičovský příspěvek k zajištění hlídání dítěte jinou osobou a rozvíjet svoji kariéru či obstarávat příjmy k zajištění chodu rodiny, nebo nepracovat v době rodičovské dovolené a plně se věnovat dítěti. Tato rozhodnutí jsou ovlivňována mnoha aspekty objektivní i subjektivní povahy. Ty budu sledovat v empirické studii této práce.

Z výzkumných technik použiji zejména studium dokumentů a dotazování. Studium dokumentů, resp. odborných textů, využiji zejména při literární rešerši, v níž vymezím pojmy důležité k pochopení tématu rodičovského příspěvku. Půjde zejména o vymezení

---

¹ Případně do 7 let věku dítěte, je-li dítě dlouhodobě zdravotně postižené.

terminologie související s rodinou, sociální politikou, rodinnou politikou a nástroji na podporu rodiny.

Vyjma obecných postupů analytické a syntetické práce využiji kombinace metod indukce a dedukce. Na základě indukce stanovím hypotézy, které mají pouze omezenou platnost, neboť jsou ovlivněny subjektivním postojem (Disman, 2011). Metodu indukce využiji při studiu odborné literatury a díky ní získám teoretické závěry popsané v první části diplomové práce, které poté ověřím v praxi pomocí dedukce. Na základě této metody budu testovat, zda vyslovená hypotéza je schopna vysvětlit zkoumaný fakt, kterým je přístup rodičů k dávkovému systému rodinné politiky.

Co se týče přístupu k výzkumnému šetření, budu kombinovat kvalitativní postupy s kvantitativními, abych sebraná data o rodičích v rámci kvantitativního dotazníkového šetření doplnila podrobnějšími údaji zjištěnými v rámci rozhovorů s vybranými rodiči. Kombinace těchto dvou výzkumů mi umožní získat ucelený a jasný pohled respondentů na zkoumanou problematiku. Výhodou této kombinace je, že všeobecná stanoviska, která vyjdou z kvantitativního dotazníkového šetření, upřesní detailnější výzkum v podobě kvalitativních rozhovorů, neboť tento druh výzkumu umožňuje problém zkoumat mnohem hlouběji, ale není možné jej zevšeobecnit. Naopak kvantitativní výsledky generalizovat můžeme, ovšem jde pouze o orientační informace o předmětu výzkumné akce.

V kvantitativní části výzkumu budu provádět dotazníkové šetření na vzorku vybrané populace. Sestavené dotazníky budou předkládány rodičům (ženám, případně mužům), kteří jsou příjemci státní sociální podpory - rodičovského příspěvku. Dotazníky budou rozesílány prostřednictvím internetu.

K doplnění informací zjištěných prostřednictvím dotazníků použiji kvalitativní druh výzkumu, protože ten se zaměřuje především na zvláštnosti a popis konkrétních dotazovaných osob. Na základě tohoto výzkumu nebudu hypotézy testovat, ale vytvářet. Tento typ výzkumu na rozdíl od dříve popsaného se vyznačuje také tím, že výsledky nebudou vyjádřeny v číslech, ale slovně. Odpovědi dotazovaných rodičů budu zaznamenávat jednak do záznamových archů, ale zároveň budu pořizovat s jejich svolením audiozáznam, aby nedošlo ke ztrátě žádného projevu či výroku dotázaných.

Následný kvalitativní výzkum provedu prostřednictvím nestandardizovaného interview, které je založeno na principu pokládání otázek a následně vyhodnocování odpovědí na ně. Důvodem pro využití této techniky je fakt, že mi pomůže proniknout

do zkoumané problematiky a odhalit názory a potřeby žen či mužů, kteří budou vybráni jako výzkumný vzorek populace.

Výběr respondentů vhodných k dotazování provedu technikou nepravděpodobnostního výběru, a to nabalováním (tzv. sněhová koule). Rozhovory budu provádět s rodiči, jejichž počet upravím dle teoretické nasycenosti vzorku až v průběhu výzkumu. Rozhovorů se budou účastnit rodiče, kteří budou podrobeni i kvantitativní části výzkumu. Budu se snažit, aby byla zastoupena široká a různorodá škála respondentů, které vyprofiluji během zpracování dalších výzkumných poznatků. Ve vzorku by rozhodně neměly chybět rodiny samoživitelů, úplné rodiny s jedním dítětem, s více dětmi, rodiny s vysokoškolsky vzdělanými rodiči, kteří mají vyšší pracovní pozice, rodiče se středním a základním vzděláním, a sociálně slabé a společensky vyloučené rodiny. Takto vybraní respondenti budou podrobeni polostandardizovanému rozhovoru, ve kterém mohu dle Dismana (2011) kombinovat prvky standardizovaného i nestandardizovaného rozhovoru.

Dalším bodem praktické části bude analýza a zpracování dat a informací, které byly získány prostřednictvím výzkumných technik v terénním šetření.

2 Sociální stát a sociální politika

V úvodu této části diplomové práce bych ráda zmínila koncept sociálního státu a pojem sociální politika státu, neboť sociální zabezpečení v podobě rodičovského příspěvku, který je tématem mé diplomové práce, z této terminologie vychází.

2.1 Koncept sociálního státu

Stát je považován za významný subjekt sociální politiky, která díky němu získává institucionální a legislativní rámec. Integrovanými součástmi aktivit státu jsou jeho zásahy do sociální oblasti. Tuto skutečnost v dnešní době vystihují dnes běžně používané pojmy, jako je „*Stát blahobytu*“, „*Sociální stát*“, či „*Welfare State*“.

Sociální stát dle Smutka (2005) je stát se silným veřejným sektorem, kde jsou prováděny výrazné intervence do sociální oblasti ze strany vlády. Sociální stát je v každé zemi jedinečný, ovšem jeho základní rysy zůstávají stejné. Duben (1994, str. 188) vyzdvihuje hlavní myšlenku této koncepce, a to, že se stát snaží o co nejspravedlivější přerozdělování příjmů a bohatství ve společnosti s cílem zabezpečit dlouhodobou stabilitu a prosperitu společnosti jako celku. Rozsah přerozdělování je obtížné určit z hlediska efektivnosti a optimality reprodukčního společenského procesu. Je důležité posoudit ekonomickou efektivnost a neefektivnost, která může být vyvolána nadměrným přerozdělováním, což má bezprostřední hospodářsko-politické důsledky.

Pojem sociální stát je spojován a vysvětlován spolu s pojmem sociální politika, která formuje vztah jedinců a sociálních podmínek jejich života. Jejím účastníkem je každý, neboť sociální politika je činností vedoucích k uspokojení sociálních potřeb a k zabezpečení důstojného života každého člena společnosti (Večeřa, 1996, str. 25).

Následující tabulka nám podává ucelený přehled o typologii sociálních států. Jak je zřejmé z tabulky, Českou republiku lze dle níže uvedené klasifikace zařadit do tzv. postsocialistického režimu sociálního státu.

Tabulka 1: Typologie sociálních států

Typ „státu blahobytu“	Obecné rysy	Efekt na sociální strukturu	Podpora rodiny	Stát
Liberální	Úloha trhu je prvořadá; pomoc státu jen těm nejvíce potřebným; minimální stupeň přerozdělování zdrojů	Existuje nerovnost mezi chudými a bohatými; zavedeno soukromé pojištění	Není stanovena výše minimální mzdy ovlivňující životní minimum; odpovědnost za péči o děti spočívá na rodičích a soukromých institucích	Austrálie, Kanada, Spojené státy, Japonsko, Velká Británie, Švýcarsko
Sociálně-demokratický	Sociální práva každému; stát zajišťuje práci tam, tam kde není v soukromém sektoru; zavedené vysoké daně a vysoký stupeň přerozdělování zdrojů	Univerzalizmus, solidarita; společnost rozšířena na úroveň střední vrstvy, zavedeno univerzál. Sociální pojištění	Plošné základní dávky rodinám; vysoké ostatní sociální dávky; dlouhá rodičovská dovolená; rozvinutý systém institucí péče o dítě	Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko
Konzervativní	Profesní sdružení zajišťují základní sociální práva; vysoký stupeň	Hierarchie ve společnosti, loajalita; stát podporuje zajištění minimální životní úrovně	Tradiční rodiny je základním prvkem sociální struktury, živitel je hlavním zdrojem příjmů; dlouhá rodičovská dovolená; méně rozvinutý systém institucí péče o děti	Irsko, Lucembursko, Nizozemsko
Prorodinný (středomořský)	Diferenciace podle ekonomické aktivity; neexistuje definice minimální mzdy	Hierarchie ve společnosti, loajalita;	Nízká úroveň dávek, malá pomoc státu rodinám s péčí o děti	Španělsko, Řecko, Itálie, Portugalsko
Postsocialistický	Vysoký stupeň přerozdělování zdrojů, postupný přechod od státního paternalismu k systému pomoci jen potřebným	Postupná diferenciac	Vysoká zaměstnanost žen, dlouhá rodičovská dovolená, rozvinutý systém péče o děti, nárok na sociální dávky testovaným, jejich výše často demotivuje k pracovnímu zapojení	Česká republika , Polsko, Maďarsko

Zdroj: vlastní zpracování dle (Gauthier, 2002), (Poláková, Průša, 1993)

Palonciová (2013, str. 41) uvádí, že od počátku 90. let představitelé tohoto typu státu čelí v souvislosti s přechodem na tržní ekonomiku novým sociálním problémům (chudoba, sociální vyloučení, nezaměstnanost). Je upouštěno od prvků státního paternalismu a rovnostářství. Nový systém musí podporovat odpovědné sociální chování obyvatel,

postupně se utváří soukromý sektor. Úroveň zapojení žen je zde vysoká, ovšem problémem je, že systém sociálních dávek v současné době často nemotivuje některé občany k pracovnímu zapojení.

2.2 Sociální politika

Matoušek (2007, str. 26) tvrdí, že důstojností lidského života, která je cílem sociální politiky států i globálního společenství a byla deklarována OSN v roce 1948, se otáčí základní princip poskytování sociální ochrany. Člověk má na poskytnutí sociální ochrany právo – z daru se stává nárok.

Sociální zabezpečení je část sociální politiky státu, proto se v této části diplomové práce nejprve budu věnovat pojmu sociální politika, který je celému zkoumanému problému nadřazený.

Sociální politika se v dnešním světě stala velice častým úkazem, odlišně interpretovaným, a zpravidla velice náročným na veřejné zdroje. Sociální politika je velice široký pojem, jedná se vždy o součást konkrétního společenského celku. Sama politika, ani její funkce, nástroje a cíle nejsou vytvářeny izolovaně, ale s dalšími sférami společnosti. Její vznik je ovlivněn dalšími normami, jako jsou ekonomické, politické, mravní atd. Složitost těchto vztahů a vlivů jednoznačnou všeobecnou definici vylučuje, je možné říci, že každý autor má svoji definici sociální politiky. Například Krebs (1997) ve svém díle definuje, že „*sociální politika je politikou, která se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a aktivitám života*“. Tesařová (2015) tuto definici doplňuje o poznatek, že se jedná o „*systém s četnými komplikovanými vnitřními vazbami a vazbami na ostatní prvky společenského systému. Je specifická v každé zemi i době*“. Potůček (1995, str. 30-33) rozděluje vnímání sociální politiky na dvě části, a to jako praktickou činnost a jako vědní obor. Dle něho je sociální politika jako sociální praxe „*praktickou činností, politickým procesem, zároveň je předmětem odborného zájmu sociální politiky jakožto vědního oboru. To je zkoumání sociální politiky jako praktické aktivity, tj. analýzou procesů tvorby a realizace politik dotýkajících se vztahů občanů a sociálních podmínek jejich života*“. Ottův naučný slovník vymezuje sociální politiku jako „*praktickou snahu, aby společenský celek byl uspořádán co nejideálněji*“ (Otto, 1890).

Hill (2009) uvádí, že je možné sociální politiku vnímat dvěma způsoby. První ji vymezuje jako součást veřejné politiky, druhý způsob se jí snaží definovat na základě toho, co ji odlišuje od ostatních politik.

Smyslem sociální politiky je zjišťování a udržování sociální suverenity a bezpečí a omezování sociální závislosti a ohrožení (Konopásek, Tutterová, 1990). V ČR je v současné době používáno pojetí, které je založeno na dvou přístupech.

Jedním z nich je **širší pojetí sociální politiky, které je** uskutečňované jednáním státu a ostatních subjektů, jimiž je ovlivňována sociální sféra společnosti. Sociální politika je chápána jako činnost, která je vázána k životním podmínkám obyvatelstva.

Ve druhém případě je možno sociální politiku chápat v **užším pojetí**, v němž především reaguje na sociální rizika a jejich negativní důsledky (stáří, nemoc, invalidita atd.) existující v kontextu tržního mechanismu (nezaměstnanost, chudoba a jiné) (Krebs, Durdisová, 1997).

Jiný pohled na sociální politiku je dle předcházení vzniku sociálních problémů a přijímání určitých opatření, změn a úprav sociálního systému a pravidel fungování, kdy jde o politiku aktivní (perspektivní). Naopak pasivní politika (retrospektivní) řeší již vzniklé sociální problémy.

2.2.1 Principy sociální politiky a jejich aplikace v rodinné politice

Sociální politika má své principy, kterými se řídí. V rodičovském příspěvku, který je v této diplomové práci rozebírán, můžeme narazit na všechny. Prvním je **princip spravedlnosti**, v němž se jedná o pravidla a zásady, podle nichž jsou přerozdělovány předpoklady a prostředky veřejného blahobytu. Základem tohoto principu je „*každému stejně, každému podle jeho potřeb, každému podle jeho zásluh*“ (Knausová, 2005). Rodičovský příspěvek je poskytován ve stejné výši všem bez rozdílu.

Další a navazující je **princip solidarity** – tento princip je realizován především pomocí redistribuční a transferové politiky státu. I rodičovský příspěvek je přerozdělován a následně vyplácen prostřednictvím České správy sociálního zabezpečení. Zejména se jedná o uplatnění horizontální solidarity. **Princip subsidiarity** – dle něhož je každý povinen nejdříve pomoci sám sobě, nemá-li tuto možnost, potom přichází na řadu rodina, až na posledním místě je k pomoci vyzýván stát. I tento princip je aplikovatelný na rodičovský příspěvek (dále jen „RP“), i když ne v takové míře, neboť jde o dávku

příjmově netestovanou. Tím posledním je **princip participace**, podle kterého se člověk se podílí na rozhodování a realizaci politických opatření (např. volby RP či způsobu péče o nezletilé dítě). Každá vláda vidí potřeby rodičovského příspěvku jinak, je na rodičích, jaké zástupce z řad politických stran si zvolí.

2.3 Sociální zabezpečení

V první části této kapitoly mé diplomové práce byla stručně zmíněna sociální politika včetně konceptu sociálního státu, jejíž součástí je sociální zabezpečení. Prostředkem k plnění úkolů a cílů sociální politiky je soubor institucí, zařízení a opatření, které pomáhají předcházet, zmírňovat a odstraňovat následky sociálních událostí občanů (Bělina, 1989).

Potřeba vyvarovat se situacím, které ohrožují naši sociální a individuální existenci, je zakódována v hlubokém vědomí lidí. Velikost a stabilita soustavy sociálního zabezpečení je přímo úměrná této potřebě. Politika sociálního zabezpečení působí na chování lidí a institucí, jejím cílem je výpomoc v nepříznivých finančních a sociálních situacích, které jsou následkem různých životních okolností a událostí, které nás během života mohou potkat (Potůček, 1995).

V životě člověka nastávají stále nové rizikové situace a je velmi obtížné, někdy až nemožné, aby jedinec nesl následky těchto situací sám. Ve vyspělých společnostech je těmto otázkám věnována velká pozornost. Stát se snaží těmto situacím předcházet, zmírňovat je a odstraňovat.

Dle Potůčka (1995) je sociální zabezpečení „*soustava sociálního zabezpečení, která je souborem právních, finančních a organizačních nástrojů a opatření, jejichž cílem je kompenzovat nepříznivé finanční a sociální důsledky různých životních okolností a událostí, ohrožujících uznaná sociální práva, nebo takovým životním situacím předcházet*“.

Dle Konopáska (1990) není pouze jedno, ale je zajišťováno různými formami a jde o „*system náhradních mimořádných zdrojů, které zabezpečují relativní stabilitu a přiměřenou minimální úroveň sociálního zabezpečení a sociální suverenity*“.

2.3.1 Formy sociálního zabezpečení

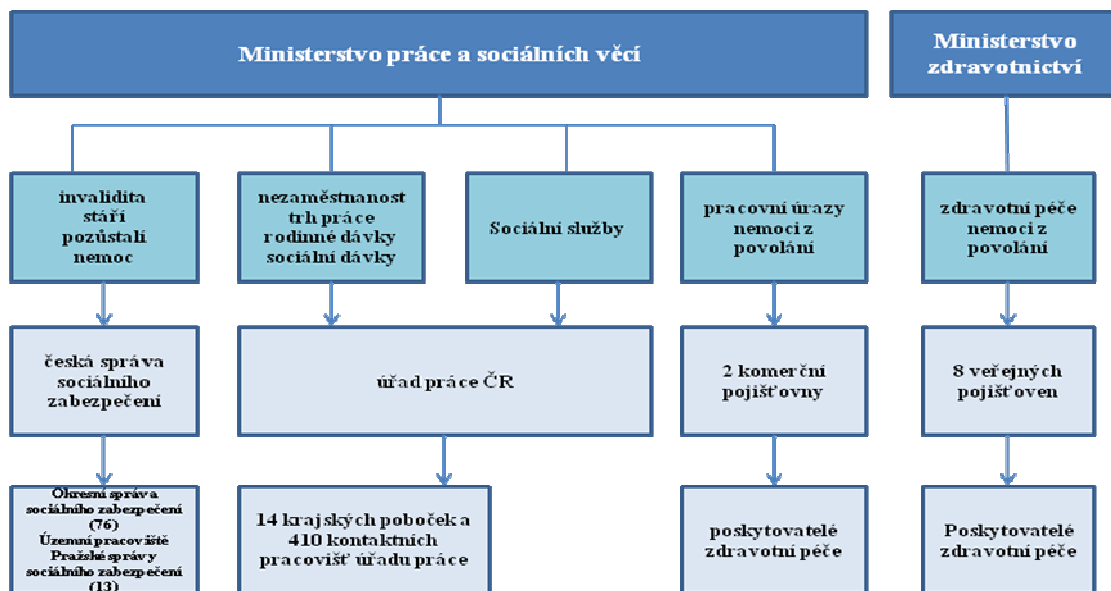
Nejznámějším a nejrozšířenějším typem sociálního zabezpečení jsou sociální příjmy (princip pojištění i prostými dávkami, dlouhodobými i krátkodobými). Do tohoto druhu SZ je zahrnut i **rodičovský příspěvek**. Dalším, neméně důležitým typem sociálního zabezpečení jsou sociální služby, mezi které můžeme zařadit například služby informační, poradenské, zprostředkovatelské atd. V neposlední řadě mezi sociální zabezpečení patří sociální azyly, jako jsou ústavy pro těžce postižené, opuštěné, dále také dětské domovy a domovy důchodců.

Stát v sociálních událostech své občany podporuje finančně, věcně nebo službou, aby tak zabránil sociálnímu napětí ve společnosti (System sociálního zabezpečení v ČR, in Icm.cz, 2015).

Rozlišujeme dva základní typy dávek sociálního zabezpečení: 1. dávku, jež nahrazuje výdělek, který není poskytován z důvodu nezaměstnanosti, nemoci, starobního, či invalidního důchodu, a 2. dávku, která má za úkol doplnit příjem v případě mimořádných výdajů, jako jsou péče o dítě či lékařská péče.

Cílem sociálního zabezpečení je dle Trösterera (2013, str. 6) v nejobecnějším slova smyslu regulace odpovědnosti občana za svou budoucnost (povinné pojistné systémy) a stanovení míry a forem povinné sociální solidarity mezi občany (povinný transfer prostředků skrz sociální pojištění, daňovou soustavu nebo sponzorování). Otázkou ale zůstává, do jaké míry je přerozdělování prostředků mezi občany vhodné. Kde je ta pomyslná hranice, která způsobí demotivaci lidí k práci a k obstarávání si základních životních potřeb samostatně, neboť v některých situacích je pomoc státu nezbytná. Mezi sociální události řešené prostřednictvím sociálního zabezpečení patří nemoc, úrazy, těhotenství, invalidita, stáří, **narození dítěte**, smrt rodinného příslušníka a jiné důvody, které tuto tíživou životní situaci způsobují. V širším slova smyslu je možné do sociálního zabezpečení zahrnout péči o zdraví (léčebná i preventivní), zabezpečení při dočasné neschopnosti pro nemoc a úrazy, **zabezpečení matek v případě těhotenství a mateřství, pomoc při výchově dětí v rodině**, zabezpečení při invaliditě, zabezpečení ve stáří, zabezpečení rodinných příslušníků a pozůstalých, zabezpečení v nezaměstnanosti. V užším pojetí je dle Krebse (1997) sociální zabezpečení omezeno např. pouze na důchodové zabezpečení a sociální služby.

Rozsah organizace sociálního zabezpečení v České republice a zaměření sociální ochrany vůči rodině a sociálním potřebám rodin je patrný na následujícím obrázku.

Obrázek 1: Schéma organizace sociální ochrany v České republice

Zdroj: vlastní zpracování Microsoft Powerpoint dle Missoc (Missoc in Ec.europa.eu, 2016) a Paloncyové (Paloncyová, 2013)

Součástí systému sociálního zabezpečení je sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc. V případě této práce je klíčová státní sociální podpora jako významná část českého sociálního zabezpečení zaměřená na oslabení rodiny v případě péče o nezletilé dítě. Mezi konkrétní dávky státní sociální podpory patří příspěvek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné, pohřebné. Tato práce se zaměřuje především na rodičovský příspěvek.

3 Rodinná politika a rodina

Jak již bylo zmíněno, diplomová práce se zabývá rodičovským příspěvkem. Tento příspěvek je součástí přímé podpory rodin, kterou se zabývá rodinná politika.

V úvodu této podkapitoly nejprve vymezím pojem rodina, neboť je stěžejním v oblasti této problematiky a následně se zaměřím na charakteristiku rodinné politiky, kde popíši její cíle, objekty, na které se zaměřuje, a nástroje, jimiž tak činí.

3.1 Rodina

Rodina je dle Krebse (1997) chápána jako nejstarší, základní sociální jednotka společnosti, která je ve většině zemí předmětem zvláštní podpory. Je zabezpečována právě prostřednictvím rodinné politiky, která je realizována prostřednictvím právních, ekonomických a sociálních opatření.

Dle Kocourka (1998) je pojem rodina v českém právním řádu a názorech společnosti spojena s reprodukcí potomstva a udržením příbuzenských vztahů. Čermáková (2002) doplňuje tento fakt o poznámku, chápání rodiny české společnosti jako instituci, která vzniká teprve při narození dítěte, a to ať už jsou žena a muž sezdáni, či nikoliv. Jde o tzv. faktickou rodinu. Podobně Možný (1999, str. 126) považuje narození dítěte, resp. přechod k rodičovství za nejvýznamnější přechod v životě člověka. V moderní rodinné politice je rodina vymezena jako soubor společně bydlících a hospodařících manželů nebo partnerů s dítětem, nebo dětmi, případně jednoho rodiče s dítětem, či dětmi.

Murdock využívá pro vymezení rodiny čtyři základní charakteristiky:

1. sexuální soužití rodičů,
2. legitimní reprodukce potomstva,
3. péče o děti a zodpovědnost za jejich výchovu,
4. ekonomická spolupráce (přínejmenším ve spotřebě) (in Potůček, 1995).

V průběhu let došlo k mnoha proměnám rodiny a rodinného chování. Ve srovnání s pojetím rodiny ve 20. století dochází k jistému rozvolňování ve vztazích a při uzavírání manželství, došlo k vzrůstu vzdělání a kvalifikace u žen, přibyl počet rozvodů, rozvoj demokracie a práv přinesla možnost ženám rozhodovat o svém budoucím mateřství (liberalizace potratů, antikoncepce). V neposlední řadě stojí za zmínku také to, že se zvýšil věk prvorodiček, ale také snížila plodnost. Možný (1999, str. 17) ve své práci konstatuje,

že v dnešní sociologii rodiny se mateřství změnilo z osudového údělu v jednání vědomé volby. Rodičovství tímto mnoho získalo, zároveň se z něho řada jistot vytrácí, například autonomie rodičů je omezena pronikajícími veřejnými institucemi a pro teorii socializace se stává nesamozřejmou i socializace k mužské a ženské sociální roli (Potůček, 1995).

Dle metodického doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky (dále jen MPSV) jsou pro bezproblémové fungování rodinného života důležité tři základní aspekty, a to: znalosti (kompetence), čas a peníze. U mnoha rodin tyto aspekty nejsou splněny. České rodiny se v dnešní době setkávají s řadou problémů, které je omezují při zabezpečování svých potřeb a harmonizaci pracovních a rodinných povinností.

Trendem dnešní postmoderní společnosti se stala orientace na výkon a ekonomickou prosperitu. I přesto, že instituce rodiny dlouhodobě zaujímá dle empirických výzkumů přední hodnotovou pozici (dle výzkumů hodnotových orientací), na prarodinné aktivity nezbyvá dost času ani sil samotným členům rodiny. Zatímco některé funkce rodiny v současnosti oslabují, roste role státu a dalších subjektů sociální politiky. Otázkou však je, jak má být velká míra autonomie rodiny a intervence státu (Rodinná politika na úrovni krajů a obcí in Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2008). Zde je opět patrná přestavba sociálních rolí, neboť domácnosti s dětmi, v nichž oba rodiče pracují, se v posledním půl století staly z výjimky obecným stavem (Možný, 1999).

3.1.1 Funkce rodiny

Rodina tedy není pouze sdružení lidí, které spolu sdílejí obydlí, starosti, radosti či jiné aktivity, ale má také své funkce, kterým bude tato podkapitola věnována. Důležité funkce rodiny dle Národní zprávy o rodině vydané MPSV v roce 2004 (Národní zpráva o rodině, 2004) jsou biologická, socializační, sociálně ekonomická, regenerační a podpůrná. Jedná se zejména o **biologickou funkci**, zde jde o stěžejní funkci rodiny, která nemá náhradu. Rodina poskytuje reprodukci populace a generační výměnu. I s velkým pokrokem vědy a výzkumu má v této oblasti rodina nenahraditelnou úlohu. **Socializační funkci**, resp. výchovu dětí, která umožní zapojení dítěte do společnosti, zastává buď zcela, či částečně stát (poskytováním kolektivních forem výchovy a vzdělání). **Sociálně-ekonomickou funkci**, kterou je možné chápat jako hmotné zabezpečení členů rodiny, zastává rodina se spoluúčastí státu (a to zejména u sociálně slabých rodin). V neposlední řadě funkce **regenerační a podpůrná**, v níž je obsažena emocionální

podpora členů rodiny, ale i finanční výpomoc. Finanční pomoc může zcela přebrat stát, ovšem emocionální podpora je pouze v moci rodiny. Zde je patrné omezení státem realizované rodinné politiky.

Aby tyto funkce mohly fungovat, je nutné v rodině udržet vysokou úroveň vzájemné lásky. Emoce v rodině musejí být velmi přesně regulovány. Základní pro funkčnost rodinných vztahů je pevné láskyplné pouto mezi ženou - matkou a mužem-otce, kteří stojí v čele rodiny (Možný, 1999).

3.2 Rodinná politika

Rodinnou politiku je možno definovat jako souhrn aktivit a opatření za účelem podpory rodiny. Musí respektovat autonomii a schopnost rodin samostatně se rozhodovat, protože jako odvětví sociální politiky je soustředěna na podporu rodin ve výkonu jejich přirozených funkcí, nikoli na přebírání těchto rolí a zasahování do vnitřního života rodin. Dle Paloncyové jde ale o vymezení velice obtížné, také proto, že definice i obsah rodinné politiky jsou samy dosti nejednoznačné. Proto existuje několik typologií rodinné politiky (Paloncyová, 2013).

Například Kamrman a Kahn v této souvislosti definovali pojmy explicitní a implicitní rodinná politika, kde rozdíl mezi těmito politikami je založen na existenci, nebo neexistenci politického programu a jeho zaměření na rodinu a související opatření. Mezi země s explicitní politikou patří např. Německo, Belgie, Francie, s implicitní politikou potom Velká Británie, Dánsko, Itálie.

Dle MPSV se jedná o politiku průřezovou, která zasahuje do různých veřejných sfér života společnosti, ale i do oblastí soukromých. Jako všechny typy politik i tato má své cíle, objekty aktéry, na něž je zaměřen další text.

3.2.1 Cíle rodinné politiky

Kuchařová (2014) ve své práci uvádí že „*základní cíle rodinné politiky jsou odvislé od toho, do jaké míry je explicitní, a jak široké je její pojetí. Tradičními „užšími“ cíli jsou podpora natality, příjmová redistribuce ve prospěch rodin s dětmi, eliminace nebo snižování ohrožení chudobou (z důvodu přítomnosti dětí nebo nedostatečnosti pracovních příjmů, pak jde jak o podporu sociálními příjmy, tak o podporu zaměstnanosti rodič.*“ Zvláštní zřetel je brán na podporu rovnovážného postavení rodičů, harmonizace

rodiny a zaměstnání, prevence sociálního vyloučení, zabezpečení členů rodiny v různých životních fázích nebo formování lidských zdrojů.

Ministerstvo práce a sociálních věcí deklaruje ve svých strategických dokumentech cíle vedoucí k vytvoření prostředí společnosti přátelské k rodině, to zejména v rámci svých legislativních možností. Mezi další cíle patří usilování o odstranění překážek, kterým jsou rodiny vystaveny a které ohrožují jejich stabilitu. Dalšími cíli jsou vytváření podmínek pro fungování rodin a jejich všestranné podporování, posilování vědomí rodinných hodnot v celé společnosti, dále posilování vlastní odpovědnosti rodičů a členů rodin navzájem. Také je třeba posilovat sociální a ekonomickou soběstačnost, a tím mezigenerační solidaritu a soudržnost rodin. (Rodinná politika na úrovni obcí in mpsv.cz, 2008)

Rodinná politika se stala oblastí zájmu po druhé světové válce, v současnosti jde o část standardní vládní politiky většiny evropských zemí. Již od samého počátku bylo jejím hlavním úkolem zlepšit životní podmínky rodin (Kocourková, 2007). Je jí možné provádět a institucionálně zajistit ve více rovinách. Jednotlivé země mají různé modely této politiky, ovšem všechny by měly zahrnovat problematiku na ústřední, regionální i místní úrovni. Ministerstva jakožto ústřední orgány státní správy provádějí z velké části koncepční činnost a ve vztahu k jiným ministerstvům činnost koordinační (Odborná komise pro rodinnou politiku in mpsv.cz, 2015). Obecně lze konstatovat, že Česká republika má úřední zabezpečení dané politiky jen na ústřední úrovni, a to prostřednictvím Ministerstva práce a sociálních věcí – odboru rodiny a dávkových systémů, nicméně usiluje o uplatnění rodinné politiky již na úrovni regionální.

3.2.2 Objekty rodinné politiky

Potůček (1995) vymezuje ve své práci objekty rodinné politiky, mezi kterými uvádí především jedince, kteří se připravují na partnerský vztah, rodinný život a rodičovství. Dále pak ty, kteří se nacházejí ve specifické rodinné situaci (např. pracující ženy-matky, děti určené k adopci, nastávající svobodné matky, osamělí staří lidé, apod.), rodiny bez rozdílu, nebo rodiny vymezené nějakou univerzální charakteristikou (např. rodiny s nezaopatřenými dětmi). Dalšími jsou rodiny sociálně potřebné, v tomto případě jde o rodiny, které se nacházejí pod hranicí chudoby, nebo mají nezaměstnané členy, jsou sociálně izolované, neintegrovány; rodiny se sociálně nesoběstačnými členy (děti, starší občané, invalidé, nemocní); rodiny sociálně patologické (charakterizované výskytem násilí,

zneužíváním či týráním dětí, zanedbáváním výchovy a péče o děti, alkoholismem rodičů, rozpadem partnerského vztahu).

3.2.3 Aktéři rodinné politiky

Vedle objektů rodinné politiky popisuje MPSV ještě aktéry rodinné politiky, které spatřuje jako klíčové pro její tvorbu a realizaci. Mezi tyto aktéry řadí především orgány státní správy na ústřední, regionální i místní úrovni, ale také orgány samosprávy na regionální a místní úrovni. Dále zde hraje výraznou roli i komerční sektor (např. zaměstnavatelé, poskytovatelé komerčních služeb), odborníci (akademická, vědecká a výzkumná sféra), vzdělávací instituce, média a široká občanská veřejnost (zejména rodiny a její jednotliví členové). Tzv. třetím sektorem je občanský sektor, do něhož můžeme zařadit zejména nestátní neziskové organizace, odbory apod. Prvořadá je spolupráce těchto uvedených aktérů, která je v České republice až na výjimečné případy víceméně na nízké úrovni.

Obce a kraje jsou považovány za důležité aktéry kvůli jejich znalosti potřeb rodin a místních podmínek. Mají dostatečné kompetence, kterými můžou provádět různá prorodinná opatření (podpora bydlení, zřizování mateřských škol, infrastruktura v obci, atd.) a rozšiřují se v rámci regionální rodinné politiky prosazované v současné politice posilováním rodinných hodnot (Rodinná politika na úrovni krajů a obcí in MPSV, 2008).

Dle Tomeše (2010, str. 241) vychází rodinná politika z mezinárodního uznání, že *„každý má právo na svobodné uzavření manželství, založení rodiny a výchovu svých dětí, rodinná politika je veřejnoprávní intervence do soukromého nezadatelného práva rodičů na podporu a pomoc rodině ekonomicky, právně a sociálně, tj. penězi, radou a službami“*. Soustřeďuje se zpravidla na mateřství, rodičovství a rodinu, výchovu a výživu dětí v rodině, ochranu dětí a žen v rodině i mimo ni, pomoc při ztrátě živitele.

Závěrem této kapitoly je vhodné podotknout, že dle poznatků, které uvádí Národní zpráva o rodině, je dnešní situace institucionálního zabezpečení spíše neuspokojivá a je odrazem nízké pozornosti veřejné sféry rodině. Česká republika zatím nemá svoji zřetelně zpracovanou politiku a je tak výjimkou mezi okolními středoevropskými státy a většinou zemí Evropské unie. Veřejná správa má množství nástrojů k podpoře rodin, nevytváří ovšem komplexní systém definovaný určitou koncepcí (Národní zpráva o rodině, 2004, str. 19).

3.3 Nástroje podpory rodin

Tomeš (2010, str. 241) konstatuje, že narození a výchova dítěte znamenají zvýšení rodinných výdajů na ošacení, stravování, na bydlení. Dle jeho slov není sociální událostí výchova dětí sama o sobě, jsou jí náklady na výživu, preventivní a léčebnou péči, vzdělávání a výchovu.

Předmětem této kapitoly bude nastínění různých typů nástrojů sloužících k podpoře rodiny, a to jak přímé, tak nepřímé.

Podpora rodiny v rámci systému sociálního zabezpečení vychází v České republice z vlastních historických tradic a současně je odrazem mezinárodních závazků ČR uzákoňujících právo rodiny na pomoc a sociální ochranu ze strany státu² (Národní zpráva o rodině, 2004, str. 112).

3.4 Přímá podpora rodin

Jde o pomoc rodinám, která je určena k řešení vzniklých sociálních situací v rodinách. Hlavní iniciativa ovšem spočívá na rodině, stát je organizátorem tohoto sociálního zabezpečení rodin prostřednictvím sociálních podpor, které jsou poskytovány ze státního rozpočtu.

Vančurová (2002) uvádí, že se jedná o dávky poskytované ze systému státní sociální podpory a je možné je rozdělit na plošné a adresné. Plošnou dávkou rozumíme dávku, na jejíž poskytnutí vzniká nárok bez ohledu na výši příjmů členů rodiny. Je s ní spojena vysoká finanční náročnost státu. Adresná dávka je naopak poskytována na základě prokázání příjmů a jsou výrazněji spojené s vysokými administrativními náklady.

Dle Krebsa je přímá podpora poskytována v podobě osmi základních dávek³. Krebs ve své knize dále konstatuje, že „*všechny dosud prováděné analýzy dopadu přímé podpory rodiny na jejich příjmovou úroveň potvrdily, že na rozdíl od plošných a unifikovaných*

---

² V rámci českého právního řádu vychází právo na ochranu rodiny a pomoc státu pečujícím rodičům z Listiny základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.), která v čl. 32. odst. 1 říká, že „*rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona*“ a v čl. 32 odst. 5 „*rodiče, kteří pečují o děti, mají nárok na pomoc státu*“. Mezinárodněprávní a ústavněprávní rámec ochrany je základním východiskem pro začlenění podpory rodiny do systému sociálního zabezpečení.

³ Dávky státní sociální podpory jsou upraveny zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů a řadíme mezi ně tyto dávky:

a) dávky poskytované v závislosti na výši příjmu: přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné,
b) ostatní dávky: rodičovský příspěvek, pohřebné.

dávek tento systém lépe zohledňuje příjmovou i sociální situaci rodin, protože čím je v rodině více nepříznivých sociálních situací, tím vyšší dávky jsou poskytovány. Tento systém mnohem více posiluje příjmy rodin s nízkými příjmy.“ (Krebs, 1997 str. 385)

3.4.1 Finanční dávky adresné

Dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, je **přídavek na dítě** základní dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi. Nárok mají rodiny s příjmem **do 2,4násobku životního minima**. Tento přídavek je poskytován ve třech výších podle věku dítěte. Další dávkou je **příspěvek na bydlení**, tímto stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem. Poslední finančně adresnou dávkou je **porodné**⁴, které je poskytováno rodinám s nízkými příjmy a jednorázově přispívá na náklady související s narozením dítěte, nárok na porodné je vázán na stanovenou hranici příjmů v rodině.

3.4.2 Dávky ostatní neboli plošné dávky

Zde se jedná zejména o **rodičovský příspěvek**, kterému bude věnována následující kapitola, kde bude popsán podrobně, a **pohřebné**, na které má nárok osoba, jež vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR. Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou 5 000 Kč (Státní sociální podpora, mpsv.cz., 2017).

Žádosti o poskytování dávek státní sociální podpory spravují krajské pobočky Úřadu práce ČR podle místa trvalého pobytu osoby, která má na dávku nárok, tj. oprávněné osoby. Odvolacím orgánem je ministerstvo práce a sociálních věcí. Nárok na tyto dávky mají občané České republiky, cizinci a společně posuzované osoby (rodiče, nezletilé či zletilé nezaopatřené děti a další osoby, které společně užívají byt),

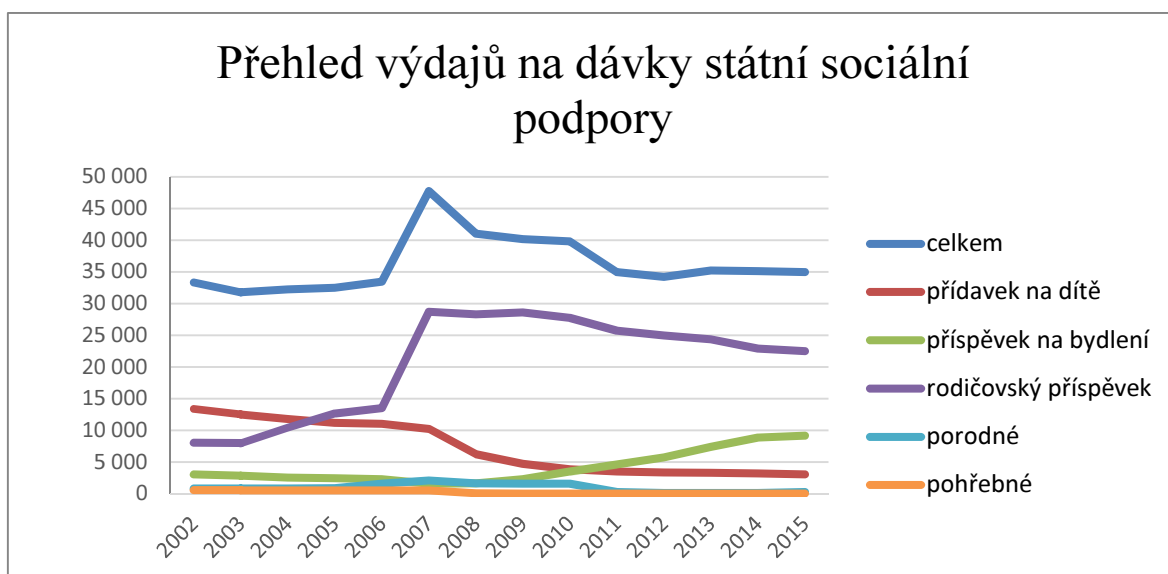
---

⁴ Nárok na porodné má rodina, které se narodilo první nebo druhé živé dítě a jejíž příjem v kalendářním čtvrtletí předcházejícím narození dítěte byl nižší než 2,7násobek životního minima rodiny. Výše porodného činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě, při narození druhého živého dítěte je to 10 000 Kč.

pokud zde mají trvalý pobyt a bydliště. Dle zákona 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, je v tomto případě za rodinu považována oprávněná osoba a společně s ní posuzované osoby, či případně sama oprávněná osoba.

Zákon 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, nám uvádí, že u testovaných dávek, které jsou závislé na výši příjmů, je výše tohoto příjmu stanovena jako měsíční průměr příjmů rodiny (tzv. rozhodný příjem⁵), který se vypočte jako součet jednotlivých měsíčních průměrů příjmů oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných.

V následujícím obrázku (č. 2) můžeme vidět přehled výdajů ze státního rozpočtu na dávky státní sociální podpory, které byly poskytnuty v letech 2002 až 2015. Jak je z tabulky patrné, největší výdaje byly v období ekonomické krize kolem roku 2008. V současné době mají tyto výdaje klesající tendenci, neboť se ekonomika nachází ve fázi růstu a nezaměstnanost v České republice znatelně poklesla. V příloze uvádím tuto tabulku přepočtenou na jednoho obyvatele.

Obrázek 2: Výdaje na dávky státní sociální podpory (v mil. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování Microsoft Excel dle czso.cz

⁵ Do rozhodného příjmu jsou zahrnovány zejména neosvobozené příjmy, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob, dále taxativně vyjmenované druhy osvobozených příjmů, mezi které patří náhrada mzdy či odstupné nebo dávky nemocenského a důchodového pojištění, podpora v nezaměstnanosti, někdy i rodičovský příspěvek či přídavek na dítě. Do rozhodného příjmu jsou započítávány tzv. čisté příjmy.

V následujících podkapitolách budou popsány vybrané dávky, které spadají do oblasti přímé podpory a doplňují oblast rodičovského příspěvku, jenž je tématem této diplomové práce. Mezi těmito vybranými sociálními příspěvky dále bude peněžitá pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, obě tyto dávky jsou ze systému sociálního zabezpečení a jsou dávkami nemocenského pojištění.

3.4.3 Peněžitá pomoc v mateřství

Dle účelové publikace vydané Úřadem práce ČR (ÚP ČR, 2014) je peněžitá pomoc v mateřství (PPM) finanční dávka ze systému nemocenského pojištění. Tato dávka je poskytována v prvních šesti měsících péče o dítě a je vyplácena správou sociálního zabezpečení. Nárok na poskytnutí PPM souvisí se splněním dvou podmínek, a to: „*Žadatel o peněžitou pomoc v mateřství musí být v době nástupu na ni nemocensky pojištěn, nebo musí trvat ochranná lhůta ze skončeného nemocenského pojištění. Druhou podmínkou je, že musí být nemocensky pojištěn minimálně 270 dnů v posledních dvou letech před nástupem na PPM (neboli zhruba 9 měsíců nemocenského pojištění v rozložení dvou let).*“ (upcr.cz, 2014)

Peněžitá pomoc v mateřství je vyplácena po dobu 28 týdnů, což je v rámci EU nadstandard, a v mezinárodním srovnání je poskytováno rodinám s dětmi z veřejných prostředků nadstandardní zaopatření, tvrdí někteří čeští politici.

PPM je poskytována od června 2017 ve výši 70 % vyměřovacího základu ze mzdy, předtím ve výši 60 % vyměřovacího základu ze mzdy. Dle ČSSZ byla průměrná dávka peněžitě pomoci v mateřství v dubnu 2017 8 730 Kč. Od června 2017 se tedy dle tabulky MPSV zvedá o přibližně 2500 Kč. Výpočet vychází z celkových výdajů na mateřské příspěvky a počtu vyplacených dávek v daném měsíci. Peněžitá pomoc v mateřství náleží maximálně 196 kalendářních dnů a 259 kalendářních dnů, porodila-li žena dvě nebo více dětí. Protože na tento příspěvek bezprostředně navazuje rodičovský příspěvek, který je hlavním bodem práce, uvedu v poznámce pod čarou výpočet PPM pro rok 2017⁶.

---

⁶ Denní vyměřovací základ zjistíme nejčastěji z úhrnu hrubé mzdy za kalendářní měsíc zúčtovaný v rozhodném období a vydělíme počtem „započitatelných“ kalendářních dnů, které připadají na toto rozhodné období. V našem případě byl vyměřovací základ 27 000 Kč. A počet kalendářních dnů byl 30. Peněžitá pomoc v mateřství činí tedy 18 660 Kč.

3.4.4 Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Tröster (2013, str. 59) píše, že v případě těhotenství a mateřství je snahou společnosti zajistit za pomoci právních opatření matce ochranu, vhodné podmínky k narození dítěte a následné péči o ně. Pracovní právo zakazuje, aby žena vykonávala práci, která ohrožuje její těhotenství, případně mateřství. V těchto případech je zaměstnavatel povinen ženu převést na jinou práci. Pokud by byl příjem za práci, na kterou je žena převedena, nižší než původní příjem, je ženě poskytnut vyrovnávací příspěvek⁷ v těhotenství a mateřství, a to jako dávka nemocenského pojištění.

3.5 Nepřímá podpora rodin

Státní podpora rodin je v naší zemi uskutečňována, vedle přímé podpory, i nepřímou podporou. Pod tímto pojetím Krebs (1997, str. 386) vysvětluje, že jde o systém odpočitatelných položek daně z příjmu fyzických osob. Höhne (2008, str. 15) ve své práci pojednává o tom, že základním principem daňové podpory rodin je zajištění soběstačnosti rodiny tak, aby byla co nejméně závislá na sociálních dávkách ponecháním více peněžních prostředků v rodinném rozpočtu. S tímto je spojena také motivace k zaměstnání alespoň jednoho člena rodiny s cílem využít takto poskytovaných výhod. Dle zákona 586/1992 Sb., o daních z příjmů, mohou daňová opatření nabývat několika forem s různým efektem na výsledné příjmy.

V následujících podkapitolách stručně nastíním nynější druhy nepřímé podpory rodin v tuzemsku.

3.5.1 Sleva na dani na manželku/manžela

V tomto případě se jedná o slevu na dani na výši 24 840 Kč ročně, která je poskytnuta v situaci, kdy manžel/ka, který/á žije s poplatníkem v jedné domácnosti, nemá vlastní příjmy, jež jsou vyšší než 68 000 Kč za kalendářní rok (zdaňovací období). Slevu ovšem není možné uplatnit na družku či družku, sleva je podmíněna uzavřením manželství (mpsv.cz, 2017).

---

⁷ Pro rok 2017 je příspěvek stanoven jako rozdíl denního vyměřovacího základu zaměstnankyně, který byl zjištěn ke dni převedení na jinou práci, a průměru jejích započitatelných příjmů připadajících na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení (Prispevky.cz, 2017).

3.5.2 Daňové zvýhodnění na vyživované dítě

Jak uvádí zákon 586/1992 Sb., o daních z příjmů, poplatník má nárok na daňové zvýhodnění na vyživované dítě žijící s ním společně v jedné domácnosti. Částka činí 13 404 Kč ročně na první dítě, 15 804 Kč na druhé dítě a na třetí a každé další je tato částka 17 004 Kč. Toto zvýhodnění se neuplatňuje ročně, ale měsíčně. Daňové zvýhodnění smí uplatnit pouze jeden z rodičů dítěte.

Mezi další druhy nepřímé podpory dle MPSV řadíme služby pro rodiny, kam patří péče o malé, předškolní a školní děti, oblast slučitelnosti pracovních a rodinných rolí a s tím související podmínky na trhu práce. Dle Höhne (2008, str. 16) zde roste vedle státních opatření význam nestátních, soukromých a jiných institucí či místních samospráv.

V porovnání s dávkami státní sociální podpory nepřímá podpora prostřednictvím svých nástrojů zvýhodňuje spíše úplné rodiny, přesněji manželské páry s dětmi. Věk dětí není určující, výše odpočtu se s věkem dítěte nemění (ovšem dovršením 26 let dítěte zaniká). Höhne (2008, str. 15) v této souvislosti zdůrazňuje, že zavedením odpočtů přímo z daně se zvýšila podpora rodin s nižšími příjmy, zatímco odčitatelné položky z daňového základu byly prospěšnější pro vysoko příjmové rodiny.

Vedle těchto daňových zvýhodnění je důležité také zmínit nepřímou podporu v podobě ochrany rodiče pečujícího o dítě, a to zejména v oblasti pracovních podmínek. Tento typ ochrany nám vymezuje zákoník práce (zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce). Tato ochrana zakazuje zaměstnavateli dát zaměstnankyni výpověď v ochranné době, kterou je doba, kdy je těhotná, nebo čerpá mateřskou dovolenou, nebo zaměstnankyně, ale i zaměstnanec čerpají rodičovskou dovolenou (§ 53). Také je zaměstnavatel v rámci této podpory povinen poskytnout zaměstnanci či zaměstnankyni rodičovskou dovolenou (§ 196). Pokud je nutné o dítě (do 10 let) pečovat, například z důvodu jeho nemoci, zaměstnavatel je povinen omluvit nepřítomnost zaměstnance-rodiče (§ 191). Těhotná zaměstnankyně a zaměstnankyně a zaměstnanci pečující o děti do věku 8 let smějí být vysláni na pracovní cestu, pouze pokud s tím souhlasí, to samé se týká přeložení (§ 240). Také při zařazování do směn je zaměstnavatel povinen přihlížet k potřebám rodiče pečujícího o dítě do 15 let věku (§ 241). Zaměstnankyni, která kojí, je zaměstnavatel povinen poskytnout zvláštní přestávky ke kojení. Přestávky ke kojení

se započítávají do pracovní doby a přísluší za ně náhrada mzdy nebo platu ve výši průměrného výdělku (§ 242).

4 Instituce rodičovského příspěvku jako klíčová podpora rodin

V této, poslední kapitole teoretické části diplomové práce se budu zabývat samotným rodičovským příspěvkem, který je stěžejní bodem pro mou práci. Jednak se zaměřím na vysvětlení pojmu, historický vývoj, ale hlavně na možnosti čerpání této dávky v současné době.

4.1 Pojem rodičovský příspěvek

Pojem rodičovský příspěvek je v legislativě České republiky používán od 1. října 1990⁸. Tímto dnem nabyl účinnost zákon č. 382/1990 Sb., o rodičovském příspěvku.

Rodičovský příspěvek, jak už bylo naznačeno výše (podkapitola 4.4.2) patří do systému přímé podpory rodin, přesněji mezi plošné dávky, neboli takové dávky, které je nezávislé na výši příjmu příjemce dávky.

Ochrana (2010, str. 166) tuto příjmově netestovanou dávku popisuje jako příspěvek, který je poskytován matce, nebo otci na rodičovské dovolené⁹. Zároveň uvádí, že před jeho přiznáním si musí rodič rozmyslet dobu, po kterou chce tento příspěvek pobírat. Čevela (2015, str. 112) doplňuje, že nárok má rodič, který po celý rok pečuje o nejmladší dítě, tuto možnost má do doby vyčerpání částky, která je určena ve výši 220 000 Kč, doba je ohraničená čtyřmi lety dítěte.

Vybíhal (1998, str. 405) ve své publikaci konstatuje, že příjem z výdělečné činnosti rodiče neovlivňuje nárok na vyplácení rodičovského příspěvku, a dále uvádí, že se jedná o příspěvek, který by měl umožnit plnou péči rodiče o své dítě, a to během celého dne, tedy zpravidla místo zaměstnání, příspěvek je dle něho nárokem rodičů.

Dle účelové publikace České správy sociálního zabezpečení (2014, str. 10) nárok na rodičovský příspěvek (RP) přichází na řadu poté, co je ukončena výplata peněžité pomoci v mateřství, která byla zmíněna v předchozí kapitole. Může nastat situace, že není

---

⁸ Dříve byl tento druh peněžité pomoci znám pod názvem „mateřský příspěvek“.

⁹ Hlava pátá zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, nám přesně uvádí, kdo je příjemcem této plošné dávky, je jím „rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, má nárok na rodičovský příspěvek nejdéle do 4 let věku tohoto dítěte, a to nejdéle do doby, kdy byla na rodičovském příspěvku vyplacena z důvodu péče o totéž nejmladší dítě v rodině celková částka 220000 Kč, není-li dále stanoveno jinak.“

na PPM nárok, v tom případě je RP pobírán již od prvního dne narození dítěte. Dávka je vyplácena Úřadem práce ČR¹⁰. Příspěvek je poskytován vždy pouze na nejmladší dítě v rodině.

4.2 Vývoj rodičovského příspěvku v České republice

V této podkapitole se zaměřím na vývoj rodičovského příspěvku od 70. let 20. století. V 50. letech byl dle Možného (1999) realizován rozsáhlý program na osvobození ženy od handicapu mateřství, a to výstavbou sítí školek a jeslí, kam byly děti umísťovány od 3 měsíců. Sociologové převážně s tímto názorem nesouhlasili, pediatri však ano. Pediatrická odborná veřejnost dokonce pozitivně hodnotila profesionální přístup k péči o děti v rovině biologické (preferencí průmyslově vyráběného mléka nad mateřským) i pedagogické (preferencí péče ve školkách a školách školenou pečovatelkou stimulující rozvoj dítěte lépe než péče v rodině). Již za několik let se ukázalo, že totální mobilizace matky dítěte ve prospěchu trhu práce je ekonomicky problematická, navíc náklady na jedno místo v jeslích byly vyšší než kapitalizovaná nadhodnota z práce zaměstnané ženy. Od poloviny 60. let se začíná délka mateřské dovolené prodlužovat, pediatri se shodli na tom, že malé dítě potřebuje matku, což potvrzuje Bowlbobyho základní myšlenka, že *„zdravý vývoj dítěte je bez matky vyloučen. Matka je nenahraditelná, z dítěte, které vyrůstá, aniž by o něj matka pečovala, roste mladistvý zločinec, anebo alespoň celoživotně psychicky vadný jedinec.“* (in Možný, 1999, str. 157)

4.2.1 Proměna rodičovského příspěvku v 70. letech

Prvním zákonem, který se věnoval této problematice, byl nedlouho trvající zákon 154/1969 Sb., o mateřském příspěvku. Účinnosti nabyl dne 1. 7. 1970¹¹. Dle tohoto zákona měla žena nárok na mateřský příspěvek tehdy, pokud místo výkonu zaměstnání se starala o dítě do jednoho roku věku a v posledních dvou letech byla minimálně 270 dní pracovně činná, vedle dítěte do jednoho roku věku pečovala dále o další dítě či děti ve věku do ukončení povinné školní docházky, nebo o dítě invalidní, které vyžaduje stálé péče.

---

¹⁰ Žádost o ni se podává na příslušném odboru státní sociální podpory příslušného kontaktního pracoviště ÚP ČR, které je určeno podle místa bydliště (vzor žádosti viz příloha C).

¹¹ Účinný byl pouze do 19. 10. 1971.

V době, kdy žena pobírala mateřský příspěvek, neměla nárok na mzdu, nepobírala peněžité dávky, nemocenské pojištění, jež by mzdu nahrazovalo, ani příspěvek před nástupem do nového zaměstnání. V případě, že byla žena neprovdaná, vdova či rozvedená, pro splnění nároku na příspěvek stačilo, aby pečovala o jedno dítě do jednoho roku věku. Nárok na mateřský příspěvek žena měla i v případě, že skončila zaměstnání před porodem, nebo převzetím dítěte do péče a od skončení zaměstnání neuběhla doba delší 9 měsíců.

Příspěvek byl ovšem poskytován jen do jednoho roku věku dítěte. Výše příspěvku byla přímo úměrná počtu dětí, o něž žena pečovala. Pokud žena pečovala o jedno dítě, příspěvek činil 500 Kčs za měsíc, pokud o dvě děti, náleželo jí 800 Kčs, v případě tří a více dětí 1200 Kčs za kalendářní měsíc (ve všech případech se jedná o podmínku alespoň jednoho dítěte do jednoho roku věku). Jestliže žena čerpala příspěvek pouze část měsíce, rozpočítaný na dny pak činil na jedno dítě 16 Kčs, dvě děti 26 Kčs, tři děti a více 40 Kčs za kalendářní měsíc (ve všech třech případech se jedná o dítě do jednoho roku). Příspěvek byl ženě poskytován zpětně každý měsíc (zákon č. 154/1969 Sb., o mateřském příspěvku).

V roce 1971 nabyt účinnosti nový zákon, a to zákon č. 107/1971 Sb., o mateřském příspěvku¹², přičemž šlo o zákon, který byl až na malé obměny platný téměř dvě dekády. Zákon přinesl nové úpravy týkající se věku dítěte, resp. doby, po kterou měla žena nárok na příspěvek¹³. Pokud žena splňovala zákonem uvedená kritéria, mohla pobírat příspěvek až do tří let věku dítěte.

Ženě byl příspěvek poskytnut tehdy, pokud pečovala o dítě do skončení povinné školní docházky, o dítě do 26 let připravující se na budoucí povolání, či dítě invalidní vyžadující stálou péči, i když šlo o nevlastní dítě svěřené do péče. Stejně jako v původním zákoně i tento zákon zvýhodňoval v délce pobírání příspěvku ženy svobodné, ovdovělé, rozvedené, s invalidním, nebo nevýdělečně činným manželem.

Změnou zákona rovněž došlo i ke změně výše příspěvků, které byly zvýšeny o 100 Kčs, pravděpodobně i vlivem růstu životní úrovně v ČR. Příspěvek byl nově

---

¹² Zákon se stal účinným od 20. října 1971 do 30. září 1990.

¹³ Dle zákona č. 107/1971 Sb., o mateřském příspěvku „ženě náleží mateřský příspěvek na dítě do dvou let věku, jde-li o dítě narozené před 1. lednem 1988, a na dítě do tří let věku, jde-li o dítě narozené po 31. prosinci 1987“.

poskytován v případě, že matka vychovávala kromě dítěte, které zakládá nárok na mateřský příspěvek, ještě další dvě děti.

Příspěvek na kalendářní měsíc tedy dle zákona č. 107/1971 Sb., o mateřském příspěvku, činil při péči o jedno dítě, na které náležel mateřský příspěvek 600 Kčs, 800 Kčs v případě, kdy žena pečovala vedle dítěte, na které náležel příspěvek, ještě o další dvě děti, 900 Kčs v případě péče o dvě děti, na něž náležel příspěvek, 1 300 Kčs v případě péče o tři a více dětí, na které náležel příspěvek. Denní vyměřovací základ¹⁴ pak byl tvořen 20 Kčs z částky 600 Kčs, 26 Kčs z částky 800 Kčs, 30 Kčs z částky 900 Kčs a 43 Kčs z částky 1 300 Kčs.

Stejně jako v předchozím zákoně i tento zákon uplatňoval vyplácení příspěvku zpětně za každý měsíc. Nově v tomto zákoně můžeme spatřit poskytnutí příspěvku mužům – otcům. Příspěvek náležel manželce ženy, která nemohla z vážných důvodů o dítě pečovat sama. Otec byl buď svobodný, ovdovělý, rozvedený, či z jiného vážného důvodu osamělý. (Zákon č. 107/191 Sb., o mateřském příspěvku)

4.2.2 Proměny rodičovského příspěvku v 80. letech

V roce 1982 se předsednictvo Federálního shromáždění Československé socialistické republiky usneslo na zákonném opatření č. 8/1982 Sb., o zvýšení mateřského příspěvku a o změnách v nemocenském zabezpečení.

Došlo ke změně výše mateřského příspěvku v případě, že žena kromě jednoho dítěte s nárokem na rodičovský příspěvek, pečovala zároveň o další dvě děti, a to na 800 Kč. Ostatní částky zůstaly dle zákona č. 107/1971 Sb., o mateřském příspěvku, ve stejné výši jako v předchozích letech (zákonné opatření č. 8/1982 Sb., o zvýšení mateřského příspěvku a o změnách v nemocenském zabezpečení).

4.2.3 Proměna rodičovského příspěvku v 90. letech

V první polovině 90. let došlo ke kvalitativní změně mateřského příspěvku na příspěvek rodičovský s předpokladem, že příspěvek nemusí být nutně vázán na ženu – matku, ale i na otce - muže. Byl přijat zákon č. 382/1990 Sb., o rodičovském příspěvku, který s účinností od 1. října 1990 zrušil mateřský příspěvek, nahradil jej nově vzniklý rodičovský příspěvek. Dle vládního návrhu zákona ČNR (1990) „*byl výraz*

---

¹⁴ Denní vyměřovací základ se používal tehdy, nečerpal-li se příspěvek celý kalendářní měsíc.

mateřský příspěvek nahrazen významově širším výrazem rodičovský příspěvek, kterým je i legislativně potvrzena faktická rovnoprávnost a nedílná odpovědnost obou rodičů při výchově nezletilého dítěte.“ Rodiče dítěte se mohli dohodnout, který z nich bude příspěvek pobírat.

Nově zákon umožňuje pobírat příspěvek a současně vykonávat výdělečnou činnost. Podmínkou bylo, že rodič mohl být zaměstnán po dobu nejvýše dvou hodin denně, nebo jeho příjem z činnosti nepřesáhl stanovenou částku - měsíčně 800 Kč, v roce 1993 pak 1000 Kč, v roce 1994 pak 1800 Kč bez odečtení daně (Zákon č. 382/1990 Sb., o rodičovském příspěvku).

V druhé polovině 90. let byl zákon o rodičovském příspěvku nahrazen zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, účinným dodnes. Tento zákon je důležitým mezníkem v přeměně systému sociálního zabezpečení, neboť měl za následek sjednocení roztříštěné právní úpravy do jednotného celku.

Nově se rodičovský příspěvek poskytuje až do 4 let věku dítěte. U dlouhodobě zdravotně postiženého dítěte je hranice zvýšena na 7 let věku.

Výše RP nebyla stanovena pevně, neboť byla odvozována od výše částky na osobní potřeby rodiče, jenž o příspěvek žádal. Individuální částka osobní potřeby byla v metodice výpočtu násobena koeficientem 1,1 (od roku 2004 1,54). Částka na osobní potřeby rodiče byla stanovena životním minimem. Nově je RP vyplácen v plné výši za měsíc, v němž byly podmínky nároku na dávku splněny alespoň jeden den (Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře).

První podoba zákona platila do 30. června 1996, přičemž zákon byl průběžně novelizován. Výše příspěvku mezi lety 1990 až 2007 vzrostla z 900 Kč až na 7 582 Kč (Zákon 382/1990 Sb., o rodičovském příspěvku).

Dle VÚPSV výraznou změnu přináší až rok 2008, kdy rodiče mohou volit délku pobírání rodičovského příspěvku, a to ze dvou, tří, nebo čtyř let věku dítěte. Z délky pobírání RP je odvozena výše příspěvku, který je poskytován ve třech základních výměrách v pevných měsíčních částkách 11 400 Kč, 7 600 Kč a 3 800 Kč (vupsv.cz, 2016).

K další změně dochází 1. ledna 2012, rodiče mají větší volnost při rozhodování o délce čerpání a výše dávky. Předcházející vícerychlostní struktura je nahrazena pružnější

možností čerpání. Tato změna měla za cíl snadnější a rychlejší návrat rodičů do pracovního procesu (penize.cz, 2012).

4.3 Rodičovský příspěvek v současné době a představách do budoucnosti

V posledních desetiletích prošel rodičovský příspěvek velkými změnami, ale i do budoucna se dá předpokládat, že se bude dále vyvíjet dle aktuální situace a potřeb rodičů a státu. Důležitý je poznatek Tomeše (2010, str. 244), že sociální událostí není rodičovství samo o sobě, ale fakt, že během rodičovské dovolené matka/otec nepracují, nemají tudíž nárok na mzdu ani její náhradu.

Příspěvek poskytuje řada zemí a mají některé společné rysy, kterými jsou například snaha o zapojení do péče o dítě obou rodičů, snaha umožnit rodiči v určitém omezeném rozsahu výdělečnou činnost, snaha o postupný přechod na princip univerzality, pokud jde o osobní rozsah. I přes podobné rysy jsou podmínky pro poskytování a doba poskytování v jednotlivých zemích odlišné. Jsou dány právními podmínkami konkrétní země (Tomeš, 2010, str. 244).

4.3.1 Podmínky pobírání rodičovského příspěvku v ČR

Podmínky nároku na rodičovský příspěvek již byly zmíněny výše, včetně náhradní rodinné péče nevlastnímu dítěti. Vzhledem k tomu, že jde o testovanou dávku, je nutné podání žádosti (viz příloha C), se kterou je potřebné doložit rodný list dítěte, průkazy totožnosti rodičů a potvrzení od ČSSZ o nároku na dávku. Žádost je nutné podat nejdéle do konce kalendářního měsíce, který následuje po měsíci, za který dávka náleží (Peněžitá pomoc v mateřství, 2014, str. 3).

Minimální částka, kterou může rodič pobírat, činí 50 Kč (takto rozložená dávka může být výhodná v tom případě, pokud rodič podniká, nebo chce začít podnikat). Maximální částka činí 11 500 Kč (Hájková in mesec.cz, 2017).

Smysl, resp. účel dávky tkví v osobní celodenní¹⁵ a řádné péči, a to i (dle § 30b zákona o státní sociální podpoře) v kalendářním měsíci, ve kterém (Vyhýbal, 1998, str. 406):

- se dítě narodilo,
- rodič měl po část měsíce z dávek nemocenského pojištění nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem,
- osoba dítě převzala do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu,
- dítě dosáhlo věku 4 let, do kterého náleží rodičovský příspěvek,
- dítě nebo rodič zemřeli,
- rodič převzal do péče vlastní dítě, které předtím bylo na základě rozhodnutí příslušného orgánu svěřeno do péče jiné osoby, nebo bylo umístěno v ústavu, nebo bylo více než 3 kalendářní měsíce v péči zdravotnického zařízení.

Dle Machače (2014, str. 96) pokud je matka, nebo otec dítěte účastníkem nemocenského pojištění, mohou si určit dobu čerpání rodičovského příspěvku. Ten vychází z denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství, dále nemocenské v souvislosti s porodem, nebo převzetím dítěte. Vybíhal (2017) doplňuje, že v situaci, kdy je možné jednomu z rodičů stanovit k datu narození nejmladšího dítěte 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu, si rodič může zvolit délku a s tím související odpovídající výši RP (vzor formuláře viz příloha D). Pokud nastane

---

¹⁵ Podmínka osobní celodenní péče se považuje za splněnou a rodičovský příspěvek náleží rodiči dle § 31 odst. 3 zákona o sociální podpoře i v případech, kdy:

- dítě mladší věku 2 let navštěvuje jesle či podobná zařízení, může tomu být pouze do 46 hodin v daném kalendářním měsíci,
- dítě pravidelně navštěvuje léčebně rehabilitační zařízení nebo mateřskou školu nebo její třídu zřízenou pro zdravotně postižené děti či jesle se zaměřením na vady zraku, sluchu, řeči a na děti tělesně postižené a mentálně retardované v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně,
- dítě se zdravotním postižením navštěvuje předškolní zařízení maximálně 6 hodin denně,
- dítě navštěvuje předškolní zařízení maximálně 4 hodiny denně, a to tehdy, pokud oba rodiče, nebo rodič jsou osoby, jenž jsou závislé na pomoci osoby ve stupni III a IV,
- dítě je návštěvníkem výše uvedených zařízení a je starší 2 let,
- rodič dítěte zajistí péči o dítě jinou osobou v době, kdy je výdělečně činný, nebo studuje.

situace, že lze stanovit u obou rodičů, vychází se z vyššího vyměřovacího základu¹⁶ (vzor formuláře viz příloha E).

Maximální měsíční výše RP se stanoví ve vazbě na denní vyměřovací základ na základě následujících pravidel (Vyhýbal, 2017, str. 405):

- 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu $\leq 7\,600$ Kč, rodičovský příspěvek může činit max. 7 600 Kč měsíčně;
- 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu $> 7\,600$ Kč, výše RP je omezena touto částkou, RP může činit max. 11 500 Kč měsíčně;
- ke dni narození nejmladšího dítěte není možné stanovit vyměřovací základ, neboť během pobírání RP u dříve narozeného dítěte uplynula doba pro nárok na peněžitou pomoc v mateřství a nárok na RP na nejmladší dítě vzniká ihned po nároku na RP na starší dítě, rodič si může zvolit výši RP až do částky 7 600 Kč měsíčně;
- Pokud nelze stanovit vyměřovací základ ani u jednoho z rodičů, RP je poskytován v pevných měsíčních částkách 7 600 Kč do konce 9. měsíce věku dítěte a následně ve výši 3 800 Kč do 4 let věku dítěte.

Může dojít k situaci, kdy se v rodině narodí další dítě, v tomto případě dle MPSV nárok pro pobírání RP zaniká a matka se stává pouze příjemcem peněžité pomoci v mateřství. Děje se tomu i v případě, že na narozené dítě náleží RP ihned od narození ve stejné výši, v jaké náležel na dosud starší dítě¹⁷ (portal.mpsv.cz, 2016).

Z tohoto tvrzení plyne závěr, že pokud se rodiče rozhodnou mít v kratší době další dítě, je pro ně vhodnější rychleji vyčerpat RP. Naopak, pokud je rodič OSVČ a je výdělečně činný i při pobírání RP, je pro něj výhodnější stanovit si dobu pobírání RP na nejdelší možnou dobu, tedy 4 roky. V takovém případě je jeho podnikání bráno jako vedlejší činnost a výrazně tak ušetří na sociálním a zdravotním pojištěním. Pokud by ovšem jeho

---

¹⁶ Volbu RP lze v průběhu pobírání měnit, ne ovšem dříve než po uplynutí 3 kalendářních měsíců, provádí se tak na základě písemné žádosti oprávněné osoby, která se podává u krajské pobočky ÚP, jež o RP rozhoduje (zakony.centrum.cz).

¹⁷ Tato změna vyžaduje hlášení u příslušného úřadu práce, aby se předešlo přeplacení na dávce (portal.mpsv.cz, 2016).

příjem přesáhl zákonem stanovenou hranici, která pro rok 2017 činí 67 757 Kč, musel by dle Tautové (in babyonline.cz, 2016) dopláct toto povinné pojištění zpětně za celý rok.

4.3.2 Předpokládané změny v oblasti rodičovského příspěvku

MPSV připravilo novelu zákona o státní sociální podpoře, která byla poslaneckou sněmovnou schválena ve třetím čtení (sněmovní tisk 854 in Psp.cz, 2016) dne 12. 4. 2017, což znamená vládou prosazení změn u rodičovského příspěvku.

Na základě této novely je zrušena horní hranice (11 500 Kč) měsíční výše RP, je čerpána dávka až do výše peněžité pomoci v mateřství asi 32 000 Kč. To znamená, že objem prostředků určených na vyvázání pečujícího rodiče z trhu práce ve výši 220 000 Kč bude moci být vyčerpán dříve asi během půl roku (mpsv.cz, 2017).

Obdobně u žen, kterým nevznikl nárok na PPM, není možné čerpat čtyřletou variantu, ale lze ji zkrátit až na 3 roky do částky 7 600 Kč (Hájková in mesec.cz, 2017). Uvažuje se o zrušení podmínky docházky dítěte do předškolního zařízení. Nyní se sleduje pouze u dětí, které jsou mladší dvou let, tyto děti mohou v předškolním zařízení trávit max. 46 hodin měsíčně (prispevky.cz, 2017). Tato změna nebyla dosud poslaneckou sněmovnou schválena.

Změnou, kterou schválila poslanecká sněmovna na návrh poslance J. Chvojky, bude zřejmě zvýšení RP pro vícerčata. Rodiče vícerčat dostanou 1,5násobek běžné výše RP, celkem 330 000 Kč (Hájková in mesec.cz, 2017).

V současnosti byla zavedena tzv. otcovská dovolená (otcovské poporodní péče) v době trvání jednoho týdne, jejímž účelem je vytvoření prostoru pro participaci mužů na péči o malé děti a domácnost. Právo na týden volna po narození dítěte má muž, který je zaměstnancem, nebo si platí nemocenské pojištění, a je uvedený jako otec na matrice příslušné obce, nebo má od příslušných orgánů potvrzeno, že převzali dítě do péče nahrazující péči rodičů. Může pak být doma s matkou a dítětem jeden týden za 70 % vyměřovacího základu svého výdělku (mujpravnik.cz, 2017).

5 Závěr teoretické části

Východiska teoretické části práce lze rozčlenit do několika tematických oblastí, které reflektuje tato práce. V té nejobecnější úrovni jde o sociální politiku a koncept sociálního státu uplatňovaného v moderní společnosti. V nižší míře obecnosti rodinná politika jako jedna z klíčových oblastí sociální politiky, jíž se tato práce zabývá, a její konkrétní projevy v nástrojích sociální politiky.

První kapitola teoretické části diplomové práce je věnována obecnějším pojmům. Koncept sociálního státu čili Welfare State je konceptem sledujícím problémy rodin v moderní společnosti, které se stávají věcí veřejnou. Rodina je instituce, jež se v posledních 150 letech radikálně proměnila a stále proměňuje a v současnosti není prezentovaná jedním jednoznačným modelem, představou rodiny. Rodina je stále v rámci rodinné politiky jedním z klíčových sociálně politických objektů, na něž se aplikují principy sociální politiky – spravedlnost, solidarita, subsidiarita a participace. Zvláštní přístup lze sledovat v případě solidarity, kdy se uvažuje ve dvou rovinách - vertikální solidarity (sledující sociální potřebnost rodin) a horizontální solidarity (sledující potřebu solidarity s rodinami pečujícími o děti).

Podpora rodin může probíhat přinejmenším ve dvou dimenzích, a to přímo, či nepřímo. Přímo podporou jsou míněny přímé finanční transfery sociálních dávek (např. porodné, rodičovský příspěvek apod.) a transfery nepřímého charakteru (zejména jde o daňové zvýhodňování rodin s dětmi a prosazování tak horizontální redistribuce). Rozhodnutí o poskytnutí dávky se váže buď pouze na vznik sociálně nepříznivé události (dávky se netestují, např. pohřebné), anebo se rozhodnutí váže na úroveň životního minima (dávky se testují, např. příspěvek na dítě).

Od 90. let se v České republice rozpracovává nový systém sociálního zabezpečení, jehož jedna součást (státní sociální podpora) se zaměřuje na zabezpečení rodin s dětmi, resp. pečujících rodičů, kteří jsou dočasně vyloučeni z trhu práce. Nejdéle a nejintenzivněji se zmírňuje závislost na trhu práce právě prostřednictvím rodičovského příspěvku, na který se diplomová práce zaměřuje a empiricky ho šetří. Jde o dávku, která se vyvíjí přibližně od 70. let minulého století a jež byla zpočátku zaměřená na matky, ženy, a to v relativně malém rozsahu a prakticky bez možnosti volby parametrů dávky. Ke kvalitativním změnám dochází zejména od 90. let minulého století, kdy se dávka genderově nevyomezuje, začíná respektovat rodiče bez ohledu na jejich pohlaví

jako pečující, kteří by měli být podpořeni. Postupně dochází i ke kvantitativním změnám ve výši dávky, a to nejen s ohledem na hodnotu peněz, ale i na možnost intenzity využívání rodičovského příspěvku. Takové rozhodování dává objektům rodinné politiky, tedy rodičům, možnost rozhodovat o přístupu (využívání dávky rodičovského příspěvku), ale i o jeho míře, resp. intenzitě vyvazování z trhu práce. Právě vlivy na takové rozhodování se zabývá empirická část práce.

6 Empirická studie

Výzkumné šetření bude probíhat kombinací kvantitativního a kvalitativního přístupu s využitím techniky dotazování. Empirická studie bude rozdělena do dvou fází. Na výsledky standardizovaného dotazovacího nástroje (dotazníku) navážu a doplním je podrobnějšími údaji zjištěnými z rozhovorů. Kombinace dvou přístupů umožní získat ucelenější pohled na zkoumanou problematiku.

V začátku první fáze empirické části diplomové práce si stanovím výzkumnou otázku, připravím výzkumné nástroje – dotazník (pro kvantitativní část výzkumu) a okruhy otázek (pro kvalitativní část výzkumu). Hypotézy vyjadřují vztahy mezi proměnnými (v této práci jde zejména o vybrané socioekonomické a demografické aspekty, typy rodičovského příspěvku a vnější podmínky). Sodaro (in Dočekalová, 2001) říká, že v přeneseném významu je často za hypotézu považována každá domněnka či spekulace, u které se očekává následné ověření empirickými důkazy či logickými postupy. Evera (in Dočekalová, 2001) dodává, že úkolem hypotézy je předvídat vztah mezi dvěma či více proměnnými, tento vztah může mít příčinný charakter.

6.1 První fáze empirické části – kvantitativní přístup

6.1.1 Formulace výzkumné otázky a teoretických hypotéz

Cílem empirické studie je zodpovědět dvě výzkumné otázky:

1. Jaké socioekonomické a demografické aspekty, např. věk rodičů, vzdělání, ekonomická situace rodiny, zařazení na trhu práce, bydliště, mají vliv na volbu typu rodičovského příspěvku.

Jaký je přístup rodičů k dávkovému systému rodinné politiky České republiky. Zejména pokud jde o volbu délky vyloučení z trhu práce a důvody rozhodnutí.

2. Jaký přístup k zabezpečení dětí rodiče preferují s ohledem na délku čerpání rodičovského příspěvku a jejich přímého či nepřímého (zajištěného) podílu péče o děti. Zda raději volí delší dobu pobírání rodičovského příspěvku a dítěti poskytnou vlastní přímou péči, či pobírají příslušnou dávku státní sociální podpory po kratší dobu a svěří péči o dítě členu rodiny (např. prarodiči), nebo dítě svěří do péče státního či soukromého subjektu k tomu určeného. Přístup k péči rodičů

je sledován v kontextu postojů rodičů k péči o dítě, jejich profesní kariéry a zajištění příjmu rodiny.

Na základě výzkumných otázek jsou zpracovány následující čtyři pracovní hypotézy:

Hypotéza H₁: Věk, vzdělání a zařazení v trhu práce patří mezi socioekonomické aspekty, které ovlivňují délku pobírání rodičovského příspěvku a způsob péče s ohledem na návrat rodičů na trh práce.

Hypotéza H₂: Rodič, který má nižší příjem, odchází na rodičovskou dovolenou, bez ohledu na pohlaví.

Hypotéza H₃: Rodinný stav, počet dětí, o které se rodič stará, a výše státem poskytované celkové částky RP má vliv na změny v délce pobírání rodičovského příspěvku.

Hypotéza H₄: Ve větších městech a v krajích s nižší mírou zaměstnanosti se rodiče častěji střídají v pobírání rodičovského příspěvku a častěji také pracují během pobírání rodičovského příspěvku.

Hypotézy H₁ a H₂ se vztahují k první výzkumné otázce a hypotézy H₃ a H₄, se vztahují k druhé výzkumné otázce.

6.1.2 Operacionalizace proměnných

Pro zhodnocení jednotlivých hypotéz je nutné provést operacionalizaci jednotlivých proměnných. Operacionalizace je postup, kdy jsou složité koncepty přetvořené na měřitelné znaky. Dle Suryňka (2001) tyto měřitelné znaky umožňují přesné srovnávání s jinými znaky za použití matematického či statistického aparátu. Jednotlivé proměnné a jejich operacionalizaci jsem strukturovala dle jejich zařazení do jednotlivých hypotéz.

- Hypotéza H₁ obsahuje nezávisle proměnné: věk, vzdělání a zařazení na trhu práce, a závisle proměnné: délka pobírání rodičovského příspěvku a způsob péče, resp. přístup k trhu práce (*viz Tabulka 1*).
- Hypotéza H₂ obsahuje nezávisle proměnné - příjem a závisle proměnné - pohlaví (*viz Tabulka 2*).
- Hypotéza H₃ obsahuje nezávisle proměnné rodinný stav, počet dětí, výše celkové částky poskytované státem v rámci rodičovského příspěvku, a závisle proměnnou změna pobírání rodičovského příspěvku (*viz Tabulka 3*).

- Hypotéza H₄ obsahuje nezávisle proměnnou velikost a umístění obce a závisle proměnnou střídání rodičů v pobírání rodičovského příspěvku a práce během pobírání RP (viz *Tabulka 4*).

V následujících tabulkách jsou na základě operacionalizace pracovních hypotéz uvedeny jednotlivé proměnné a formulované příslušné otázky pro kvantitativní šetření.

Tabulka 2: Hypotéza H₁ – Operacionalizace proměnných pro hypotézu H₁

Název proměnné	Operacionalizace	Otázky v dotazníku
Věk	Současný věk respondenta.	Kolik je Vám let?
Vzdělání	Nejvyšší získaný stupeň vzdělání respondenta (základní, středoškolské bez maturity, středoškolské s maturitou, vyšší a vysokoškolské bakalářský stupeň, vysokoškolské magisterský stupeň a více).	Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
Vztah k trhu práce před rodičovskou dovolenou	Jaký měl rodič vztah k trhu práce před nástupem na rodičovskou dovolenou. Zda byl/a student, OSVČ, podnikatel, zaměstnanec, nezaměstnaný, či kombinace více možností.	Před nástupem na rodičovskou dovolenou jste byl/a zaměstnanec, osoba samostatně výdělečně činná/podnikatel, student, nezaměstnaný?
Zkušenost na rodičovské dovolené	Jedná se o počet měsíců, které rodič již strávil na rodičovské dovolené a ve kterých mu byla vyplácena podpora rodičovského příspěvku.	Kolik měsíců jste již na rodičovské dovolené?
Délka pobírání	Jedná se o celkovou délku pobírání rodičovského příspěvku. Může se	Jakou délku rodičovské dovolené

rodičovského příspěvku	jednat až o čtyři roky.	jste volil/a?
Způsob péče	Jak rodič nahrazuje svou nepřítomnost v době, kdy pobývá v práci, nebo kdy se nevěnuje dítěti (například z důvodu studia).	Jak zabezpečujete péči o dítě, během doby, kdy o dítě nepečujete Vy?
Aktivita rodiče v době, kdy nepečuje o dítě	Jak využívá rodič čas, kdy je dítě zabezpečeno jinak, než jeho vlastní péčí. Pokud taková situace nastává.	Pokud zrovna o dítě nepečujete Vy, ale někdo jiný, jak tento čas využíváte?

Tabulka 3: Hypotéza H₂ - Operacionalizace proměnných pro hypotézu H₂

Název proměnné	Operacionalizace	Otázky v dotazníku
Pobírané sociální dávky	Druhy sociálních dávek, které rodina od státu pobírá k překonání nepříznivých důsledků sociální události.	Jaké sociální dávky v současné době pobíráte?
Změna finanční situace na RD	Subjektivní vnímání změny ve finanční situaci rodiny po narození dítěte a odchodu jednoho z rodičů na rodičovskou dovolenou.	Jak se změnila finanční situace Vaší rodiny po narození dítěte a nástupu matky/otce na rodičovskou dovolenou?
Rozdíl příjmu rodičů před RD	Porovnání velikosti příjmů ze zaměstnání u obou rodičů před odchodem na rodičovskou dovolenou.	Před nástupem na rodičovskou dovolenou měl větší příjem otec, či matka dítěte?

Finanční příspěvek rodičů na zajištění dítěte	Podíl rodičů na finančním zajištění dítěte (v případě, že spolu rodiče dítěte nežijí v jedné domácnosti).	Podílí se otec/matka vašeho dítěte na finančním zajištění?
Pohlaví		Jaké je Vaše pohlaví?
Střídání rodičů v pobírání RP	Využití možnosti střídání rodičů při pobírání rodičovského příspěvku. Tato možnost není počtem omezena.	V pobírání rodičovského příspěvku se rodiče mohou střídat. Využili jste nebo využijete tuto možnost?

Tabulka 4: Hypotéza H₃ - Operacionalizace proměnných pro hypotézu H₃

Název proměnné	Operacionalizace	otázky v dotazníku
Rodinný stav	Údaj o tom, zda je respondent/ka v současné době svobodný/á, ženatý/vdaná, v soužití s partnerem/partnerkou, rozvedený/á, ovdovělý/á.	Jaký je Váš rodinný stav?
Počet dětí	Jedná se o počet dětí ve společné domácnosti a počet dětí, které případně společnou domácnost nesdílejí, ale rodič se na jejich výchově podílí finančním zajištěním.	Kolik máte nezletilých dětí, o které pečujete?

Tabulka 5: Hypotéza H₄ - Operacionalizace proměnných pro hypotézu H₄

Název proměnné	operacionalizace	otázky v dotazníku
Velikost obce	Velikost obce, ve které respondent žije, měřeno počtem obyvatel.	V jak velké obci žijete?
Umístění obce	V jakém kraji se obec nachází.	V jakém kraji žijete?
Práce během pobírání RP	Vykonávání pracovní činnosti rodiče i během pobírání rodičovského příspěvku.	Pracujete i v průběhu rodičovské dovolené?
Změna délky pobírání RP	Využití možnosti změny délky v pobírání rodičovského příspěvku.	Rodiče se v průběhu rodičovské dovolené mohou rozhodnout o změně délky pobírání rodičovského příspěvku a tím i jeho výše. Využil/a jste tuto možnost? Co Vás k tomu vedlo? Kolikrát jste tuto možnost (změnu délky pobírání rodičovského příspěvku) využil/a?

6.1.3 Výběr respondentů, příprava a průběh dotazníkového šetření

V rámci populace rodičů pobírajících rodičovský příspěvek byl vybrán výzkumný vzorek populace neboli skupina jednotek, které byly vystaveny kvantitativnímu dotazníkovému šetření. Jde o rodiče, kteří v současné době jsou příjemci sociální podpory rodičovského příspěvku, tedy splňují podmínku, že po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně zajišťují péči o dítě, které je nejmladší v rodině, a mají nárok na rodičovský příspěvek nejdéle do 4 let věku dítěte. K výběru jsem použila metodu CAWI

(Computer Assisted Web Interviewing). Jde o techniku dotazování využívající internet, kdy bez asistence tazatele respondent vyplní elektronický dotazník, který obdrží e-mailem nebo jej nalezne na webových stránkách. Dotazník byl sestaven prostřednictvím webové stránky www.vyplnto.cz a respondentům byl zasílán elektronicky prostřednictvím sociálních sítí a webových stránek určených pro požadovanou část populace, jímž byl rodič, ať už matka, či otec, kteří aktuálně pobírají rodičovský příspěvek.

Dotazník obsahuje celkem 24 otázek, které jsou rozděleny do tří bloků. První část otázek je identifikační, v nich je zjišťováno pohlaví, věk, bydliště respondenta, dosažené vzdělání, profese před nástupem na rodičovskou dovolenou. Další otázky se zabývají rodinnými příjmy, finanční situací rodiny a jejím ovlivněním rodičovským příspěvkem, dobou, kterou rodič již strávil na rodičovské dovolené, rodinným stavem. Poslední blok otázek se týká střídání rodičů na rodičovské dovolené a změn během pobírání rodičovského příspěvku, druhem zabezpečení dítěte během doby, kdy rodič, který je na rodičovské dovolené, se nemůže o dítě z nějakého důvodu postarat, a jak využívá tento čas, zda k práci, či jiným činnostem. Zvláštní pozornost je věnována vztahu k trhu práce během pobírání rodičovského příspěvku. V dotazníku jsem využila uzavřené i polouzavřené otázky. Celé znění dotazníku je v příloho­vé části této práce (viz příloha H).

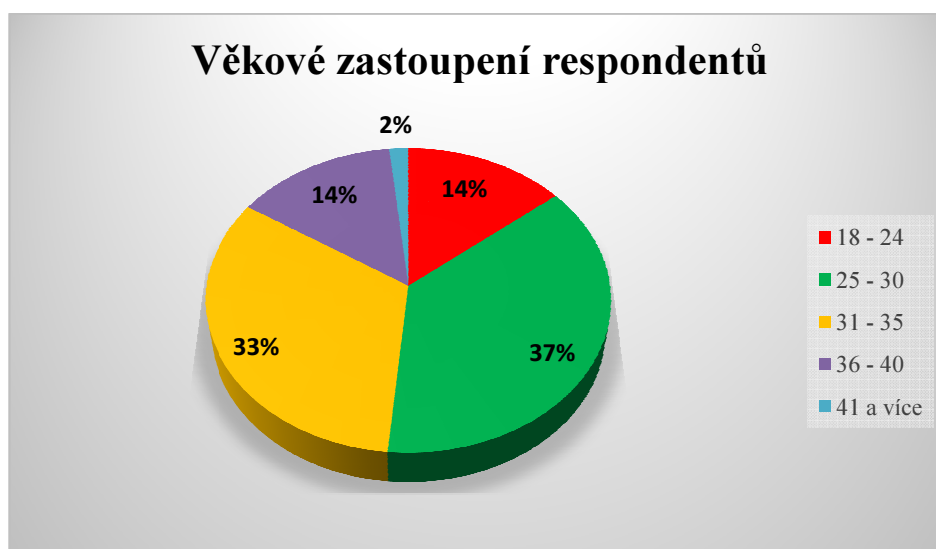
Sběr dat proběhl ve dnech 5. 2. 2018 až 15. 2. 2018. Návratnost dotazníků, která je dána poměrem vyplněných a zobrazených dotazníků, je 70 %. Nejvíce dotázaných přerušilo vyplňování dotazníku u druhého bloku otázek, které se týkaly finanční situace rodiny. Nejvíce kritickou otázkou, u které vyplňování dotazníku přerušilo 11 respondentů, byla otázka - Pokuste se zhodnotit rozdíl mezi Vaším příjmem a příjmem druhého rodiče v době před nástupem na rodičovskou dovolenou. Za touto otázkou následovala otázka, která se dotazovala na druhy pobíraných dávek, u té skončilo 10 respondentů. Průměrná doba k vyplnění dotazníku byla 6 minut.

6.1.4 Výzkumný soubor

Dotazník byl vyplněn 305 respondenty, z toho bylo 301 žen a pouze 4 muži. Tato nerovnováha byla pravděpodobně způsobena a ovlivněna větší návštěvností žen

v zájmových skupinách na sociálních sítích a také na webových stránkách, do kterých byl dotazník rozeslán¹⁸, anebo větším zájmem a zapojením žen do péče o děti, ať už formálně či neformálně. Z důvodu velmi nízkého procenta mužů mezi respondenty nebudou dále rozdělovány výsledky mezi muže a ženy, ale budou interpretovány souhrnně za oba dva rodiče.

Co se týče věkových kategorií, které byly zastoupeny, obrázek č. 3 nám ukazuje, že nejpočetnější byla věková kategorie 25 až 30 let, tato věková skupina byla zastoupena 114 respondenty. Dále následovala kategorie 31 až 35 let, která měla obdobné zastoupení, a to 100 respondentů. O více jak polovinu méně byly zastoupeny kategorie 18 až 24 let a kategorie 36 až 40 let, obě měly shodné zastoupení 43 respondentů, tedy 14,1 % z celkového počtu. Prokazatelně nejnižší zastoupení měla věková skupina 41 let a více, kam se zařadilo pouze 5 respondentů, i když podle současných sociodemografických studií matek, kterým je víc jak 40 let, stále přibývá.

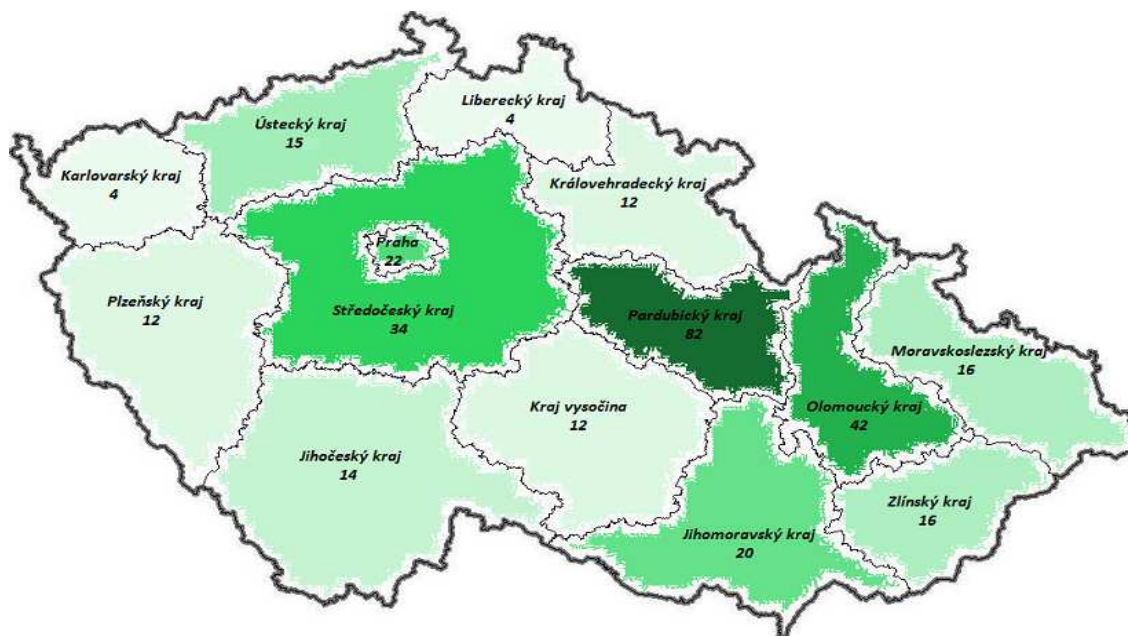

Obrázek 3: Věkové zastoupení respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

¹⁸ S velkou pravděpodobností lze ale předpokládat, že i jiný způsob distribuce dotazníku by měl obdobný výsledek, a to větší podíl žen než mužů. Neboť podíl žen, které odcházejí na rodičovskou dovolenou, je stále převažující. V roce 2016 bylo z celkového počtu 274 300 rodičů na rodičovské dovolené pouze 1,9 % mužů. Od roku 2001, kdy byla mužům tato varianta umožněna, zaznamenala Česká republika rostoucí trend, ale i tak jsou tyto hodnoty pořád velmi nízké (mpsv.cz, 2016). Je tomu tak hlavně proto, že mezi lidmi převládá tradiční rozdělení rolí, kdy muž je živitelem a matka pečuje o rodinu, a také ekonomické důvody, tedy rozdíl mezi příjmy muže a ženy.

Dvě otázky zjišťovaly, kde respondenti žijí, protože byl výzkum omezen pouze na českou populaci. Na výběr bylo všech 14 krajů, které se na území České republiky nacházejí. Pro lepší přehlednost jsou data zobrazena v následujícím obrázku.

Obrázek 4: Zastoupení respondentů v jednotlivých krajích

Zdroj: Vlastní zpracování

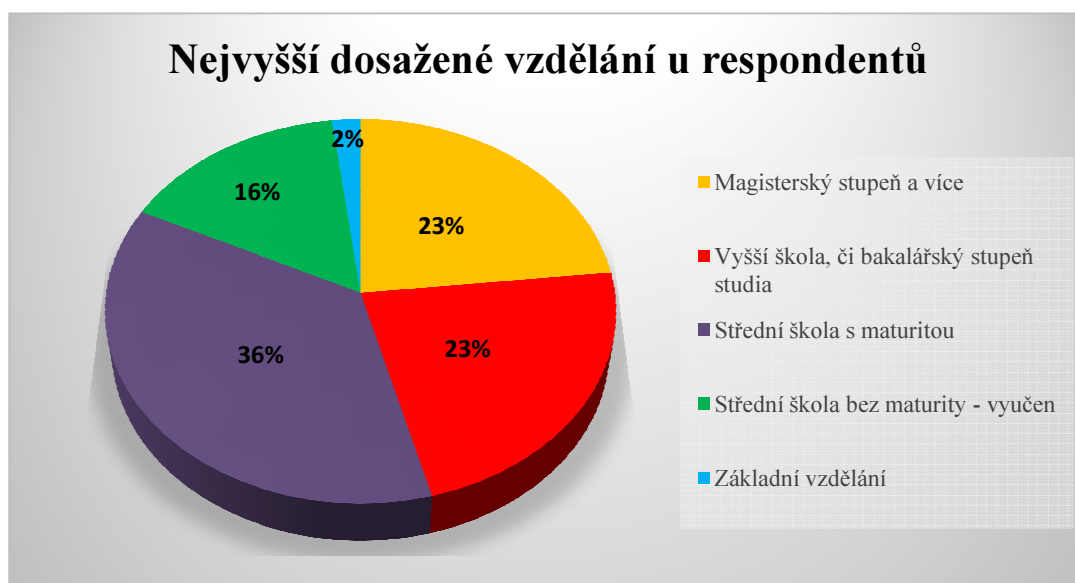
Jak je z obrázku č. 4 patrné, největší zastoupení respondentů měl kraj Pardubický, tuto převahu by mohla být vysvětlena tím, že dotazník byl rozeslán z Pardubického kraje. Další zastoupení krajů je náhodné, nejvíce respondentů bylo z kraje Olomouckého a nejméně zastoupený byl kraj Liberecký.

Nejvíce, více než třetina respondentů (121), bylo z větších měst, kde počet obyvatel překročil hodnotu 10 000. Osminou byly zastoupeny kategorie obcí do 10 000 obyvatel, na které připadalo 66 respondentů, a malých obcí do 1 000 obyvatel, kam spadala také asi osmina respondentů (68). Vysokou hodnotu u malých obcí je možné vysvětlit současným trendem, kdy se rodiny stěhují z větších měst do vesniček poblíž těchto měst a staví se zde tzv. satelitní městečka. Kategorie 1 001 až 3 000 obyvatel byla vybrána 50 respondenty, tedy asi šestinou z celkového počtu.

Další otázka se týkala nejvyššího dosaženého vzdělání respondenta. Otázka byla položena s předpokladem, že vzdělání člověka může mít zásadní vliv na způsob vnímání nejen rodičovského příspěvku, ale i na přístup k trhu práce a celkově k dávkovému

systemu pro rodiny s dětmi. Nejvíce byla zastoupena skupina vysokoškolsky vzdělaných respondentů. Dle Českého statistického úřadu je vysoké zastoupení této skupiny způsobeno velkým nárůstem počtu vysokoškoláků, a to zejména v posledních pěti letech hlavně u žen. Z celkového počtu 140 respondentů, kteří uvedli vysokoškolské vzdělání, dosáhlo 71 dotázaných magisterského stupně a více, vyšší odbornou školu, či bakalářský stupeň studia mělo 69 dotázaných.

Další početně zastoupenou kategorií byli respondenti se středoškolským vzděláním ukončeným maturitní zkouškou. Tohoto stupně vzdělání dosáhlo 111 respondentů, tedy bezmála 37 % z celkového vzorku populace. Méně zastoupena byla kategorie středoškolského vzdělání bez maturity, vyučeno bylo 48 respondentů, tedy 15,47 % z celkového počtu zúčastněných. Nejnižší vzdělání, ke kterému se respondenti mohli v rámci odpovědi přiřadit, bylo základní, do této kategorie se zařadilo pouze 6 respondentů, tedy necelá dvě procenta z celkového počtu.

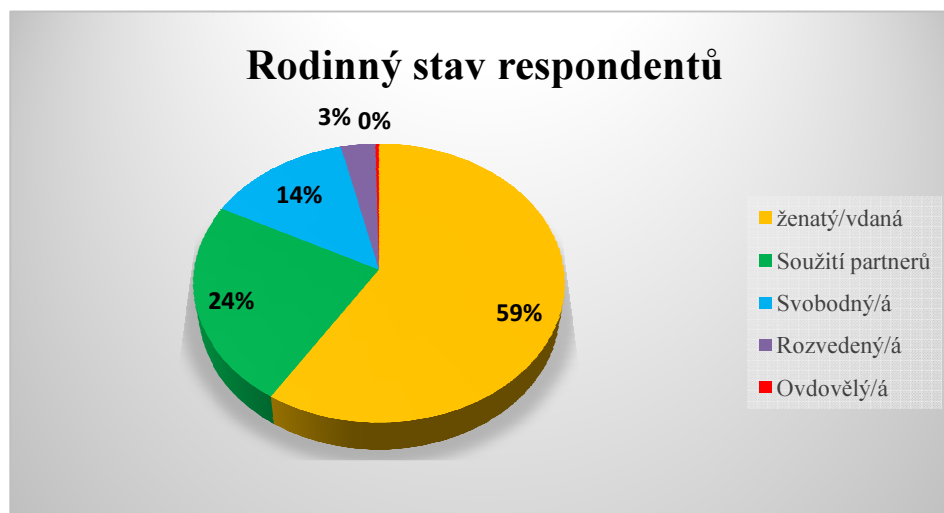
Obrázek 5: Nejvyšší dosažené vzdělání u respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Mezi identifikační otázku bych také zařadila dotaz, kolik má respondent nezletilých dětí, tedy dětí, o které pečuje, či se na jejich péči finančně podílí. Zde v odpovědích převažovalo jedno dítě, tuto odpověď uvedla více jak polovina dotázaných rodičů (54,43 % z celkového počtu 305 respondentů) a dvě děti asi třetina dotázaných (104). Početně méně zastoupenou skupinou jsou děti tři, tuto kategorii označilo pouze 30 respondentů,

to je desetina. Zanedbatelná je kategorie poslední, a to 4 a více dětí, kterou volilo pouze 5 respondentů. V rámci výzkumného vzorku bylo přepočteno 1,58 dětí na jednu ženu, tato hodnota se blíží současné hodnotě naměřené Českým statistickým řadem, který uvádí obecnou míru plodnosti 1,63 dětí na jednu ženu (údaj pro rok 2016).

Poslední identifikační otázkou je rodinný stav respondenta, neboť i tento aspekt může z velké části ovlivnit přístup rodiče k rodičovskému příspěvku s předpokladem, že manželé většinou žijí a pečují o dítě ve společné domácnosti. Více než polovina (59,02 %) rodičů ve zkoumaném vzorku žije v manželském svazku. Téměř čtvrtina respondentů žije ve společné domácnosti partnerů, což je v dnešní době stále častější trend, který ČSÚ identifikuje zejména ve větších městech. Tato skupina tvořila ve výzkumu 23,61 % z celkových 305 dotázaných. Již méně početnou skupinu respondentů tvořila kategorie svobodných, jak je patrné z obrázku č. 6, byla zastoupena 13,77 % respondentů. Další kategorii rozvedený/á označilo pouze 3,28 % respondentů. Z dotazníku není ale patrné, zda respondent byl již v minulosti rozvedený jednou či vícekrát, neboť je dotazník zaměřen na aktuální stav. Jediný dotázaný/á označil/a stav ovdovělý/á.

Obrázek 6: Rodinný stav respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

6.1.5 Výsledky šetření kvantitativního výzkumu

Jak již bylo uvedeno výše, prvních sedm otázek dotazníku bylo identifikačních, díky kterým je možné rozpoznat, jaká část populace je zastoupena v rámci výzkumného šetření. Ostatní otázky v dotazníku jsou meritorní (těchto otázek je 17 – 19, podle větvení

dotazníku na základě odpovědí respondentů). Tyto otázky se týkají samotného přístupu dotázaného k rodičovskému příspěvku a aspektů, na základě kterých si volí rodičovský příspěvek.

V následujícím textu předkládám shrnující výsledky ve třech oblastech – vztahu rodičů k trhu práce, přístupu rodičů k rodičovské dovolené a návazně ve způsobu péče o děti.

6.1.6.1 Vztah respondentů k trhu práce

První blok obsahových otázek se týkal **vztahu respondenta k trhu práce**, a to jak před nástupem na rodičovskou dovolenou, tak i během doby pobírání rodičovského příspěvku a výhledově po skončení rodičovské dovolené. Jedna otázka zjišťuje vztah k trhu práce respondenta **před nástupem na rodičovskou dovolenou**, zjišťuje tedy, zda tento aspekt je důležitý pro volbu trvání rodičovské dovolené a přístup k rodičovskému příspěvku¹⁹. Většina dotázaných (252) uvedla, že před nástupem na rodičovskou dovolenou byla zaměstnána. V takových případech zaměstnavatelova zákonná povinnost určuje (v případě pracovní smlouvy na dobu neurčitou) nabídnout rodiči pracovní místo po návratu z rodičovské dovolené odpovídající původní pracovní pozici před nástupem na RD. Jde o ochranný prvek rodiče při dočasném vyloučení z trhu práce. Menšina respondentů (21) je v pozici samostatně výdělečně činných osob na trhu práce. Pokud si rodič, který byl OSVČ, řádně platil nemocenské pojištění, má také možnost volby doby rodičovské dovolené. Pokud neplatil zákonně určenou výši²⁰, nemá možnost výběru a rodičovskou dovolenou má stanovenou na čtyři roky. Mezi zvláštní případy rodičů vyloučených z trhu práce (před nástupem na RD) jsou nezaměstnaní rodiče (9 respondentů) a studenti (31 respondentů). Celkem jde o cca desetinu respondentů.

Zvláštními případy byl rodič nezaměstnaný, avšak vydělávající si formou brigád, a v invalidním důchodu a rodič v dlouhodobé pracovní neschopnosti.

---

¹⁹ Tato otázka byla položená, respondenti měli možnost označit alespoň jednu z možných odpovědí, pokud jim ani jedna nevyhovovala, mohli uvést jinou odpověď.

²⁰ Minimální měsíční pojistné je 115 Kč (částka je vypočtená z minimálního vyměřovacího základu, který je stanovený na pět tisíc korun). Tato částka musí být placena v průběhu dvou let (730 dní) před nástupem na mateřskou dovolenou, tedy aspoň 270 dní, z toho alespoň 180 dní v posledním roce.

Dále se dotazník zabýval tím, zda rodiče **v průběhu pobírání rodičovského příspěvku pracují**. Otázka byla položena jako polozavřená, respondenti zde mohli volit buď nabízenou variantu odpovědi, nebo mohli napsat svoji. Téměř dvě třetiny dotázaných (62,95 %) během rodičovské dovolené nepracuje. Pracujících rodičů během rodičovské dovolené je 29,84 %, z toho 10,82 % pracuje na své původní pozici a 19,02 % uvedlo, že pracuje jinde, než před nástupem na rodičovskou dovolenou. V ostatních případech (zbývajících 7,21 %) respondenti uváděli, že pracují pouze formou občasných brigád, a to na různých pracovních místech bez ohledu na původní profesi, nebo jako zástup v době dovolených na své původní pozici. V několika případech uvedli, že nepracují, ale hledají možnost občasného přivýdělku. Ve třech případech uvedli, že pracují i v průběhu rodičovské dovolené jako OSVČ a práci uzpůsobují časovým potřebám dítěte. V jednom případě bylo uvedeno, že respondent dokončuje vysokou školu.

6.1.6.2 Přístup respondentů k systému rodičovské dovolené

Základní položenou otázkou v tomto bloku bylo, **jak dlouho již jsou na rodičovské dovolené**. V dotazníku byla nejprve zvolena možnost, aby každý dotázaný zapsal počet měsíců, které má na rodičovské dovolené již za sebou, toto řešení odpovědi se ale ukázalo jako nevhodné již v testovací verzi, neboť respondenti bezmyšlenkovitě uváděli nesmyslné hodnoty, které by způsobily zkreslení výsledků, proto byla tato možnost změněna na uzavřenou otázku. Hodnoty u této otázky byly poměrně vyrovnané. Nejpočetnější skupinou byli rodiče na rodičovské dovolené méně než rok, a to téměř třetina (98 respondentů). Možnost více než rok zvolilo 150 rodičů, z toho více než dva roky, ale méně než tři roky zvolilo 71 dotázaných. Nejméně zastoupenou skupinou byli rodiče, kteří byli na rodičovské dovolené déle než tři roky. Jde o necelou pětinu respondentů, což odpovídá i předpokladům málo obvyklé varianty. V České republice obecně rodiče volí délku pobírání rodičovského příspěvku na tři roky.

Tomu odpovídají i výsledky další části dotazníku, **tedy jakou délku rodičovské dovolené volili**. Zde byla velká převaha respondentů (198, tj. 64,92 % z celkového počtu), kteří zvolili možnost do tří let věku dítěte, do tohoto věku preferují výlučnou péči rodičů jako nejlepší možnost pro dítě. O poznání méně zastoupená je kategorie respondentů, kteří uvedli délku rodičovské dovolené do dvou let věku dítěte (53 respondentů, tedy 17,38 % z celkového počtu). Pouze 38 respondentů, tedy asi desetina, uvedla, že má

délku rodičovské dovolené stanovenou na dobu do 4 let věku dítěte. Nejméně zastoupenou kategorií byla kategorie nejmenší možná²¹, tedy 20 měsíců stáří dítěte, zde bylo pouze 16 respondentů²².

Otázka, která se váže k předchozímu dotazu, zjišťovala, zda **rodiče měnili délku pobírání rodičovského příspěvku, a tím i jeho výši**. Většina respondentů zvolila možnost, že nebyl důvod měnit délku pobírání rodičovského příspěvku, tedy žádnou změnu během doby pobírání neprovedla. K této možnosti se přiklonilo 209 respondentů (68,52 %). Malé množství respondentů (9, tedy 2,95 %) uvedlo, že o této možnosti neví.

K možnosti změny **délky rodičovské dovolené přistoupila** a její zkrácení či prodloužení zvolila necelá pětina dotázaných (56, tedy 18,36 %), tím u nich příslušně došlo i ke změně hodnoty vyplacených částek rodičovského příspěvku. Pokud respondenti zvolili tuto možnost odpovědi, byli dále v dotazníku přesměrováni na otázku, která se ptala na **důvod této uvedené možnosti**. Více než desetina (37) uvedla, že možnost zkrácení doby délky pobírání rodičovského příspěvku, využili z důvodu očekávání dalšího potomka. Pokud rodiče takto zvolí, zvýší se jim částka, která jim bude měsíčně vyplácena až do doby, než bude tento rodičovský příspěvek nahrazen peněžitou pomocí v mateřství a následně rodičovským příspěvkem na další narozené dítě. Dalším důvodem zkrácení délky rodičovské dovolené byly zpravidla finanční důvody. Třináct respondentů se přiklonilo k možnosti, že snížili délku rodičovské dovolené kvůli rychlejšímu nástupu do práce z důvodu nízkých příjmů. Pouze čtyři respondenti uvedli jako důvod zkrácení délky rodičovské dovolené a rychlejšího nástupu do práce z důvodu osobního naplnění. Tři respondenti si zkrátili délku RD také z finančních důvodů, ale nikoliv z důvodu rychlejšího návratu na trh práce, ale jen kvůli zvýšení částky rodičovského příspěvku. Jeden respondent uvedl jako důvod nabízenou možnost snížení délky rodičovské dovolené, rychlejší nástup do práce z důvodu obavy ze ztráty uplatnění na trhu práce či ze ztráty původní pozice.

U výše zmíněné otázky, zda rodiče měnili délku pobírání rodičovského příspěvku, a tím i jeho výši, byla dále možnost, že délku rodičovské dovolené měnili naopak **na delší dobu, a tím nižší částku rodičovského příspěvku**. Tuto možnost zvolilo 31 respondentů

---

²¹ Dotazník byl zpracováván v průběhu roku 2017.

²² Rodiče ale nemusí dodržet po celou dobu rodičovské dovolené délku, kterou si stanovili na začátku. Je jim umožněno měnit délku pobírání i to, který rodič bude rodičovský příspěvek pobírat.

(tedy 10,16 %). Důvody byly opět rozličné. Nejvíce (14) respondentů chce být doma s dítětem a věnovat se mu. Pět respondentů zvolilo jako možnost, že nemají možnost navracení do předešlého zaměstnání, a být na rodičovské dovolené je pro ně výhodnější. Tři respondenti zvolili nabízenou kategorii, že jako OSVČ využívají možnost mít výdělečnou činnost jako vedlejší činnost. Dále 7 žen uvedlo, že jsou znovu těhotné, nebo těhotenství plánují, prodloužili si tak tedy rodičovskou dovolenou až do další rodičovské dovolené. Dva respondenti uvedli, že jim nebylo umožněno dát dítě do mateřské školy.

Pokud respondenti ve výše zmiňované otázce, zda **měnili délku pobírání rodičovského příspěvku, a tím i jeho výši**, odpověděli kladně, byli následně přesměrováni na další podotázku, která se týkala toho, kolikrát této možnosti změny využili. Z celkového počtu 87 respondentů, kteří využili možnosti změny délky rodičovského příspěvku, většina (62) rodičů změnu provedla jednou. Dvakrát zvolilo možnost změny délky pobírání a výše rodičovského příspěvku asi čtvrtina, 21 rodičů, kteří tuto variantu využili. Jen čtyři rodiče uvedli, že změnu provedli celkově třikrát.

Poslední otázka, která se týkala tohoto bloku, zjišťovala, zda **rodiče využívají možnost střídání se na rodičovské dovolené**. Zde převaha dotázaných (270, tedy 88,52 %) zvolilo možnost, že po celou dobu rodičovský příspěvek pobírá a bude pobírat pouze jeden rodič. 25 respondentů (8,2 %) uvedlo, že o této možnosti vůbec neví. To značí fakt, že rodiče jsou o svých možnostech málo informováni a mělo by jim být umožněno prostřednictvím příslušných institucí se lépe o těchto faktech informovat. Varianta odpovědi, že tuto možnost zatím nevyužili, ale v budoucnu plánují její využití, zvolilo 8 dotázaných z celkového počtu 305 respondentů. Pouze dva respondenti uvedli, že využívají možnost střídání se na rodičovské dovolené.

6.1.6.3 Zabezpečení péče o dítě

Tento blok otázek se týkal zajištění péče o dítě a preference v zabezpečení dítěte v případě, že se rodič z nějakého důvodu nestará o dítě sám.

Nejprve byla položena otázka, jak rodič tráví čas, který nevěnuje péči o dítě, se kterým je aktuálně na rodičovské dovolené. Rodič mohl vybírat i více variant. Nejvíce dotázaných volilo variantu odpovědi, která uváděla, že čas, ve kterém nepečuje o dítě, tráví rodič plněním běžných domácích prací (176 dotázaných). Asi třetina

(113) dotázaných uváděla, že se v době nepečování věnuje svým zálibám. Méně než třetina respondentů (94) uvedla, že během doby, kdy nepečují o dítě, pracují. Respondenti mohli také zvolit možnost, že k této situaci nedochází, neboť o dítě pečují pouze oni, k této kategorii se přihlásilo 66 dotázaných. Obdobně velká skupina respondentů (61) uvedla možnost, že obstarávají v této době jiné členy rodiny. 38 dotázaných se v této době věnuje studiu. Dále respondenti doplňovali možnosti, že během této doby vyřizují důležité věci na úřadech, podnikají výlety, věnují se sami sobě nebo odpočívají.

V době, kdy rodič, který je na rodičovské dovolené, nepečuje o dítě, musí zabezpečit tuto péči jinou osobou. Tato situace byla zmíněna v šetření další otázky, která byla respondentům položena jako polozavřená. Z možných variant měli vybrat právě tu, kterou využívají nejčastěji, pokud ani jedna nebyla vyhovující, měli dopsat svoji odpověď. Bezmála polovina respondentů uvedla jako nejčastější odpověď zabezpečení dítěte hlídáním druhým rodičem (49,84 %). O něco méně respondentů zvolilo kategorii s odpovědí, že dítě hlídá prarodič či jiný blízký člen rodiny (38,36 %). Okrajovou volbou byly služby mateřských školek, tuto možnost zvolilo pouze 8,2 % respondentů. Pouze dva respondenti uvedli jako možnost, že je dítě v péči jiné pověřené osoby (např. chůvy). Dále respondenti uvedli jako možnosti, kdo pečuje o dítě v případě, že nepečuje rodič, který je na rodičovské dovolené s dítětem, spíše kolektivní péči než fyzické osoby, a to v jednom případě rodinné centrum, pak také jesle. V několika případech uvedli, že pečují pouze oni, dítě nesvěřují do péče jiných osob ani kolektivních zařízení.

Protože byly uvedené způsoby péče různé, dále byla položena otázka, která zjišťovala preferenci respondenta z hlediska charakteru služby péče o dítě v případě, že nemůže právě rodič, který je s dítětem na rodičovské dovolené. Otázkou bylo, zda rodič dává přednost předškolnímu zařízení, které je zabezpečováno státem, nebo preferuje soukromá zařízení, u kterých si péči o dítě musí hradit rodiče sami. Odpovědi zde byly formou škály. Nejvíce (128) respondentů se přiklonilo k variantě, že nemají vyhraněný názor a nepreferují ani jednu možnost. Třetina preferuje spíše státní zařízení, asi pětina (52) dotázaných se přiklání výhradně ke státnímu zařízení. Odpověď, která označovala preferenci spíše soukromých zařízení, zvolilo 16 dotázaných a pouze 4 respondenti by volili rozhodně soukromé zařízení.

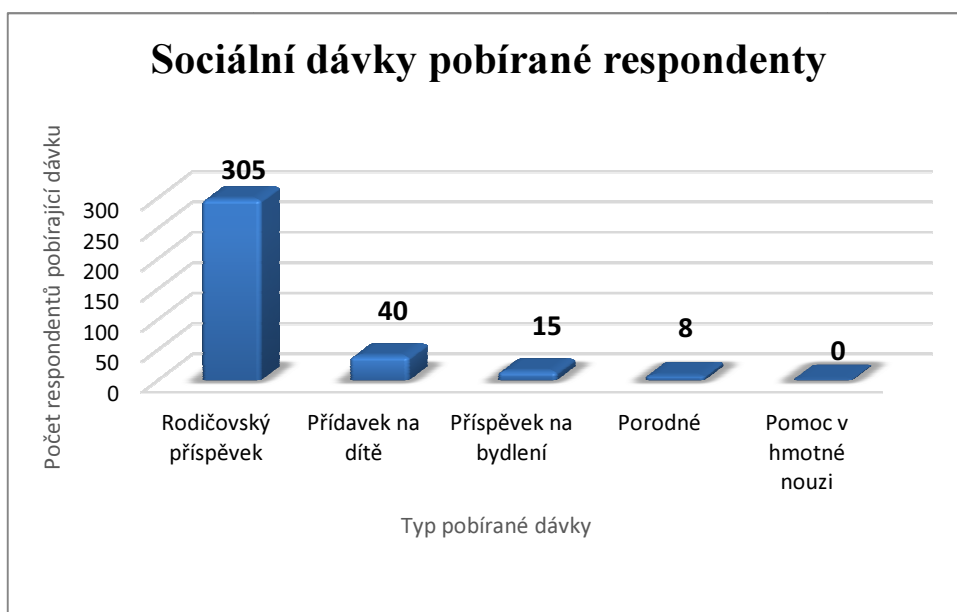
6.1.6.4 Finanční situace rodin

Tento blok otázek se týkal finanční situace rodin dotázaných respondentů a jejího ovlivnění odchodem jednoho z rodičů na rodičovskou dovolenou.

Nejprve zde bylo zjišťováno, zda na rodičovskou dovolenou odchází ten rodič, který vydělával méně peněz. Na základě této otázky bylo zjištěno, že na rodičovskou dovolenou odchází z více jak poloviny ten rodič, který má nižší příjem, což je ve většině případů žena. Respondentům byla položena uzavřená otázka, na kterou vybírali právě jednu z nabízených odpovědí, které byly uvedeny formou škály. Nejvíce dotázaných (111) zde uvedlo možnost, že jejich příjem byl nižší. Další možnou odpovědí bylo, že příjem rodiče, který odešel na rodičovskou dovolenou, byl výrazně nižší než příjem druhého z rodičů, k této variantě se přiklonilo 71 respondentů. Možnost varianty stejného příjmu zvolilo 55 dotázaných. 34 dotázaných uvedlo, že před odchodem na rodičovskou dovolenou byly jejich příjmy vyšší. Odpověď, která uváděla výrazně vyšší příjmy rodiče před odchodem na rodičovskou dovolenou, byla zvolena u 30 respondentů. Je tedy možné říci, že pro určité procento respondentů nemá výše příjmu vliv na to, kdo bude s dítětem doma na rodičovské dovolené, a odcházejí na ni i přesto, že jsou jejich příjmy vyšší. Ovšem je pravděpodobné, že pokud by respondenti z kategorie nižších příjmů měli příjmy vyšší, odešli by také na rodičovskou dovolenou, protože by pro ně tento aspekt nebyl tak důležitý jako aspekty jiné.

Pouze 4 respondenti nedokázali porovnat velikost příjmů mezi rodiči před odchodem na rodičovskou dovolenou a zvolili možnost „nevím“.

Současně bylo u respondentů zjišťováno, které sociální dávky v současné době pobírají vedle rodičovského příspěvku. Respondent měl na výběr všechny typy sociálních dávek, které stát v současné době poskytuje, a mohl označit více možností. Pro lepší přehlednost odpovědí je uveden obrázek č. 7.

Obrázek 7: Sociální dávky pobírané respondenty

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak je z obrázku patrné, vedle rodičovského příspěvku, jehož pobírání bylo podmínkou pro vyplnění dotazníku, nejvíce respondentů uvedlo přídavek na dítě, který je dle ČSÚ jednou z nejvíce vyplácených sociálních dávek z dávkového systému. Další sociální dávky byly respondenty uváděny minimálně.

Respondenti měli prostřednictvím škály zhodnotit celkovou změnu rodinné finanční situace po nástupu na rodičovskou dovolenou. U dvou třetin došlo k výraznému zhoršení, z toho u třetiny (104 dotázaných) dokonce k radikálnímu zhoršení finanční situace (o více než 10 000 Kč). Ostatní (101) zhoršení (o méně než 10 000 Kč) nepocítovali tak dramaticky, přesto jej považovali za vážné. Přibližně šestina (59) dotázaných připouští změnu, ať už k horšímu, či lepšímu, ale nevýraznou. Situace zůstala stejná jako před nástupem na rodičovskou dovolenou u desetiny (39) respondentů. Pouze devět respondentů uvedlo, že se jejich situace zlepšila.

Protože otázky byly kladeny pouze rodiči, který aktuálně pobírá rodičovský příspěvek, nebylo zřejmé, jak situaci vnímá a na finančním zajištění dítěte se podílí i druhý rodič. Proto dostali rodiče doplňující otázku, která měla postihnout podíl druhého rodiče na finančním zajištění a péči o dítě. Nejvíce dotázaných (282) uvedlo, že se druhý rodič podílí na péči o dítě, a to i finančně. Pouze několik respondentů (12) uvedlo, že se druhý rodič finančně vypomáhá, ale o dítě se jinak nestará. K případu, že se rodič o dítě zajímá

a stará, ale finančně s jeho péčí nevypomáhá, se přiklonilo sedm respondentů. Stejný počet dotázaných uvedl, že druhý rodič se o dítě nestará ani finančně nevypomáhá.

Poslední otázka položená respondentům zjišťovala, zda se domnívají, že výše státem poskytovaného rodičovského příspěvku má vliv na celkovou porodnost v České republice. Zda se tedy přiklání k tomu, kdyby se zvýšila částka poskytovaná státem formou rodičovského příspěvku, zvýšila by se také porodnost v zemi. Mezi kladným a záporným názorem nebyl velký rozdíl. Respondenti se více přiklonili k možnosti, že by se porodnost vlivem této změny zvýšila (139 dotázaných). Jenom o něco respondentů méně (celkem 107 dotázaných) uvedlo opačnou odpověď, která se ke zvýšení porodnosti stavěla negativně. Byla zde ale i možnost vyhnout se odpovědi na tuto otázku odpovědí „nevím“, kterou využilo 59 dotázaných rodičů.

6.2 Kvalitativní šetření

Výsledky z kvantitativního šetření jsou dále doplněny o údaje získané z kvalitativního šetření, které proběhlo formou polostrukturovaného rozhovoru. Vybraným respondentům byly kladeny otázky podle předem připraveného seznamu. Okruhy otázek vycházely ze stejného rámce jako v kvantitativním šetření, avšak data získaná rozhovory přispěly k lepšímu porozumění a interpretaci toho, jak rodiče vnímají rodičovský příspěvek a jak k němu přistupují.

6.3 Výběr výzkumného vzorku v rámci populace

Výzkumný vzorek jsem vybírala metodou sněhové koule. Jsou jím, stejně jako v kvantitativní části, rodiče – otec, či matka, kteří aktuálně pobírají rodičovský příspěvek. Při výběru účastníků výzkumu jsem zohledňovala i různorodost výzkumného vzorku. Snahou pak bylo mít zastoupeny různé sociální skupiny a různé případy (klasický vzor rodiny, rodič samoživitel, rodič vysoce postavený, rodič sociálně slabší, pracující rodič atd.).

6.3.1 Okruhy otázek

Okruhy otázek se skládají z několika na sebe navazujících bloků - identifikační, otázky týkající se rozhodování o volbě délky pobírání rodičovského příspěvku a o tom, který rodič využije možnost být na rodičovské dovolené. Další blok otázek se týká postoje

rodiče k péči o dítě v současnosti. Poslední blok otázek se snaží zjistit pohled rodiče na státem poskytovanou dávku rodičovského příspěvku (podrobněji viz seznam otázek v příloze I).

6.3.2 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem bylo 15 rodičů. Rozhovor s každým z nich trval zhruba 40 minut, vždy jsem si rozhovor nahrávala na elektronické zařízení a zároveň odpovědi písemně zaznamenávala. Protože některé odpovědi rodičů byly hodně podobné, dále jsem zpracovala rozhovory pouze se třinácti rodiči. Většina účastníků výzkumu je z Pardubického a Královéhradeckého kraje. Shrnutí rozhovorů, v němž jsou odpovědi rodičů na přístup k systému rodičovského příspěvku, se nachází v příloze J. V následujícím textu jsou výsledky analýz zjištěných v rámci rozhovorů.

6.3.3 Výsledky šetření kvalitativního výzkumu

V rámci kvalitativního výzkumu jsem sledovala mnoho aspektů, které ovlivňují volbu délky rodičovské dovolené. Délka rodičovské dovolené se u jednotlivých respondentů lišila. Nejméně doby strávené na rodičovské dovolené měla za sebou Petra (29 let), která byla na rodičovské dovolené teprve 6 měsíců, a nejvíce Sabina (23 let), která měla za sebou již 6 let na rodičovské dovolené. Převážná většina dotázaných byla v půlce doby, na kterou si stanovila rodičovskou dovolenou.

Průměrný věk matek, které se zúčastnily rozhovoru, byl 30,8 let. Tento věk odpovídá hodnotě, která byla v České republice zjištěna ČSÚ jako hodnota průměrná pro věk prvorodiček. V tomto případě se číslo neskládá pouze z prvorodiček, ale i z žen, které již děti mají. Nejmladší je 23 let (Kateřina a Sabina). Nejstarší matce z dotázaných je 41 let (Dagmar). Ze třinácti dotázaných matek bylo více než polovině přes 30 let.

Dotázaní respondenti měli rozličné zastoupení, i co se týče vzdělání. Pět respondentů, tedy méně než polovina z dotázaných, mělo vystudovanou vysokou školu, z toho tři ve stupni bakalář a dva ve stupni inženýr. Čtyři respondenti měli vystudovanou střední školu s maturitou a tři respondenti byli vyučeni, jedna respondentka měla pouze základní vzdělání, neboť otěhotněla dříve, než se stihla vyučit. Dosažený stupeň vzdělání byl v přístupu k rodičovskému příspěvku důležitým faktorem, neboť rodiče s vyšším stupněm dosaženého vzdělání měli jiný vztah k trhu práce, ve většině případů pevnější, tzn., že měli chuť a snahu se ve svém dosaženém vzdělání dále rozvíjet, kariérně růst

a méně se obávali ztráty zaměstnání. Získané vyšší vzdělání jim dávalo pocit jistoty, že i v případě ztráty předchozího zaměstnání se lépe uplatní na trhu práce.

Průměrný počet dětí dotázaných byl 1,7 dětí. Hodnota víceméně odpovídá úhrnné plodnosti v České republice naměřené pro rok 2016 Českým statistickým úřadem, kdy tato celková hodnota byla 1,63 dítěte na jednu ženu (czso.cz, 2017). Šest párů mělo děti dvě, dva páry měly tři děti a tři páry a jedna matka měli po jednom dítěti. Rodiče, kteří měli dvě děti, uváděli, že více dětí pravděpodobně neplánují, naopak páry s jedním dítětem alespoň jedno dítě v plánu ještě měli. Tato otázka byla pouze identifikační, nikoli důležitá pro výzkum šetření.

V otázce, na základě čeho se rodiče rozhodovali při volbě délky rodičovské dovolené, se většina dotázaných shodla v tom, že nejdůležitější pro ně bylo být s dítětem doma, dokud se dítě neobejde bez jejich přímé péče. Za délku, která je neoptimálnější pro dítě, shodně většina dotázaných uvedla 3 roky věku dítěte, neboť v tomto věku je podle většiny rodičů dítě zralé na to, aby zvládlo navštěvovat mateřskou školu. Ve čtyřech případech hrály roli při rozhodování o délce rodičovské dovolené vedle potřeb dítěte ještě finance a výše příspěvku, v jednom případě zaměstnavatel. Ve většině případů ale přihlíželi rodiče částečně k oběma těmto faktorům, jak k podmínkám zaměstnavatele, tak k finanční situaci rodiny. Jak jsem ale výše uvedla, hlavním faktorem bylo, aby dítě bylo dostatečně vyzrálé na nástup do mateřské školy.

„Tři roky mi přijdou optimální doba. Dát do školky dvouleté dítě je příliš brzy. Ale čtyři roky vzhledem k penězům, které se pobírají, už také nepřicházelo v úvahu.“
(Jana, 28 let)

Na otázku, zda respondenti uvažovali o tom, kdo půjde na rodičovskou dovolenou – zda otec, či matka, odpověděla většina dotázaných, že nad touto otázkou vůbec neuvažovali a bylo jednoznačné, že matka. Dotázaní shodně uváděli, že jsou zastánci tradičního modelu rodiny, kdy matka je pečovatelka, která nejlépe obstará potřeby dítěte, a otec jako živitel má zabezpečit rodinu po stránce finanční. Pouze ve dvou případech ze třinácti byl od půl roku věku dítěte na rodičovské dovolené muž, u obou párů, kde tato situace nastala, ale muž částečně pracoval, takže se o roli pečovatele partneři dělili. Jako hlavní výhodu v tomto modelu uváděli, že otec s dítětem naváže silnější vztah a naučí se o dítě postarat stejně dobře jako matka. Když se páry rozhodovaly o tom, kdo půjde na rodičovskou dovolenou, hrála důležitou roli pracovní

pozice rodičů a výše mzdy. V okruhu dotázaných nebylo ale pravidlem, že by odcházel vždy na rodičovskou dovolenou ten, který měl vyšší plat.

„V tomto rozhodnutí hrála roli manželčina pracovní pozice, je vrchní sestra a má i vyšší plat než já.“ Roman (36 let)

„Nezvažovali jsme jinou možnost, od začátku bylo jasné, že s dětmi bude doma máma.“ (Kateřina, 33 let)

Druh profese rodičů ovlivňoval rozhodování o volbě délky rodičovského příspěvku i o tom, který z rodičů půjde na rodičovskou dovolenou. Čím intenzivněji byla kariéra před narozením dítěte budována, tím více se jí nechtěli vzdát ani v průběhu rodičovské dovolené. Většina rodičů (v tomto případě matek), kteří měli na trhu práce vyšší postavení, se snažila pracovat i v průběhu rodičovské dovolené. Čím vyšší měli respondenti dosažené vzdělání a praxi, tím menší obavy měli ze ztráty zaměstnání. Pouze ve dvou případech se obávali ztráty předchozí pozice.

„Obávala jsem se, že přijdu o své zákazníky, kteří si během doby, co budu na rodičovské dovolené, najdou jinou kadeřnici. Proto jsem nepřestala pracovat a snažím se péči o dítě a práci skloubit.“ (Daniela, 34 let)

„S dosaženou kvalifikací a odbornou certifikací na úrovni interní auditor – senior se o pracovní místo neobávám. Pokud bych nemohla po návratu vykonávat opět tu samou pozici, nebude pro mě obtížné se svojí odborností práci sehnat.“ (Dagmar, 41 let)

Více jak polovina dotázaných respondentů pracuje i v průběhu rodičovské dovolené. Práci vnímají jako odreagování se od péče o dítě, sociální kontakt s jinými lidmi a zvýšení rodinného rozpočtu. Dotázaní, kteří během rodičovské dovolené částečně pracují, uváděli jako výhodu větší energii a chuť na péči o dítě, čas s dítětem poté prožívají intenzivněji a více se z něho radují. Jedna dotázaná studuje, jedna studuje i pracuje. Obě vidí výhodu v tom, že mezitím, co jsou doma na rodičovské dovolené a jsou finančně podporovány státem, si mohou doplnit vzdělání, a mohou tak mít lepší uplatnění na trhu práce. Pět účastníků výzkumu se k práci během rodičovské dovolené vyjádřilo negativně, spíše v ní spatřovali nevýhody, jako hlavní uváděli nedostatek času na rodinu a domácnost. Argumentovali převážně tím, že když už si žena dítě pořídí, má s ním být doma a věnovat mu svou péči, dokud dítě nezačne navštěvovat mateřskou školu.

„Nepracuji a ani bych neměla čas, děti mě zaměstnávají dost.“ (Kateřina, 33let)

Polovina dotázaných, kteří pracují v průběhu rodičovské dovolené, pracuje na jiném místě než před nástupem na rodičovskou dovolenou. Jako hlavní důvod, proč nepracují ve svém původním zaměstnání, uváděli, že zaměstnavatel jim nevyhověl například částečným úvazkem nebo přizpůsobením časových podmínek. Dále se pak většina z těchto rodičů snažila nalézt takový druh práce, který je možné vykonávat z domu. Druhá polovina pracuje na stejném místě i pozici jako před rodičovskou dovolenou. V těchto případech zaměstnavatel vyšel rodiči vstříc a poskytl mu takové pracovní podmínky, které rodič mohl skloubit s výchovou dítěte. V některých případech šlo o soukromé podnikatele, kteří si pracovní podmínky mohli upravit podle svých potřeb sami, například kadeřnice Daniela (34 let) pracuje v době, kdy její muž nemá směnu a může se tedy o dítě postarat on.

„Pracuji na stejném místě jako před rodičovskou dovolenou, mám jen pár služeb do měsíce, a to ve dnech, kdy je doma manželka. Důvody jsou jednak finanční, ale i to, že jdu mezi lidi a nejsem jen doma s dítětem, má to pro mě velký význam.“ (Roman, 36 let)

Většina respondentů se po skončení rodičovské dovolené má možnost vrátit do svého původního zaměstnání, neboť zaměstnavatel je povinen po skončení rodičovské dovolené rodiče zařadit na původní práci a pracoviště a nesmí mu dát během pobytu na rodičovské dovolené výpověď (až na výjimky). Ale pouze šest respondentů ze třinácti dotázaných se chce do svého původního zaměstnání vrátit. Více jak polovina se vracet nechce, v jednom případě (Kateřina 23 let) skončila odchodem na rodičovskou dovolenou pracovní smlouva. Ve třech případech chtějí matky po rodičovské dovolené najít práci, ve které dokáže zaměstnavatel lépe přizpůsobit pracovní podmínky potřebám dítěte, tím je myšlena hlavně pracovní doba, či občasná práce z domova. Dále se také rodiče zmínili, že se mají sice kam vrátit, ale budou hledat práci blíž svému bydlišti kvůli snadnější dopravě dítěte do mateřské školy a z ní a následně myslí i do budoucna na školu základní. Také budou dítěti více nablízku, kdyby nastal problém, například nemoc dítěte, a museli si ho neodkladně vyzvednout z předškolního či ze školního zařízení dříve, než je běžné. V dalších třech případech se dotázaní chtějí posunout v profesní dráze dál, a proto se do původního zaměstnání vracet nechtějí. Ve dvou případech matky během rodičovské dovolené studují, aby poté měly na trhu práce lepší uplatnění. Ve většině případů ale berou původní zaměstnání jako jistotu, pro případ, že by nové zaměstnání nesehnaly. V jednom případě matka ještě na trh práce nevstoupila, neboť na rodičovskou dovolenou nastoupila ihned po škole. Mezi dotázanými nastala i taková situace,

že se matka po rodičovské dovolené do pracovního procesu vracet nechce a chce zůstat doma jako „matka na plný úvazek“ (Zuzana, 36 let). I tuto možnost otec či matka má, ovšem důležité je splnit podmínku celodenní a řádné péče, v tomto případě pak stát hradí za rodiče zdravotní pojištění, sociální pojištění si musí hradit sám (in peníze.cz, 2017).

„Neplánuji navrácení do předešlého zaměstnání z důvodu nepříznivé pracovní doby. Doufám, že během doby, co jsem na rodičovské dovolené, dostuduji a budu si pak moc najít práci jako sestřička.“ (Markéta, 26 let)

Na otázku, kdo pečuje o dítě v době, kdy otec, či matka nemůže, nebo je v zaměstnání, většina respondentů odpověděla, že dítě, popřípadě děti svěřují pouze blízkému okruhu rodiny, kam většinou zařadili prarodiče, starší sourozence dítěte, popřípadě své sourozence (tety a strýce). Dle rodičů zůstává dítě v prostředí, které zná, a není vystaveno stresu z neznámého prostředí i osoby. Pouze ve dvou případech měli sjednané hlídání za úplatu od cizího člověka. Roman a Lucie nemají jinou možnost, neboť bydlí daleko od svých rodin. Zuzana a Josef mají své rodiče zaneprázdněné, a proto, když nemohou oni, stará se o děti jiná osoba, která je ovšem známá rodiny. Ani jedna rodina z dotázaných respondentů nevyužila možnost zabezpečení dítěte formou tzv. jeslí, kde může rodič své dítě ponechat již od jednoho do tří let věku dítěte a může se věnovat dalším aktivitám, následně pak dítě vyzvednout obdobně jako tomu je u zařízení mateřské školy. Tato zařízení se ale spíše koncentrují ve velkých městech, jako je například Praha a Brno, a jsou zpoplatněné.

„Snažíme se směny v práci kombinovat tak, abychom vždy byl jeden z nás doma s dítětem, pokud si chceme třeba vyrazit společně do společnosti, využíváme slečnu na hlídání, dobře ji známe. Bohužel naše rodiny bydlí v jiných částech republiky, nejde to jinak.“ (Roman, 36 let)

Otázka, na co rodiny vynakládají svůj rodičovský příspěvek, byla respondenty zodpovězena převážně obdobně. Většina rodin vynakládá příspěvek od státu na zajištění chodu domácnosti, čímž měli převážně na mysli nákup potravin, drogerie pro rodinu, dále pak zabezpečení dítěte, případně dětí, kdy rodiče nejvíce zmiňovali nákup pln, sunarů, léků a oblečení pro ně. V několika případech bylo zmíněno i financování nájmu či benzínu. Pouze jeden pár – manželé Roman a Lucie - se snažili příspěvek spořit, oba ale pracují. Dvě rodiny neměly přehled o tom, na co rodičovský příspěvek využívají. Přestože jsem se neptala na konkrétní číselné údaje, dotázaná Kateřina (23 let), která vychovává dvojčata, byla ochotna je poskytnout: *„Rodičovský příspěvek*

je vynaložený na pojištění pro děti (1 780 Kč), spoření pro děti (2 000 Kč) a zbytek (tj. 1 720 Kč) ukládáme do obálky a kupujeme za ně dětem plínky, léky. Doteď náš rodičovský příspěvek činil 5 500 Kč na obě děti, ale od února 2018 budeme pobírat 9 700 Kč“.

Více jak polovina dotázaných by bez rodičovského příspěvku s rodinným rozpočtem nevystačila po zaplacení všech výdajů. Mezi nejdůležitější výdaje zahrnovali převážně financování bydlení (nájem nebo splátku hypotéky), dále poplatky za energie, výdaje za jídlo, drogerii, ošacení a potřeby pro dítě. Šest rodin ze třinácti dotázaných by nemělo problém vyžít bez rodičovského příspěvku. Avšak šlo o případy, kdy alespoň částečně oba rodiče pracovali. V této otázce hrálo významnou roli zaměstnání druhého rodiče, který nebyl na rodičovské dovolené.

„U nás by to problém nebyl, manžel nás zabezpečí dobře.“ (Zuzana, 34 let)

„Oba pracujeme, takže se uживíme i bez podpory státu, ale kdyby jeden z nás zůstal doma, museli bychom se hodně uskromnit.“ (Roman, 36let)

„V dnešní době je každá koruna dobrá, příspěvek není vysoký, ale je pro nás potřebný. Toho, co dítě potřebuje, je dost, splácíme hypotéku, zálohy, které se týkají chodu domácnosti, jídlo...bez příspěvku bychom nevyšli.“ (Kateřina, 33 let)

Poslední otázkou, kterou jsem respondentům při rozhovoru položila, bylo, zda jim současný systém pobírání rodičovského příspěvku vyhovuje. Šest dotázaných odpovědělo, že jim systém vyhovuje a nemají s ním problém. Sedm dotázaných odpovědělo, že jim systém vyhovuje jako takový, ale nejsou spokojeni s výší příspěvku, která jim je poskytována. Nejvíce si rodiče chválili možnost změny délky, a tím i výše příspěvku. Několik rodin tuto možnost dokonce využilo. Převážně se jednalo o rodiny, kde se další dítě narodilo během doby, kdy byla matka se starším potomkem na rodičovské dovolené. Dále dvě rodiny využily i možnost výměny rodiče na rodičovské dovolené. V případě partnerů Jany (28 let) a Jiřího (30 let) a manželů Romana (36 let) a Lucie (33 let) nejprve nastoupila na rodičovskou dovolenou matka a po půl roce nastala výměna a na rodičovskou dovolenou šel otec. Bylo to z důvodu zaměstnání matky, neboť otec měl lepší podmínky pro to, aby zůstal s dítětem doma, navíc v obou případech měl otec umožněno dále pracovat na stejném místě a pracovní doba mu byla upravena podle potřeb dítěte. Dotázaná Daniela uvedla, že si plánuje délku pobírání rodičovského příspěvku změnit na nejdelší možnou (4 roky) zejména z toho důvodu, že jí stát umožní mít

samostatně výdělečnou činnost jako vedlejší i v případě, že dítě již bude navštěvovat mateřskou školu, ona ušetří na sociálním a zdravotním pojištění financovaném státem (do doby 4 roků pobírání rodičovského příspěvku).

„Systém se mi zdá celkem propracovaný, líbí se mi možnost změny délky rodičovského příspěvku, jedinou výhradu mám k jeho výši, podle mě by měl stát podporovat větším finančním obnosem“. (Markéta, 26 let)

Dotázaná Hana (32 let) systému pobírání příspěvku dále vytkla, že pokud by se jí druhé dítě narodilo dříve, než by si stihla vybrat celou částku poskytnutou na první dítě, o část příspěvku poskytnutého na první dítě by přišla.

7 Závěry empirické části práce

Empirická studie sestávala ze dvou částí, přičemž první využívala kvantitativní přístup ke zkoumané realitě a druhá využívala kvalitativní přístup k sociální realitě.

V první části empirické práce byly výzkumné otázky podrobeny kvantitativnímu výzkumu a byly stanoveny čtyři pracovní hypotézy. Z jejich analýzy vyplývají následující výsledky zaměřené na vztah respondentů k trhu práce, k systému rodičovské dovolené jako součásti státní sociální podpory a zabezpečení závislých dětí v rámci rodin. Výsledky lze sledovat ve třech blocích – vliv indikátorů vázaných na jedince, indikátorů vázaných na rodinu a systém státní podpory a místo jako indikátor prostředí.

1. Vliv socioekonomických aspektů (věk, vzdělání a pozice na trhu) na délku pobírání rodičovského příspěvku.

Na základě provedeného kvantitativního výzkumu bylo zjištěno, že průměrný věk respondentů se pohybuje okolo třiceti let. Nedošlo ale k jednoznačnému určení toho, že by věk měl vliv na rozhodování rodičů ve volbě délky pobírání rodičovského příspěvku, ani ve způsobu, jakým je zajištěna péče rodiče o dítě. Naopak bylo zjištěno, že vzdělání ovlivňuje částečně volbu délky pobírání rodičovského příspěvku, neboť rodiče s vyšším vzděláním mají v mnoha případech takové pracovní pozice, do nichž se chtějí co nejdříve vrátit, aby si je udrželi. Platí, že pokud rodiče zvolí kratší dobu pobírání rodičovského příspěvku, musí zvolit náhradní péči. Rodiče v takovém případě většinou užívají rodinné zdroje (partnera - rodiče, příp. prarodiče) a naopak nevyužívají zdrojů privátní péče, a to bez ohledu na vzdělání. Na první pohled se jeví, že největší vliv na délku rodičovské dovolené má zařazení rodiče na trhu práce, a to i tehdy, pokud má rodič nižší stupeň vzdělání. Z dat je sice patrné, že většina rodičů, kteří opouštějí trh práce a odcházejí na rodičovskou dovolenou, má nižší příjmy nežli druhý rodič a jejich pozice je na trhu práce méně stabilní, avšak zároveň jsou to ti rodiče, kteří by šli na rodičovskou dovolenou, i kdyby tomu tak nebylo. Rozhodující je v tomto případě stále pohlaví a nižší ohodnocení a pozice na trhu práce tomu přispívá.

Takovou interpretaci potvrdily případy žen odcházejících z trhu práce, přestože jejich příjem byl výrazně vyšší (i v porovnání s muži). Důležitější byla potřeba ženy pečovat o dítě.

2. Vliv rodiny (partnerského vztahu, počtu dětí v domácnosti) a státní podpory na délku rodičovské dovolené a její změnu

Bylo zjištěno, že rodinný stav má vliv na změny v délce pobírání rodičovského příspěvku, neboť pokud rodič nemá podporu druhého partnera, častěji snižuje délku pobírání rodičovského příspěvku z důvodu potřeby vyšších příjmů. Stejně tak počet dětí, o které se rodič stará, má významný vliv na změny v délce pobírání rodičovského příspěvku, resp. očekávání dalšího potomka. V takovém případě dochází ke krácení, aby se efektivně využila finanční alokace na rodičovský příspěvek, a k prodloužení, aby byla zajištěna návaznost mezi jednotlivými rodičovskými dovolenými.

3. Vliv místa bydliště

Místo bydliště má vliv na střídání rodičů v pobírání rodičovského příspěvku a práci během pobírání rodičovského příspěvku. Významnější je takový přístup zejména ve větších městech, kde mají rodiče lepší pracovní příležitosti a lepší pracovní podmínky (např. práce na zkrácený úvazek). Nelze však určit, zda jde o kraje s nižší mírou nezaměstnanosti z důvodů nedostatku dat o příslušných krajích. Velikost obce ovlivňuje práci rodičů během pobírání rodičovského příspěvku a častější střídání rodičů během pobírání rodičovského příspěvku.

Druhá část empirické práce využívající kvalitativní přístup se zaměřila na klíčové aspekty, které mají vliv na volbu typu rodičovského příspěvku a zevrubně zjišťují příčinu takového vlivu. Mezi klíčové patří kritéria ženy a charakter rodiny, které okrajově určují vztah k příspěvku s ohledem na finanční situaci rodiny.

Na základě kvalitativního výzkumu jsem došla k závěru, že matky, které mají složitěji budovanou kariéru, založenou na odbornosti a cílevědomosti ženy, jsou v zájmu zachování této pozice rozhodnuty pracovat a umožnit odchod muže na rodičovskou dovolenou. Důležitým aspektem jsou finance, v případě jejich nedostatku je jednoznačná role ženy pečovatelky. Dalším aspektem je zde i věk matek, v případě, že je žena pracovně

výše postavená, má dospělé děti a narodí se jí další potomek, odchází na rodičovskou dovolenou s cílem „užít si“ péči o posledního potomka, neboť ví, že v jejím věku již další mít pravděpodobně nebude.

Ve většině případů ale dochází k situaci, že oba rodiče jsou zastánci tradičního modelu rodiny, v němž je role matky - pečovatelky a muže - živitele rodiny. Délku rodičovské dovolené volí s ohledem na potřeby dítěte, kdy se většina shoduje na třech letech věku dítěte jako ideální době pro odchod do mateřské školy. Dalším vlivem je zaměstnavatel a jeho podmínky pro návrat rodiče do pracovního procesu. V neposlední řadě je zde důležitá i finanční situace rodiny, která hraje velkou roli při rozhodování o délce rodičovské dovolené, neboť s rostoucí délkou pobírání příspěvku klesá jeho výše.

V případě, že rodič volí kratší délku, než je nejdelší možná (tj. 4 roky), jako náhradní péči volí mateřskou školu. Ovšem ve většině případů, pokud rodič během pobírání rodičovského příspěvku pracuje, volí pro dítě jako náhradní péči druhého rodiče, či blízké příbuzné, jen ojediněle cizí osobu. Bylo zjištěno, že značná část rodičů, kteří jsou v současné době na rodičovské dovolené, částečně pracují, a to většinou v oboru, ve kterém pracovali před nástupem na ni, u jiných oborů je to spíše ojedinělé. Aspekty, které rodiče vedou k tomu, aby pracovali během pobírání rodičovského příspěvku, jsou tři zásadní: finance, udržení si pozice, rozšíření znalostí pro dosažení lepší pozice po skončení rodičovské dovolené. Práce byla v době rodičovské dovolené vnímána více jako způsob odpočinku a odreagování se od domácích povinností a péče o dítě, udržení si sociálního kontaktu mimo rodinu.

Přístup rodičů ke státem poskytované peněžní dávce - rodičovského příspěvku byl spíše pozitivní. Systém většině rodičů vyhovoval, a to převážně díky možnosti variability délky, a tím i výšky příspěvku, nevyhovující pro větší část rodin byla jeho celková výše, která je s ohledem na tržní ceny běžného zboží každodenní potřeby spíše nižší, a rodič, pokud byl zvyklý na vyšší příjem ze závislé činnosti, se musí této částce přizpůsobit.

Souvislost mezi volbou délky pobírání rodičovského příspěvku a místem bydliště rodiče nebyla prokázána a jeví se neutrálně. Nebyla zřejmá rozdílnost v přístupu rodičů žijících ve městech a v menších obcích. Vysvětlením je mobilita rodičů, a to zejména za prací. Ovšem v některých případech respondenti uvedli, že se nechtějí vracet na stejné pracovní místo a chtějí si najít zaměstnání nedaleko bydliště, aby byli blíže u dítěte.

8 Závěr

Předkládaná diplomová práce se zabývá tématem efektivity sociálního zabezpečení v České republice. Z důvodu velmi obsáhlé tematiky mohla být empirická rovina práce zaměřena pouze na omezenou část sociálního zabezpečení a tou byla státní sociální podpora. Konkrétně rodičovský příspěvek jako reprezentující přímý sociální transfer státu vůči rodinám s dětmi. Důležité je, že jde o takovou dávku, která zohledňuje nejen zabezpečující funkci rodiny, ale též reaguje na zátěž rodiny v době péče o nezletilé děti a s tím spojenou nutnost dočasného opuštění trhu práce.

Teoretickým rámcem práce je sociální politika jako ta z veřejných politik, jejímž úkolem je zajistit kvalitu života rodinám a jedincům v nejméně komplikovaných etapách lidského života. Péče o dítě v prvních letech života do takového období bezesporu patří. Sociální politika prostřednictvím konceptu Welfare State deklaruje zabezpečení finanční, ale i sociální autonomii jedinců, kterou rodiče dětí mohou ve vztahu k trhu práce dočasně ztratit. Rodinná politika se soustřeďuje na to, aby byl systém sociálního zabezpečení dostatečný k uchování všech důležitých funkcí rodiny (zabezpečující, socializační atd.), přičemž u některých funkcí postačí finanční transfer, u jiných je potřebné posílit princip subsidiarity a participace nefinančními podporami státu. Otázkou však zůstává, jaký typ podpory bude efektivní pro současné rodiny s dětmi. Proto si tato práce klade za cíl prostřednictvím empirické studie zjistit, které aspekty (socioekonomické, demografické a jiné) mají vliv na volbu typu rodičovského příspěvku a jak rodiče přistupují k tomuto dávkovému systému nabízenému v rámci systému sociálního zabezpečení České republiky.

Ze studia dokumentů institucionalizujících systémů sociálního zabezpečení v ČR, zejména zákonných úprav (zákon č. 382/1990 Sb., o rodičovském příspěvku, zákon č. 154/1969 Sb., o mateřském příspěvku, zákon č. 107/1971 Sb., o mateřském příspěvku) je patrné, že od 70. let minulého století byla rodičovská (dříve jen mateřská) dovolená, která je spjata rodičovským příspěvkem, proměňována s ohledem na společenskou situaci. Šlo jak o změny kvantitativní (zvyšování dávky vzhledem k počtu dětí v rodině) i kvalitativní (možnost participace otce na péči o dítě, částečná možnost participace pečujícího rodiče na trhu práce). Reakce veřejného mínění, konkrétně rodičů, je vždy důležitá a mění se s vývojem společnosti, a proto je nutné ji reflektovat empiricky.

Proto byla empirická část diplomové práce zaměřena na vztah rodičů k trhu práce (měřeno délkou vyloučení z trhu práce, preference typu rodičovského příspěvku) a přístup k rodinnému životu v souvislosti se zabezpečením dětí v rodině.

Výzkumné šetření proběhlo formou kombinace kvantitativního a kvalitativního šetření, kdy data, zjištěná v rámci kvantitativního výzkumu, byla doplněna podrobnějšími údaji, zjištěnými v rámci kvalitativního výzkumu. Kvantitativní část proběhla formou dotazníkového šetření na vzorku vybrané populace. Dotazníky byly rozeslány prostřednictvím internetu k vyplnění rodičům – matkám či otcům, kteří jsou aktuálně příjemci rodičovské příspěvku. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 305 respondentů. Kvalitativní výzkum následně proběhl formou interview, jehož účelem bylo doplnit poznatky z dotazování kvantitativního typu. Výběr respondentů proběhl formou nepravděpodobnostního výběru, a to tzv. nabalováním (snow ball). Kvalitativního výzkumu se zúčastnilo 13 respondentů.

Bylo zjištěno, že na rodičovskou dovolenou odchází z trhu práce ve většině případů žena, ve věkovém průměru okolo třiceti let. Nejčastěji rodiče volili dobu délky pobírání rodičovského příspěvku na tři roky. Obecný postoj rodiny zpravidla podporoval tradiční model rodiny, ve kterém je matce daná role pečovatelky a otcí role zabezpečovatele rodiny, a to i v případech, že žena měla před nástupem na rodičovskou dovolenou vyšší příjem než muž.

Pro porozumění vztahu rodičů jako klientů systému sociálního zabezpečení poskytujícího rodičovský příspěvek je důležitý předpoklad, který často samotní rodiče do rozhodování vkládají. Jde o jejich postoj k jedinečnosti a důležitosti role matky pečovatelky. Nejde o rigidní postoj, který by kopíroval tradiční pojetí ženy, ale o její roli, která je nahlížena novým způsobem. Toto je důležité pro to, aby se vztah mezi finanční podporou státu a pozicí na trhu práce v rozhodování o rodičovské dovolené neinterpretovала špatně. Je zřejmé, že ženy odcházejí na rodičovskou dovolenou a zároveň jsou většinou méně ohodnoceny na trhu práce. Nicméně nižší ohodnocení není hlavním důvodem jejich odchodu, ale tím klíčovým je pohlaví neboli role matky pečovatelky.

Nový přístup k této roli mění i přístup druhého partnera ve vztahu k péči o dítě v době rodičovské dovolené, ačkoli stále zůstává role pečující osoby na bedrech matky. Jde o model, kdy rodiče fakticky sdílejí péči o děti s prací (bez ohledu na to, zda jde o podnikání, práci s flexibilní pracovní dobou či práci na částečné úvazky).

Při takovém „partnerském“ přístupu využívají péče třetích osob. Téměř výlučné jde o osoby v rámci rodiny, zpravidla prarodičů.

Pro rodiny má rodičovská dovolená ve vztahu k péči o děti a návaznosti na trh práce (vyjma zabezpečovací funkce) následující význam:

- Rodiče (zvláště ženy) využívají vyvázání (zabezpečení) státem v době rodičovské dovolené ke studiu či přivýdělku částečným pracovním úvazkem.
- Rodina využívá flexibility (krácení/prodlužování) rodičovské dovolené pro kontinuální vyvázání z trhu práce v případě očekávání druhého a dalšího dítěte do rodiny.

Obecně tedy lze říci, že současná pravidla systému sociálního zabezpečení v ČR, konkrétně rodičovský příspěvek jako sociální transfer státu, poskytuje rodinám nejen hmotné, ale i nehmotné podmínky. Jde o tři základní typy podpory: 1. Přímá finanční podpora, 2. Možnost udržení si pracovní pozice na trhu práce a 3. Možnost získání lepší pracovní pozice po návratu na trh práce díky vzdělávání během rodičovské dovolené.

Z výzkumu vyplynulo, že rodiče vnímají systém poskytování rodičovského příspěvku převážně pozitivně, přičemž oceňují především variabilitu příspěvku, možnost změny a nastavení dle potřeb konkrétní rodiny, kdy každá rodina (ať už úplná, či neúplná) je ovlivňována stejnými aspekty, ale v různé intenzitě a preferencí těchto aspektů. Je zřejmé, že z takto variabilního systému těží především ty rodiny, kde mají rodiče vyšší vzdělání a jsou ochotni měnit svou pozici na trhu práce. Ti také období zabezpečení rodin s dětmi mohou aktivně využít a zlepšit tak svou pozici na trhu práci po návratu z rodičovské dovolené.

9 Seznam použitých zdrojů

Literatura

Bělina, M. a kol.: Československé právo sociálního zabezpečení. Praha 1989.

ČERMÁKOVÁ, Marie. Podmínky harmonizace práce a rodiny v České republice. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. Gender & sociologie. ISBN 80-7330-026-5.

ČEVELA, Rostislav. Sociální a posudkové lékařství. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2938-4.

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.

DOČEKALOVÁ, Pavla, Kamil ŠVEC a Jaroslav DANEŠ. Úvod do politologie. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2940-4.

DUBEN, Rostislav. Stát blahobytu. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1994. ISBN 80-7079-016-4.

GAUTHIER, Anne. H. 2002. Les politiques familiales dans les pays industrialisés: y a-t-il une convergence? Population 2002/3, INED

HILL, Michael J. a Zoë IRVING. Understanding social policy. 8th ed. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 978-14-05181-76-1.

HÖHNE, Sylva. Podpora rodin s dětmi a vliv peněžních transferů na formu rodinného soužití. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-87007-93-8.

KNAUSOVÁ, Ivana. Vybrané kapitoly ze sociální politiky. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1021-4.

KOCOUREK, Jiří. Zákon o rodině a souvisící předpisy ve znění platném k 1. 8. 1998. Vyd. 3. přeprac. a dopl. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-71-1.

KONOPÁSEK, Zdeněk a Jitka TUTTEROVÁ. Sociální politika, sociální pomoc a sociální příjmy. Praha: VÚSRP. 1990.

KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. Sociální politika. Praha: Codex Bohemia, 1997. ISBN 978-80-7357-276-1.

MACHAČ, Martin. Vyznejte se v pracovním právu: nezbytná příručka každého zaměstnance. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80265-0266-1.

MOŽNÝ, Ivo. Sociologie rodiny. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Základy sociologie. ISBN 80-85850-75-3.

Národní zpráva o rodině. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004. ISBN 80-86878-18-X.

OCHRANA, František, Jan PAVEL a Leoš VÍTEK. Veřejný sektor a veřejné finance: financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3228-2.

OTTO, J. Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Praha, 1890.

PALONCYOVÁ, Jana. Rodinné chování a rodinná politika jako kontext systému denní péče o děti ve Francii a v České republice. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-127-8.

PENĚŽITÁ POMOC V MATEŘSTVÍ: Rodičovský příspěvek. Praha: Úřad práce ČR, 2014. ISBN 978-80-870-39-37-3.

POLÁKOVÁ, Olga a Ladislav PRŮŠA. *Vybrané otázky z rodinné a bytové politiky*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1993. ISBN 80-7079-963-3.

POTŮČEK, Martin. Sociální politika. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-01-X.

RODINNÁ POLITIKA NA ÚROVNI KRAJŮ A OBCÍ: metodické "doporučení"
Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR,
2008. ISBN 9788086878829.

SMUTEK, Martin. Sociální stát: úvod do studia. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. ISBN
80-7041-691-2.

SURYNEK, Alois. Základy sociologického výzkumu. Praha: Management Press, 2001.
ISBN 80-7261-038-4.

TOMEŠ, Igor. Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. Praha: Portál, 2010.
ISBN 978-80-7367-680-3.

TRÖSTER, Petr. Právo sociálního zabezpečení. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. V
Praze: C. H. Beck, 2013. Academia iuris (C. H. Beck). ISBN 978-80-7400-4735.

VANČUROVÁ, Alena. Daňová podpora rodin s dětmi. Praha: Národohospodářský ústav
Josefa Hlávky, 2002. ISBN 80-86324-56-7.

VYBÍHAL, Václav. Mzdové účetnictví: praktický průvodce. Praha: Grada, 1998.
Účetnictví a daně (Grada). ISBN 978-80-271-0426-0.

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

Zákon č. 382/1990 Sb., o rodičovském příspěvku.

Zákon č. 154/1969 Sb., o mateřském příspěvku.

Zákon č. 107/1971 Sb., o mateřském příspěvku.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Zákonné opatření č. 8/1982 Sb., o zvýšení mateřského příspěvku a o změnách
v nemocenském zabezpečení.

Internetové zdroje

Co se mění v roce 2017? Novinky Ministerstva práce a sociálních věcí. *Mpsv.cz* [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-10-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/29019>.

HÁJKOVÁ, Gabriela. *Rodičovský příspěvek vyčerpáte rychleji*. [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-10-02]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/rodicovsky-prispevek-vycerpate-rychleji-zvysi-se-i-pridavky-a-sleva-na-prvni-dite/>.

Rodičovský příspěvek [online]. 2005 [cit. 2017-09-25]. ISSN 1801-2914. Dostupné z: http://demografie.info/?cz_kontakt.

Kalkulačka pro výpočet dávek v roce 2017. *Mpsv.cz* [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/13622>.

Kalkulačka rodičovského příspěvku: změny od roku 2012. *Penize.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/rodicovsky-prispevek/223792-kalkulacka-rodicovskeho-prispevku-zmeny-od-roku-2012>.

KOCOURKOVÁ, Jiřina. Rodinná politika v ČR: mění se přístup státu k rodinám? In: *Planovanirodiny.cz* [online]. Praha, 2007 [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocclanku=2007110903>.

Mateřská u nás a ve světě. *Klaus.cz* [online]. 210n. 1. [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/2542>.

Novela o otcovské poporodní „dovolené“ dle MPSV čeká už jen na podpis prezidenta. *Prispevky.cz* [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-10-02]. Dostupné z: <https://www.prispevky.cz/rodice-tehotenstvi/otcovska-poporodni-dovolena-dle-mpsv-vzejde-v-platnost-jiz-na-konci-roku-2017>.

Odborná komise pro rodinnou politiku. In: *Mpsv.cz* [online]. Praha 2, 2015 [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/21022>.

Ochrana práv dětí. In: *Mpsv.cz* [online]. Praha 2, 2015 [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/4>.

Otcovská dovolená – od kdy platí a kdo má na ni nárok? *Muj-pravnik.cz* [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-10-02]. Dostupné z: <https://muj-pravnik.cz/otcovska-dovolena-od-kdy-plati/>
Rodičovský příspěvek 2017: Vše o chystaných změnách Více na: <https://finexpert.e15.cz/rodicovsky-prispevek-2017-vse-o-chystanych-zmenach>.

Finexpert.e15.cz [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-10-02]. Dostupné z: <https://finexpert.e15.cz/rodicovsky-prispevek-2017-vse-o-chystanych-zmenach>.

Rodičovský příspěvek v konkrétní rodinné situaci. *Babyonline.cz* [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-10-02]. Dostupné z: <https://www.babyonline.cz/tehotenstvi/rodicovskadovolena/rodicovsky-prispevek-konkretni-rodinna-situace>.

Rodičovský příspěvek v roce 2017. *Kurzy.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-10-02]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/kalkulacka/rodicovsky-prispevek>.

Rodičovský příspěvek. *Mpsv.cz* [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-10-02]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp.

Sněmovní tisk 854: Novela z. o státní sociální podpoře. *Psp.cz* [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-10-02]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&T=854>.

Social protection systems - MISSOC. *Ec.europa.eu* [online]. 2016 [cit. 2017-6-19]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=815&langId=en>.

System sociálního zabezpečení v ČR. *Icm.cz* [online]. Praha, 2015 [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <http://www.icm.cz/system-socialniho-zabezpeceni-v-cr>.

TESAŘOVÁ, Jitka. Sociálně-právní minimum: Sociální politika. In: *Esfer.cz* [online]. Praha, 2015 [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: http://www.pomahamekvalite.cz/files/file/elearning/5%20modul/skripta%201_lekce.pdf.

Vybrané údaje o sociálním zabezpečení - 2015. *Czso.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vybrane-udaje-o-socialnim-zabezpeceni-2015>.

Výpočet mateřské pro rok 2017. *Vypocet-materske.cz* [online]. Praha, 2015 [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <http://www.vypocet-materske.cz/>.

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství 2017. *Prispevky.cz* [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: <https://www.prispevky.cz/rodice-tehotenstvi/vyrovnavaci-prispevek>.

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí: Rodičovská péče [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-09-25]. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/index.php?p=cz_parental_care&site=default.

10 Přílohy

Příloha A: Celkové výdaje státu na dávky státní sociální podpory v letech 2002-2015	84
Příloha B: Výdaje státu na dávky státní sociální podpory v letech 2002-2015	85
Příloha C: Vzor formuláře "Žádost o rodičovský příspěvek" (první strana)	86
Příloha D: Vzor formuláře "Volba výše rodičovského příspěvku" (první strana).....	87
Příloha E: Vzor formuláře "Potvrzení o denním vyměřovacím základu ovlivňujícím výši rodičovského příspěvku“	88
Příloha F: Přehled dávek sociálního zabezpečení v ČR	89
Příloha G: Výpočet výše PPM pro rok 2017	90
Příloha H: Seznam otázek kvantitativního výzkumu.....	91
Příloha I: Seznam otázek kvalitativního výzkumu	95
Příloha J: Výsledky kvalitativního výzkumu.....	102

Příloha A: Celkové výdaje státu na dávky státní sociální podpory v letech 2002-2015

Rok	Výdaje na dávky státní sociální podpory celkem	Podle druhu dávek				
		přídavek na dítě	příspěvek na bydlení	rodičovský příspěvek	porodné	pohřebné
absolutně v mil. Kč						
2002	33 306	13 353	3 028	8 022	791	529
2003	31 771	12 519	2 835	7 964	807	549
2004	32 241	11 790	2 548	10 425	832	525
2005	32 487	11 195	2 459	12 627	895	533
2006	33 456	11 033	2 287	13 526	1 591	513
2007	47 761	10 236	1 565	28 690	2 097	509
2008	41 039	6 232	1 619	28 294	1 647	71
2009	40 160	4 736	2 280	28 586	1 579	17
2010	39 786	3 862	3 521	27 722	1 565	16
2011	34 941	3 498	4 641	25 709	292	15
2012	34 220	3 332	5 732	24 950	144	15
2013	35 228	3 329	7 403	24 336	148	14
2014	35 118	3 207	8 844	22 913	143	13
2015	34 966	3 057	9 161	22 480	256	14

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů z ČSÚ

Příloha B: Výdaje státu na dávky státní sociální podpory v letech 2002-2015 (přepočteno na jednoho obyvatele)

Rok	Výdaje na dávky státní sociální podpory celkem	Podle druhu dávek				
		přídavek na dítě	příspěvek na bydlení	rodičovský příspěvek	porodné	pohřebné
v Kč na 1 obyvatele						
2002	3 265	1 309	297	786	78	52
2003	3 114	1 227	278	781	79	54
2004	3 159	1 155	250	1 021	82	51
2005	3 174	1 094	240	1 234	87	52
2006	3 259	1 075	223	1 317	155	50
2007	4 627	992	152	2 779	203	49
2008	3 935	598	155	2 713	158	7
2009	3 828	451	217	2 725	151	2
2010	3 783	367	335	2 636	149	2
2011	3 329	333	442	2 449	28	1
2012	3 256	317	545	2 374	14	1
2013	3 352	317	704	2 315	14	1
2014	3 337	305	840	2 177	14	1
2015	3 317	290	869	2 132	24	1

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů z ČSÚ

Příloha C: Vzor formuláře "Žádost o rodičovský příspěvek" (první strana)

 ÚŘAD PRÁCE ČR SSP Tiskopis prosím vyplňte čitelně		OSÚ
		S 15

podací razítko

Žádost o rodičovský příspěvek

A. Žadatel – rodič¹⁾:

Příjmení:	Jméno:	Rodné číslo v ČR ²⁾ :
Rodné příjmení ³⁾ :	Titul před: za:	Státní příslušnost:
Trvalý pobyt: Obec:	Část obce:	
Ulice:	Č. p.: ..... Č. orient.:	PSČ: .....
Adresa pro doručování ⁴⁾ : Obec:	Část obce:	
Ulice:	Č. p.: ..... Č. orient.:	PSČ: .....
Bydliště v ČR ⁵⁾ :	Nárok na PPM ⁶⁾ :	
Telefon:	E-mail:	ID datové schránky:

B. Nejmladší dítě nebo současně narozené děti v rodině do 4 let věku, o které osobně, celodenně a řádně pečují a žádám na ně rodičovský příspěvek:

Příjmení:	Jméno:	Rodné číslo v ČR ²⁾ :
Trvalý pobyt ⁷⁾ : Obec:	Část obce:	
Ulice:	Č. p.: ..... Č. orient.:	PSČ: .....
Bydliště v ČR ⁵⁾ :	Zdrav. p. ⁸⁾ :	
Příjmení:	Jméno:	Rodné číslo v ČR ²⁾ :
Trvalý pobyt ⁷⁾ : Obec:	Část obce:	
Ulice:	Č. p.: ..... Č. orient.:	PSČ: .....
Bydliště v ČR ⁵⁾ :	Zdrav. p. ⁸⁾ :	
Příjmení:	Jméno:	Rodné číslo v ČR ²⁾ :
Trvalý pobyt ⁷⁾ : Obec:	Část obce:	
Ulice:	Č. p.: ..... Č. orient.:	PSČ: .....
Bydliště v ČR ⁵⁾ :	Zdrav. p. ⁸⁾ :	

- 1) Rodičem se pro účely rodičovského příspěvku rozumí též osoba, která převzala dítě nebo současně narozené děti do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Za dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů se považuje dítě osvojené, dítě, jež bylo převzato do této péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu, dítě, jehož rodič zemřel, a dítě manžela nebo partnera.
- 2) Cizinci, pokud nemají v ČR přiděleno rodné číslo, uvedou v kolonce **Rodné číslo v ČR** datum narození ve tvaru den, měsíc, rok a pohlaví ve tvaru: M nebo Ž (muž nebo žena).
- 3) Kolonku **Rodné příjmení** vyplňte pouze v případě, že se liší od příjmení.
- 4) Nevyplňujte, pokud je adresa shodná s trvalým pobytem.
- 5) Do kolonky **Bydliště v ČR** запиšte **ANO**, pokud osoba má na území České republiky bydliště, v opačném případě kolonku proškrtněte. Osoba má bydliště na území České republiky zejména pokud se zde dlouhodobě zdržuje, vykonává zde výdělečnou činnost, žije zde s rodinou, plní zde povinnou školní docházku nebo se zde soustavně připravuje na budoucí povolání, popřípadě existují jiné významné důvody, zájmy či aktivity, jejichž vzájemná souvislost dokládá sepětí této osoby s Českou republikou.
- 6) Do kolonky **Nárok na PPM** запиšte **ANO**, pokud má rodič nárok na peněžitou pomoc v mateřství, nemocenské poskytované v souvislosti s porodem a náhradou mzdy podle § 192 zákoníku práce. V ostatních případech kolonku proškrtněte.
- 7) Nevyplňujte, pokud je adresa shodná s trvalým pobytem žadatele.
- 8) Do kolonky **Zdrav. p.** запиšte **ANO**, pokud se jedná o dítě zdravotně postižené, v opačném případě kolonku proškrtněte.

PROSÍM OBRAŤTE
18 01 01 101

Tisk: Moraviapress, s.r.o. Břeclav – vzor 2018

Zdroj: ÚP ČR

Příloha D: Vzor formuláře "Volba výše rodičovského příspěvku" (první strana)

 ÚŘAD PRÁCE ČR Příloha SSP	
	OSÚ S 15
Tiskopis prosím vyplňte čitelně	
podací razítko	

Volba výše rodičovského příspěvku

A. Žadatel – rodič, který uplatnil nárok na rodičovský příspěvek:

Příjmení:	Jméno:	Rodné číslo v ČR ¹⁾ :
-----------	--------	----------------------------------

B. Dítě nebo současně narozené děti, na které jsem uplatnil žádost o rodičovský příspěvek:

Příjmení	Jméno	Rodné číslo v ČR ¹⁾

C. Volba výše rodičovského příspěvku²⁾:

Od měsíce: požadují vyšší dávky: Kč

V	dne	. 20	Podpis žadatele:
---	-----	------	------------------

K volbě prosím doložte:

- pokud jste v části C provedl(a) volbu výše požadované dávky převyšující 7 600 Kč nebo v případě, že žádáte o rodičovský příspěvek na dvě nebo více současně narozené děti, převyšující 11 400 Kč, **Potvrzení o nároku na dávky (náhrady) ovlivňující nárok a výši rodičovského příspěvku** (dokládá rodič, který pobíral peněžitou pomoc v mateřství) nebo **Potvrzení o denním vyměřovacím základu ovlivňujícím výši rodičovského příspěvku** (dokládá rodič, který nepobíral peněžitou pomoc v mateřství, ale lze mu stanovit denní vyměřovací základ, který použije pro volbu výše rodičovského příspěvku)

Údaje, pro které na formuláři nedostačuje vyhrazené místo, uveďte na volném listě a přiložte k tiskopisu.

Formuláře žádostí, potvrzení a ostatních dokladů naleznete na internetové adrese <http://portal.mpsv.cz/forms> nebo si je vyzvednete na pracovišti Úřadu práce ČR. Na toto pracoviště se také obraťte, pokud budete mít při vyplňování pochybnosti.

- 1) Cizinci, pokud nemají v ČR přiděleno rodné číslo, uvedou v kolonce **Rodné číslo v ČR** datum narození ve tvaru den, měsíc, rok a pohlaví ve tvaru: M nebo Ž (muž nebo žena).
- 2) Volbu výše rodičovského příspěvku je oprávněn provést jen rodič, který uplatnil nárok na rodičovský příspěvek na uvedené dítě nebo současně narozené děti a v době volby má na rodičovský příspěvek nárok.
Pro stanovení nároku a výše rodičovského příspěvku je rozhodující výše denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžitých pomoci v mateřství nebo nemocenského v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte podle zákona o nemocenském pojištění.
Rodič vždy musí provést volbu výše dávky rodičovského příspěvku.
a) Pokud lze aspoň jednomu z rodičů v rodině stanovit 70% 30násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 7 600 Kč, může rodič volit měsíční výši čerpání rodičovského příspěvku až do této výše. Pokud žádá o rodičovský příspěvek na dvě a více současně narozené děti, může provést volbu až do výše 1,5 násobku 70% 30násobku denního vyměřovacího základu.
b) Pokud ani jednomu z rodičů nelze stanovit denní vyměřovací základ nebo denní vyměřovací základ v částce převyšující 7 600 Kč, rodič volí výši rodičovského příspěvku až do částky 7 600 Kč měsíčně, v případě dvou a více současně narozených dětí do částky 11 400 Kč měsíčně.
Volbu lze měnit nejdříve po uplynutí 3 celých kalendářních měsíců po sobě jdoucích, po které byl rodičovský příspěvek vyplácen, a to i v případě, že došlo u rodičovského příspěvku ke změně oprávněné osoby. Volbu výše rodičovského příspěvku nelze provést zpětně. Lze ji provést nejdříve 2 měsíce před měsícem, od kterého oprávněná osoba o provedení volby žádá.

Tisk: Moraviapress, s.r.o. Brno – vzor 2018

18 01 01 119

Zdroj: ÚP ČR

Příloha E: Vzor formuláře "Potvrzení o denním vyměřovacím základu ovlivňujícím výši rodičovského příspěvku"

ÚŘAD PRÁCE ČR

Příloha SSP

Tiskopis prosím vyplňte čitelně

podací razítko

OSÚ
S 15

Potvrzení o denním vyměřovacím základu ovlivňujícím výši rodičovského příspěvku

A. Rodič, pro kterého se vydává potvrzení:

Příjmení:	Jméno:	Rodné číslo v ČR ¹⁾ :
-----------	--------	----------------------------------

B. Dítě nebo současně narozené děti, na základě kterých lze stanovit denní vyměřovací základ peněžitě pomoci v mateřství:

č.	Příjmení	Jméno	Rodné číslo v ČR ¹⁾
1.			
2.			
3.			

Datum narození/převzetí dítěte²⁾:

C. Vydělečná činnost:

Zaškrtněte prosím jednu z následujících tří variant.

- zaměstnanec
 OSVČ
 zaměstnanec i OSVČ

Jste-li zaměstnanec, doložte **Přílohu k žádosti o peněžitou pomoc v mateřství** vyplněnou za rozhodné období odpovídající výše uvedenému datu. Přílohu potvrdí zaměstnavatel. V případě více zaměstnavatelů doložte přílohu od každého zaměstnavatele zvlášť.

D. OSSZ potvrzuje výše uvedenému rodiči k uvedenému datu narození/převzetí dítěte denní vyměřovací základ pro stanovení peněžitě pomoci v mateřství podle § 21 zákona č. 187/2006 Sb. ve výši: Kč

V dne . 20

podpis a razítko

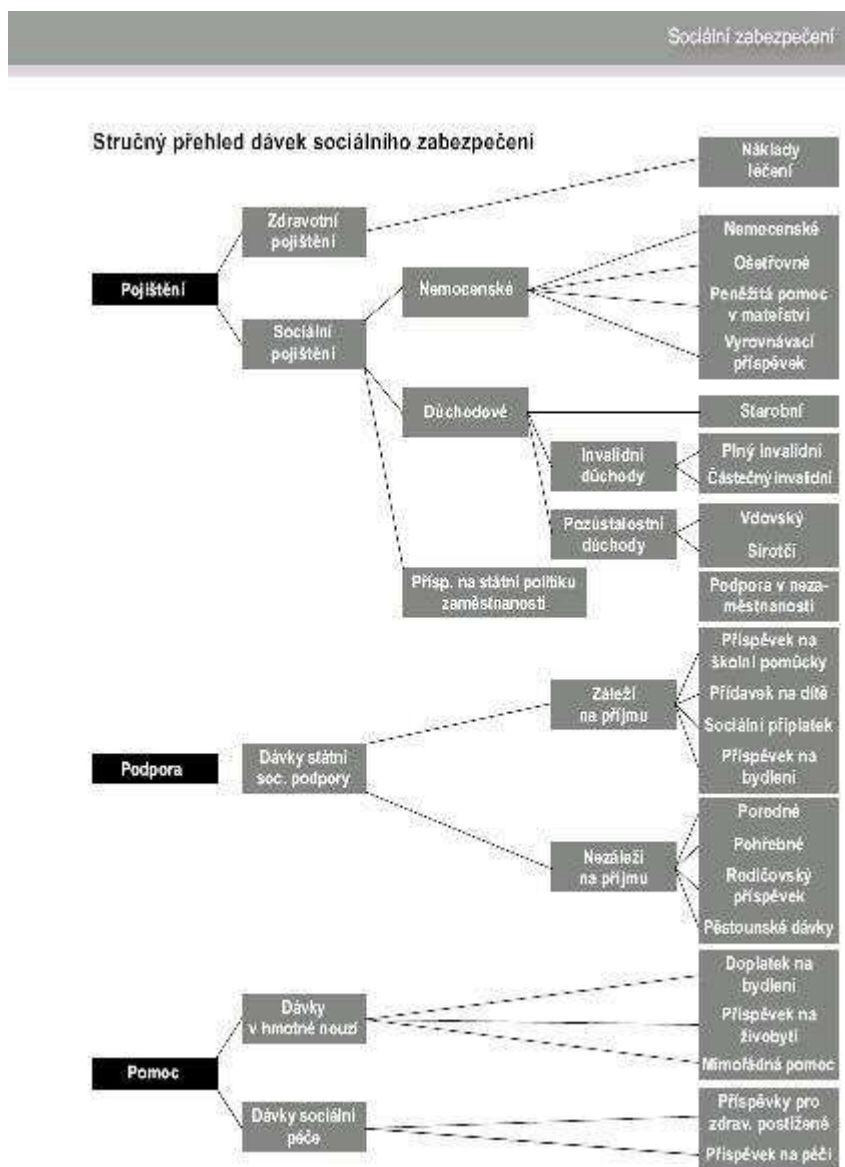
Údaje, pro které na formuláři nedostačuje vyhrazené místo, uveďte na volném listě a přiložte k tiskopisu.

Formuláře žádostí, potvrzení a ostatních dokladů naleznete na internetové adrese <http://portal.mpsv.cz/forms> nebo si je vyzvednete na pracovišti Úřadu práce ČR. Na toto pracoviště se také obraťte, pokud budete mít při vyplňování pochybnosti.

- 1) Cizinci, pokud nemají v ČR přiděleno rodné číslo, uvedou v kolonce **Rodné číslo v ČR** datum narození ve tvaru den, měsíc, rok a pohlaví ve tvaru: M nebo Ž (muž nebo žena).
2) V rodině, kde jsou 2 či více dětí narozených současně, uveďte datum narození/převzetí nejstaršího dítěte.

Příloha F: Přehled dávek sociálního zabezpečení v ČR

Zdroj: icm.cz

Příloha H: Seznam otázek kvantitativního výzkumu

- 1) Jaké je Vaše pohlaví?
  - a. muž
  - b. žena

- 2) Kolik je Vám let?
  - a. 18 – 24
  - b. 25 – 30
  - c. 31 – 35
  - d. 36 - 40
  - e. 41 a více

- 3) V jakém kraji žijete?
  - a) Jihočeský kraj
  - b) Jihomoravský kraj
  - c) Karlovarský kraj
  - d) Kraj vysočina
  - e) Královéhradecký kraj
  - f) Liberecký
  - g) Moravskoslezský kraj
  - h) Olomoucký kraj
  - i) Pardubický kraj
  - j) Plzeňský kraj
  - k) Praha
  - l) Středočeský kraj
  - m) Ústecký kraj
  - n) Zlínský kraj

- 4) Kolik obyvatel má obec, ve které žijete? (touto otázkou chci zjistit, zda je člověk z města, vesnice)
  - a. obec do 1 000 obyvatel
  - b. obec nad 1 001 a do 3 000 obyvatel
  - c. obec do 10 000 obyvatel
  - d. obec nad 10 000 obyvatel

- 5) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
  - a. základní
  - b. střední bez maturity (vyučen/a)
  - c. střední s maturitou
  - d. vyšší a vysokoškolské bakalářský stupeň
  - e. vysokoškolské magisterský stupeň a více

- 6) V pracovním zařazení jste, nebo před nástupem na rodičovskou dovolenou jste byl/a?
  - a. zaměstnanec
  - b. osoba samostatně výdělečně činná/podnikatel
  - c. student
  - d. nezaměstnaný
  - e. jiné prosím vypište...

- 7) Kolik máte nezletilých dětí, o které pečujete, či se na jejich výchově finančně podílíte?
  - a) 1
  - b) 2
  - c) 3
  - d) 4 a více

- 8) Pokuste se zhodnotit rozdíl mezi Vaším příjmem a příjmem druhého rodiče v době před nástupem na rodičovskou dovolenou.
- Moje příjmy byly výrazně vyšší.
  - Moje příjmy byly vyšší.
  - Měli jsme asi stejný příjem.
  - Moje příjmy byly nižší.
  - Moje příjmy byly výrazně nižší.
  - Nevím.
- 9) Jaké sociální dávky v současné době pobíráte? Vyhovující zaškrtněte.
- přídavek na dítě
  - příspěvek na bydlení
  - porodné
  - rodičovský příspěvek
  - dávky péstounské péče
  - pomoc v hmotné nouzi
- 10) Kolik měsíců jste již na rodičovské dovolené?
.....
- 11) Jakou délku rodičovské dovolené jste volil/a?
- nejmenší možné (20 měsíců)
  - do dvou let věku dítěte
  - do tří let věku dítěte
  - do čtyř let věku dítěte
- 12) Jaký je Váš rodinný stav?
- svobodný/á
  - ženatý/vdaná
  - soužití partnerů
  - rozvedený/á
  - ovdovělý/á
- 13) Vyberte odpověď, která nejlépe vystihuje Vaši situaci. Podílí se otec/matka vašeho dítěte na péči o dítě a finančním zajištění?
- Ano, otec/matka se podílí na péči o dítě, a to i finančně.
  - Ano, finančně vypomáhá, ale o dítě se jinak nestará.
  - Ne, ale o dítě se stará a zajímá.
  - Ne, otec/matka se o dítě nezajímá a ani finančně nepomáhá.
  - Jiné prosím uveďte.
- 14) Rodiče se v průběhu rodičovské dovolené mohou rozhodnout o změně délky pobírání rodičovského příspěvku a tím i jeho výše. Využil/a jste tuto možnost?
- Ano, na kratší dobu a tím vyšší částku.
  - Ano, na delší dobu a tím nižší částku.
  - Ne, nebyl důvod.
  - O této možnosti nevím.
- 15) A) Co Vás k tomu vedlo? (Tato otázka je pro člověka, který odpověděl možnost a).
- Očekávání dalšího dítěte.
  - Rychlejší nástup do práce z důvodu nízkých příjmů.
  - Rychlejší nástup do práce z důvodu obavy ze ztráty uplatnění na trhu práce, či ze ztráty původní pozice.

- d. Rychlejší nástup do práce z důvodu osobního naplnění.
e. Jiné prosím vypište:
- 16) B) Co Vás k tomu vedlo? (Tuto otázku zodpoví respondent, který odpověděl možností b).
a. Chci být co nejdéle doma s dítětem a věnovat se mu.
b. Nemám zaměstnání, být na rodičovské dovolené je pro mě výhodnější.
c. Jsem OSVČ, využívám možnost mít výdělečnou činnost jako vedlejší činnost.
d. Jiné prosím, vypište:
- 17) Kolikrát jste možnost změny délky pobírání rodičovského příspěvku využil/a? (Pouze pro člověka, který odpověděl v otázce 16 a, b)
.....
- 18) Na stupnici od 1 do 6 prosím zhodnoťte, jak se změnila finanční situace Vaší rodiny po narození dítěte a nástupu matky/otce na rodičovskou dovolenou?
1. Zhoršila se radikálně (o více než 10 000).
2. Zhoršila se (o méně než 10 000).
3. Zhoršila se /zlepšila, ale není to tak znatelné.
4. Zůstala stejná.
5. Zlepšila se.
- 19) V pobírání rodičovského příspěvku se rodiče mohou střídat. Využili jste, nebo využijete tuto možnost?
a. Ano, v pobírání rodičovského příspěvku se střídáme.
b. Ne, rodičovský příspěvek pobírá a po celou dobu bude pobírat pouze jeden z rodičů.
c. Ne, tuto možnost jsme zatím nevyužili, ale v budoucnu plánujeme její využití.
d. Nevím o této možnosti.
- 20) Pokud zrovna o dítě nepečujete Vy, ale někdo jiný, jak tento čas využíváte?
a. Pracuji.
b. Studuji.
c. Věnuji se svým zálibám
d. Obstarávám jiné členy rodiny.
e. Plním běžné domácí práce.
f. Vždy pečuji pouze já.
g. Jiné prosím uveďte:
- 21) Jak zabezpečujete péči o dítě, během doby, kdy o dítě nepečujete Vy. Pokud využíváte kombinaci uvedených možností, prosím, vyberte možnost, kterou využíváte nejčastěji.
a. Dítě hlídá partner/ka.
b. Dítě hlídají prarodiče, či jiný blízký člen rodiny.
c. Dítě je v péči cizí, pověřené osoby (chůva).
d. Dítě navštěvuje mateřskou školu
e. Dítě navštěvuje jesle.
f. Jiné, prosím uveďte:
- 22) Pracujete v současnosti i v průběhu rodičovské dovolené?
a. Ano, pracuji na své původní pozici, ale pouze na zkrácený úvazek.
b. Ano, pracuji na své původní pozici na plný úvazek.
c. Ano, pracuji, ale ne na své původní pozici.
d. Ne, nepracuji
e. Jiné, prosím uveďte:

- 23) Dáváte přednost zařízením předškolní péče poskytované státem zdarma, nebo využíváte raději soukromých subjektů, u kterých si péči o dítě musíte financovat sama?
- a. Rozhodně soukromé zařízení
  - b. Spíše soukromé zařízení
  - c. Nemám vyhraněný názor
  - d. Spíše státní zařízení
  - e. Rozhodně státní zařízení
- 24) V současné době rodiče mohou vyčerpat rodičovský příspěvek až ve celkové výši 220 000 Kč. Kdyby stát tento příspěvek zvýšil, došlo by dle Vašeho názoru ke zvýšení porodnosti?
- a. Určitě ano
  - b. Spíše ano
  - c. Nevím
  - d. Spíše ne
  - e. Určitě ne

Příloha I: Seznam otázek kvalitativního výzkumu

- 1) Jak dlouho jste již na rodičovské dovolené a kolik měsíců máte ještě před sebou?
- 2) Jaké je Vaše vzdělání a kolik Vám je let?
- 3) Kolik máte dětí a s kolika jste na rodičovské dovolené?
- 4) Na základě čeho jste se rozhodovali při volbě délky rodičovské dovolené?
- 5) Zvažovali jste, který rodič půjde na rodičovskou dovolenou, co ovlivnilo Vaše rozhodnutí?
- 6) Jaká byla Vaše profesní uplatnění před odchodem na mateřskou a rodičovskou dovolenou?
- 7) Obáváte se ztráty zaměstnání, či předešlé pozice z důvodu odchodu na rodičovskou dovolenou?
- 8) Pracujete alespoň částečně v průběhu rodičovské dovolené, pokud ano, jak moc je to pro Vás důležité a v jakém směru (finanční, osobní, jiné)?
- 9) Pracujete ve Vaší původní profesi a pozici, nebo máte během rodičovské dovolené jinou práci (brigádu), uveďte pracovní podmínky s ohledem na péči o dítě?
- 10) Budete se do svého původního zaměstnání chtít vrátit a navázat tak na předešlou pozici?
- 11) Jakých využíváte možností zabezpečení dítěte během doby, co pracujete, nebo se o dítě nestaráte přímo Vy?
- 12) Na co nejčastěji vynaložíte rodičovský příspěvek, který od státu pobíráte?
- 13) Bylo by podle Vás možné zabezpečit dítě a matku/otce i bez rodičovského příspěvku, který je státem poskytovaný, nebo jsou podle Vás lidé na pomoci státu závislí/á, Vaši odpověď zdůvodněte?
- 14) Vyhovuje Vám současný systém pobírání rodičovského příspěvku? Co byste změnil/a, nebo v čem si myslíte, že je nevyhovující?

Příloha J: Shrnutí rozhovorů s dotázanými rodiči

Jana (28 let) má vystudovaný bakalářský stupeň vysokoškolského studia a pracuje jako odborný referent na úřadě práce, její přítel **Jiří (30 let)**, se kterým mají rok a půl starého chlapce, je na rodičovské dovolené, kterou má rozloženou do tří let věku dítěte. Tato doba jim přišla jako neoptimálnější jak pro potřeby dítěte, tak i z hlediska finančního. Při rozhodování o tom, který rodič půjde na rodičovskou dovolenou, hrál roli fakt, že Jiří pracuje ve stavební firmě u příbuzného a může do práce docházet o víkendech, když je Jana s dítětem. První půl rok byla na rodičovské dovolené Jana. Jiří se do stejné firmy bude chtít po rodičovské dovolené také vrátit. S hlídáním dítěte jim vypomáhají příležitostně babičky. Rodičovský příspěvek využívají na běžné měsíční výdaje a jsou na něm závislí. Systém pobírání rodičovského příspěvku jim vyhovuje, ale nespokojeni jsou s jeho výší. Žijí v krajském městě Pardubice.

Hana (32 let) je na rodičovské dovolené rok a s manželem **Pavlem (35 let)**, který pracuje jako autoopravář, má jedno dítě, s nímž bude na rodičovské dovolené dohromady 3 roky, jelikož dva jí přijdou málo, dítě ve dvou letech nechce posílat do předškolního zařízení, 4 roky už jsou naopak dlouhá doba. O tom, kdo půjde na rodičovskou dovolenou, vůbec nepřemýšleli, bylo jasné, že matka. Hana je vyučená cukrářka, před odchodem na rodičovskou dovolenou pracovala jako prodavačka. Ztráty zaměstnání se neobává, po rodičovské dovolené bude hledat práci blíže k bydlišti, kterým je menší obec Luže. Při rodičovské dovolené si přivydělává příležitostně z domu jako cukrářka. Pracuje jednak z finančních důvodů a také je cukrařina pro ni způsob odpočinku. Pokud je potřeba, mohou hlídat rodiče, případně prarodič. RP používají na jídlo pro rodinu a potřeby pro dítě. Bez rodičovského příspěvku by si rodina nebyla schopna zajistit vše potřebné, je na něm závislá. Systém pobírání RP podle nich v pořádku není, a to proto, že pokud by měli v brzké době další dítě a nestihli by vyčerpat rodičovský příspěvek na první dítě, přijdou o něj.

Kateřina (23 let) je na rodičovské dovolené s dvojčaty dva roky, dva má ještě před sebou. Má vystudovanou střední školu s maturitou, před odchodem na rodičovskou dovolenou pracovala jako prادلena. O tom, kdo půjde na rodičovskou dovolenou, s přítelem **Rudolfem (26 let)**, který pracuje jako stavební mistr, nepřemýšleli. Oba ctí názor, že postarat se o děti má matka. Odchodem na rodičovskou dovolenou Kateřině

skončila pracovní smlouva, do stejného zaměstnání se vracet nechce. Příležitostně si přivydělává jako kosmetický poradce, přičemž práci většinou vykonává z domu. Práce pro ni znamená zejména odpočinek a odreagování. Pokud je potřeba, děti hlídají nejbližší příbuzní, cizím lidem či do výchovných zařízení by děti nesvěřili. Rodičovský příspěvek vynakládají na pojistné a spoření pro děti, dále na pleny, oblečení a léky. Na rodičovském příspěvku závislí nejsou. Současný systém pobírání RP rodině vyhovuje. Žijí ve městě Chrast.

Matka samoživitelka **Kamila (31 let)**, která žije v Brně, je na rodičovské dovolené 14 měsíců, rodičovský příspěvek má nastaven na dva roky, delší dobu si dovolit nemůže, s ohledem na finanční situaci. Kamila má vystudovaný bakalářský program vysoké školy a pracovala jako asistentka ředitele v nadnárodní společnosti. Ztráty pracovní pozice se neobává, ale na stejné místo po rodičovské dovolené nastoupit nechce, ráda by zkusila něco jiného a hlavně něco, co by časově skloubila s výchovou dcery. Na rodičovské dovolené si přivydělává příležitostně administrativní činností, ale v jiné firmě než před nástupem na RD. Práci vykonává převážně z domu, pokud je potřeba, dítě hlídají rodiče Kamily nebo sestra. Pracuje hlavně proto, aby zvládla uživit sebe a dítě. Rodičovský příspěvek vynakládá na zabezpečení sebe a dcery, je na něm závislá. Současný systém jí vyhovuje, snaží se spořit a s penězi vychází, nedovede si ovšem představit situaci, že by neměla příjem ze zaměstnání a podporu rodiny.

Daniela (34 let) s manželem **Michalem (35 let)** mají dvě děti, dcera (5 let) navštěvuje již mateřskou školu a chlapec (1,5 let) je s Danielou doma. Daniela, v současné době na rodičovské dovolené, je vyučená kadeřnice a v tomto oboru také podniká. Na rodičovské dovolené je rok a půl, nejprve měla dobu pobírání rodičovského příspěvku stanovenou na 2 roky, poté změnila jeho pobírání na 3 roky, za dalších půl roku plánuje změnit délku na 4 roky. Rozhodování o délce pobírání RP bylo závislé převážně na financích a výhodnosti pro Danielino podnikání. O tom, kdo půjde na rodičovskou dovolenou, nepřemýšleli, neboť oba uznávají, že doma má zůstat matka. O dítě se ale starají střídavě. Michal je policista, do zaměstnání chodí na směny, ve dnech, kdy má volno, chodí do práce Daniela, která nechtěla v době rodičovské dovolené přestat pracovat hlavně z důvodu obavy ze ztráty vybudované klientely. Práce je pro ni důležitá nejen kvůli financím, ale také z důvodu odreagování. Dále dodává, že *„je dobré, že dítě nebude závislé pouze na mně, muž se o něho naučil perfektně starat,*

vím, že když jsem v práci, mám v něm plné zastoupení, navíc jako OSVČ si pracovní podmínky upravuji sama dle potřeb dětí a rodiny.“ O dítě se v případě, že oba rodiče nemohou, starají prarodiče a nejbližší příbuzní, od 2,5 let bude navštěvovat mateřskou školu. Bez rodičovského příspěvku by se rodina obešla, není na něm závislá, ale to jen z toho důvodu, že matka i otec pracují, systém pobírání rodičovského příspěvku jim vyhovuje, oceňují možnost změny délky doby dle vlastních potřeb. Rodina žije v Rychnově nad Kněžnou.

Dagmar (41 let) má dvě dospělé děti a se třetím, dvouletým chlapcem, kterého má s druhým manželem **Janem (47 let)**, je na rodičovské dovolené, na které bude celkem 3 roky. Při rozhodování o tom, který z rodičů zůstane s dítětem doma, měla jasno, chtěla si plně užít roli matky, tudíž bylo jasné, že na rodičovskou dovolenou půjde ona, o jiné možnosti vůbec neuvažovali. Před nástupem na rodičovskou dovolenou pracovala jako interní auditor, obavy o ztrátu pracovní pozice se neobává, pokud by přece jen o pracovní pozici přišla, myslí si, že s odbornou praxí a certifikací, které dosáhla, by si práci rychle našla. Na rodičovské dovolené vypomáhá v jednom podniku se začleněním normy ISO, tuto práci vykonává spíše z důvodu rozšíření specializace a znalostí než z důvodu finančního. Když je Dagmar v zaměstnání, což je jeden, maximálně dva dny v týdnu, o dítě pečuje její matka, případně její dospělé děti, výjimečně manžel, který má časově náročné zaměstnání manažera. Po skončení rodičovské dovolené se na své předchozí pracovní místo bude chtít vrátit, i když uznává, že by jí změna pozice nevadila. *„Práce s jinými lidmi, změna prostředí, kontakt s klienty by byl pro mě výzvou,*“ dodává. Bez rodičovského příspěvku, který používají pro potřeby nejmladšího dítěte, by se rodina obešla, systém pobírání rodičovského příspěvku jim vyhovuje, zejména možnost zvolit si délku pobírání, a tím i jeho výši. Rodina žije v malém městě Skuteč.

Petra (29 let) má s manželem **Lukášem (34 let)**, který pracuje jako zaměstnanec technických služeb v Zaječicích, dvě děti. Sedmiletého syna, který chodí do první třídy, a devítiměsíčního syna, s nímž je v současné době na rodičovské dovolené Petra. Petra má vystudované střední odborné učiliště, obor prodavačka. Před odchodem na rodičovskou dovolenou pracovala jako prodavačka v obchodě, kam by se po rodičovské dovolené ráda vrátila, ztráty pracovní pozice se obává i přesto, že jí vedením bylo slíbeno, že bude mít návrat zajištěný. Během rodičovské dovolené nepracuje a ani to nemá v plánu, chce se zatím plně věnovat dítěti až do jeho čtyř let,

nevyužívá ani hlídání dítěte jinou osobou (v jejich případě by připadala do úvahy babička či otec dítěte). Rodičovský příspěvek používají na potřeby pro dítě, zejména pleny a sunar. Na rodičovském příspěvku jsou závislí. Systém pobírání rodině vyhovuje, až na jeho výši, která je při rozložení na 4 roky velice nízká, a rodina se musela velice uskromnit. Rodina žije v obci Zaječice u Chrudimi.

Markéta (26 let) má s manželem **Přemyslem (29 let)**, který pracuje jako svářeč, jedno dítě – syna, se kterým je na rodičovské dovolené 19 měsíců z celkových tří let. Markéta má vystudovanou střední ekonomickou školu s maturitou a před nástupem na rodičovskou dovolenou pracovala jako telefonní operátorka. O tom, kdo půjde na rodičovskou dovolenou, nepřemýšleli, protože bylo jasné, že Markéta. Hlavním důvodem je vyšší plat manžela. O délce trvání rodičovské dovolené rozhodovala hlavně výše rodičovského příspěvku. Markéta se ztráty zaměstnání během pobytu na rodičovské dovolené neobává, během rodičovské dovolené nepracuje, ale začala studovat vysokou školu zdravotnickou, po návratu do pracovního procesu by ráda pracovala v tomto oboru. Během doby, kdy je ve škole, se o dítě stará manžel nebo nejbližší příbuzní. Rodičovský příspěvek vynakládají na jídlo pro rodinu a náklady na bydlení. Bez této sociální dávky by rodina s rozpočtem nevyšla. Systém pobírání rodičovského příspěvku se jim zdá být dost propracovaný, jedinou výhradu mají k výši příspěvku, která jim přijde dost nízká. Rodina žije v Chrudimi.

Sabina (23 let) má tři děti, nejstarší dcera (6 let) chodí do mateřské školy, se synem (3 roky) a nejmladší dcerou (7 měsíců) je doma na rodičovské dovolené. Sabinin přítel **Erik (22 let)**, který je otcem pouze nejmladší dcery, není trvale zaměstnaný, má pouze příležitostné brigády. Sabina je na rodičovské dovolené již šestým rokem a před sebou má 2 a půl roku. Protože na rodičovskou dovolenou odešla již v 17 letech, nestihla dokončit odborné učiliště a nastoupit do pracovního procesu, neobává se tedy ztráty pracovní pozice, co bude dělat po skončení rodičovské dovolené, zatím nepřemýšlí. O tom, který rodič půjde na rodičovskou dovolenou, nepřemýšleli, bylo jasné, že matka. O děti se v době, kdy nemůže matka, starají nejbližší příbuzní a přítel. Bez rodičovského příspěvku by rodina nevyžila, vedle rodičovského příspěvku pobírají i jiné sociální dávky. Současný systém jim nevyhovuje, neboť je výše dávky podle nich velmi nízká. Žijí v obci Hrochův Týnec.

Roman (36 let) je na rodičovské dovolené rok a půl z celkových tří let, první půl rok byla na rodičovské dovolené jeho manželka **Lucie (33 let)**, mají spolu dvě děti, osmiletého chlapce navštěvujícího základní školu a dvouletého chlapce. Roman má vystudovanou střední zdravotnickou školu a před nástupem na rodičovskou dovolenou pracoval jako sanitář ve zdravotnickém zařízení, kde na zkrácenou pracovní dobu pracuje i během rodičovské dovolené. Má to pro něho význam hlavně osobní, je rád, že není pouze doma s dítětem, ale dostane se i mezi jiné lidi, pro rodinu jsou ovšem důležité i finance, které tímto vydělá. Jeho žena Lucie pracuje také ve zdravotnictví, ale na vyšší pozici, jako vrchní sestra, to vedlo k rozhodnutí, že na rodičovskou dovolenou půjde Roman. Jak Roman dodává, „*manželka má vyšší plat, a kdyby odešla na 3 roky na rodičovskou dovolenou, nemuselo by se jí podařit vrátit na tu samou pozici*“. Roman má pouze pár směn v měsíci, a to v době, kdy je Lucie doma, o péči se tedy střídají. Pokud nemůže ani jeden z nich, dochází k nim paní na hlídání, která jim za úplatu jejich děti pohlídá, neboť Romanovi i Luciiny rodiče bydlí ve vzdálenějších městech. Rodičovský příspěvek se snaží spořit a chod domácnosti financovat pouze z vydělaných peněz. Jelikož oba pracují, dovedou si představit, že by vyšli i bez tohoto příspěvku. Systém jim vyhovuje zejména proto, že umožňuje, aby ho pobíral i otec, a zároveň mu umožňuje alespoň částečně pracovat i během pobírání RP. Rodina žije v obci Domoradice u Vysokého Mýta.

Kateřina (33 let) je na rodičovské dovolené tři roky a dva má ještě před sebou. S bývalým manželem **Ondřejem (37 let)** mají dvě děti - syna (3,5 roku), který navštěvuje mateřskou školu, a dceru (9 měsíců), s níž je na rodičovské dovolené. S manželem se rozvedli, ale jako otec funguje po všech stánkách. O tom, kdo půjde na rodičovskou dovolenou, neuvažovali, bylo jasné, že matka. Kateřina pracovala před nástupem na rodičovskou dovolenou jako hlavní účetní, na stejnou pozici se chce i vrátit a ztráty zaměstnání se neobává. Během rodičovské dovolené nepracuje, plně se věnuje péči o děti.

Kateřina má vystudovaný bakalářský stupeň studia na ekonomické škole. Rodičovský příspěvek vynakládá na základní potřeby pro sebe a děti, na rodičovském příspěvku je plně závislá, bez podpory bývalého manžela by nebyla schopna sebe a děti uživit, systém pobírání rodičovského příspěvku jí vyhovuje, ale změnila by jeho výši. Rodina žije v obci Štěpánov u Skutče.

Zuzana (36 let) je na rodičovské dovolené tři roky a další tři má ještě před sebou. S manželem **Josefem (41 let)** mají dvě děti, dceru (4 roky), která začala navštěvovat mateřskou školu, a syna (1 rok), se kterým je na rodičovské dovolené. Při volbě délky rodičovské dovolené hrálo roli jenom to, aby mohla být co nejdéle s dětmi doma a věnovat se jejich výchově. Zuzana má vystudovanou střední školu s maturitou, před nástupem na rodičovskou dovolenou pracovala jako prodavačka oděvů. Ztráty pracovní pozice se neobává, po skončení rodičovské dovolené chce ještě nějakou dobu zůstat doma jako žena v domácnosti a věnovat se potřebám dětí a manžela. Během rodičovské dovolené nepracuje. Když je potřeba, o děti se postarají buď prarodiče, nebo slečna, která jim za úplatu děti pohlídá, ale to jen výjimečně. Na co přesně využívají rodičovský příspěvek, nemá přehled, bez tohoto příspěvku by rodina byla schopna vyžít, neboť manžel Josef je majitelem stavební firmy a není pro něho problém rodinu zabezpečit. Systém pobírání rodičovského příspěvku rodině vyhovuje. Rodina žije v Hlinsku.

Ilona (31 let) má s manželem **Petrem (33 let)** dvě dcery, starší (3,5 let) navštěvuje mateřskou školu a mladší (8 měsíců), se kterou je Ilona na rodičovské dovolené. Délku pobírání rodičovského příspěvku volili s ohledem na narození mladší dcery a o tom, kdo půjde na rodičovskou dovolenou, neuvažovali, bylo jasné, že matka. Ilona má vystudovanou vysokou školu na úrovni bakalář a pracovala v LDN na pozici ekonomky, obavu ze ztráty zaměstnání nemá, jelikož se nechce na stejné místo vrátet. Během rodičovské dovolené pracuje z domu pro e-shop a dodělává si titul inženýr. V době, kdy se o děti nemůže postarat ona, hlídá manžel, který pracuje jako stavbyvedoucí, případně prarodiče. Rodičovský příspěvek využívají na zajištění chodu domácnosti, hlavně potřeby pro děti. Je pro ně potřebný, ale vyšli by i bez něho. Systém pobírání RP jim vyhovuje. Rodina žije v Jaroměři.

Příloha K: Výsledky kvalitativního výzkumu

Tabulka 1

Rodiče	Doba na RD	Vzdělání	Počet dětí/ počet dětí na RD	Rozhodnutí o délce	Zvažován o tom, kdo půjde na RD, důvod
Partneři - Jana (28 let), Jiří (30 let)	Jeden rok/ dva roky	VŠ (bakalář)	Jedno	Co je dobré pro dítě	Ano, půl roku já, nyní manžel
Manželé – Hana (32 let), Pavel (35 let)	Jeden rok/ dva roky	SOÚ (vyučena)	Jedno	3 roky jsou akorát	Ne
Partneři – Kateřina (23 let), Rudolf (26 let)	Dva roky/ dva roky	SOŠ (maturita)	Dvě	Co nejdéle s dětmi doma	Ne
Matka samoživitelka Kamila (31 let)	14 měsíců/ 22 měsíců	VŠ (inženýr)	Jedno	Finance	X
Manželé – Daniela (34 let), Michal (35 let)	18 měsíců/ 2,5 roku (3x změněno)	SOÚ (vyučena)	Dvě/jedno	Finance a profese	Ne
Manželé – Dagmar (41 let), Jan (47 let)	Dva roky/ rok	VŠ (inženýr)	Tři/jedno	Dle potřeb dítěte	Ne
Manželé – Petra (29 let), Lukáš (34 let)	6 měsíců/ 30 měsíců	SOÚ (vyučena)	Jedno	3 roky jsou akorát	Ne
Manželé – Markéta (26 let), Přemysl (29 let)	19 měsíců/ 3 roky	SOŠ (maturita)	Jedno	Výše RP	Ne
Partneři – Sabina (23 let), Přemysl (22 let)	6 let/3 roky	Základní	3 děti/2 děti	Nevím, asi výše příspěvku	Ne
Manželé – Roman (36let), Lucie (33 let)	Dva roky/rok	SOŠ (maturita)	Dvě/jedno	Dle potřeb dítěte	Ano
Exmanželé - Kateřina (33	Tři roky/dva roky	VŠ (bakalář)	Dvě/jedno	Zaměstnavatel	Ne

let), Ondřej (37 let)					
Manželé - Zuzana (36 let), Josef (41 let)	Tři roky/tři roky	SOŠ	Dvě/dvě	Dle potřeb dětí	Ne
Manželé – Ilona (31 let), Petr (33 let)	Čtyři roky/ dva roky	VŠ (bakalář)	Dvě/jedno	Dle potřeb dětí	Ne

Tabulka 2

Rodiče	Profese před RD	Oba ze ztráty pozice	Práce během RD	Kde pracujete v průběhu RD	Návrt na původní pozici?
Partneři - Jana (28 let), Jiří (30 let)	Já – odborný referent, manžel dělník	Ne	Ano	Manžel tam, kde předtím	Ano
Manželé – Hana (32 let), Pavel (35 let)	Prodavačka	Ne	Ano	Příležitostně pečou cukroví na zakázku.	Ne
Partneři – Kateřina (23 let), Rudolf (26 let)	Pradlena	Ne (ukončení smlouvy nástupem na RD)	Ano	Kosmetický poradce – z domova	Ne
Matka samoživitelka Kamila (31 let)	Asistentka ředitele	Ne	Ano	Administrativa, jinde než před RD	Ne
Manželé – Daniela (34 let), Michal (35 let)	OSVČ - kadeřnice	Ano	Ano	Pokračuji v podnikání ve svém salonu	Ano
Manželé – Dagmar (41 let), Jan (47 let)	Interní auditor	Ne	Ano	Ve stejném oboru, ale jiný podnik	Ano
Manželé – Petra (29 let), Lukáš (34 let)	Prodavačka	Ano	Určitě ne	X	Ano
Manželé – Markéta (26 let), Přemysl (29 let)	Telefonní operátorka	Ne	Ne, studium VŠ	X	Ne
Partneři – Sabina (23 let), Přemysl (22 let)	Nebyla	Ne	Ne	X	X

let)					
Manželé – Roman (36let), Lucie (33 let)	Sanitář	Ne	Ano	Na stejném místě	Ano
Exmanželé - Kateřina (33 let), Ondřej (37 let)	Hlavní účetní	Ne	Ne	X	Ano
Manželé - Zuzana (36 let), Josef (41 let)	Prodavačka	Ne	Ne	X	Nevím
Manželé – Ilona (31 let), Petr (33 let)	Ekonomka	Ne	Ano + studium VŠ	Administrativa pro e-shop	Ne

Tabulka 3

Rodiče	Možnosti péče o dítě?	Vynaložení RP	Bylo by možné bez RP?	Vyhovuje vám RP?	Bydliště / počet obyvatel
Partneři - Jana (28 let), Jiří (30 let)	Nejbližší rodina	Běžné měsíční výdaje	Ne, jsme závislí	Ano, ale ne jeho výše	Pardubice/ 90 044
Manželé – Hana (32 let), Pavel (35 let)	Manžel, nejbližší rodina	Jídlo pro rodinu, potřeby pro dceru	Ne, jsme závislí	Ano, ale výše ne	Luže/ 2 547
Partneři – Kateřina (23 let), Rudolf (26 let)	Manžel a nejbližší rodina	Potřeby pro děti	Ano	Ano	Chrast/ 3 129
Matka samoživitelka Kamila (31 let)	Rodina	Zajištění domácnosti, jídlo pro sebe a dceru	Ne	Ano	Brno/ 377 440
Manželé – Daniela (34 let), Michal (35 let)	Manžel, rodina	Nevím přesně	Ano	Ano	Rychnov nad Kněžnou/ 11 004
Manželé – Dagmar (41 let), Jan (47 let)	Nejužší okruh rodiny	Jídlo, pleny, chod domácnosti	Ano	Ano (ale ne výše)	Skuteč/ 5 053
Manželé – Petra (29 let), Lukáš (34 let)	Manžel a nejbližší rodina	Pleny, sunar	Ne, jsme závislí	Ano	Zaječice/ 1 078

Manželé – Markéta (26 let), Přemysl (29 let)	Manžel a nejbližší rodina	Jídlo a náklady za bydlení	Ne, jsme na něm závislí.	Systém propracovaný, ale výše je nízká	Chrudim/ 104 035
Partneři – Sabina (23 let), Přemysl (22 let)	Přítel a rodina	Jídlo pro rodinu, nájem	Nebylo, jsme závislí.	Je nízký příspěvek	Hrochův Týnec/ 2 028
Manželé – Roman (36let), Lucie (33 let)	Rodina, chůva	Spoří ho	Ano	Ano	Domoradice/ 160
Exmanželé - Kateřina (33 let), Ondřej (37 let)	Nejbližší rodina	Potřeby pro děti	Ne, jsme závislí	Ano, ale ne výše	Štěpánov/ 170
Manželé - Zuzana (36 let), Josef (41 let)	Rodina, nebo chůva	Neví přesně	Ano	Ano	Hlinsko/ 9 759
Manželé – Ilona (31 let), Petr (33 let)	Babičky, manžel	Chod domácnosti, potřeby pro děti	Ano	Ano	Jaroměř/ 12 442